

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **21** (274), serie nouă. Miercuri 29 mai 1996. Preț: 600 lei

«SPIRITUL EUROPEI?
O COMBINAȚIE INANALIZABILĂ
DE CĂUTARE DE
SINE, MEMORIE
CULTURALĂ,
RAȚIONALITATE
ȘI
INDIVIDUALISM,
PROVOCARE
ĂDRESATĂ
VIITORULUI »

paul cornea

După cartea de la Neptun, în care au fost întâlnite semnăturile multor scriitori români din întreaga lume, iată, tot fundația noastră tipărește un dicționar (sub semnătura lui Laurențiu Ulici), „Scriitori români din afara granițelor țării“, indispensabil oricărui cititor interesat de numele, datele biografice și operele semenilor noștri, risipiți – cu sau fără voia lor – pe meridianele lumii. Partea a doua a dicționarului prezintă chiar o geografie a exilului românesc, cu hărțile de rigoare, și cine se încumetă să viziteze exilații la noile lor adrese trebuie să treacă mai întâi pe la noi. Contra unei sume de 3000 lei, pot călători și cu imaginația, până când strâng valuta necesară.

O carte interzisă în regimul prăbușit, doldora de ironii, de grotesc și absurd, apare acum tot la fundația noastră. Se numește scurt și cuprinzător: „Eroul nostru“. Adică nu este al nostru, ci al lui Eduard Huidan, un satiric care a dat multă bătaie de cap cenzorilor brașoveni. Pentru a nu le retrezi vechi resentimente – deocamdată! –, a lansat-o zilele acestea în două comunități românești din Statele Unite ale Americii. Pe noi nu ne-a inclus în echipă. Știe probabil că ne stârnește rău de înălțime. Întodeauna grijuliu, directorul „Gazetei de Transilvania“!

Societatea care se obligase să tipărească revista „Contrapunct“, în schimbul a două camere închiriate, a dispărut fără urmă și Ioan Vieru încă n-a apelat la serviciile secrete și de interceptare. Nu-i nici o nenorocire, cine n-ar vrea să fie găzduit în inima Capitalei, să respire aerul din vecinătatea marilor spirite care circulă pe culoarele Casei Vernescu!

Pentru prima oară în istoria acordării premiilor Uniunii Scriitorilor jurații s-au bucurat de onorarii: 200.000 lei pentru fiecare. Dacă se va institui o tradiție și aici, vom alerga și noi să prindem un loc în față. Sponsorii să ne sporească – și directorul Uniunii Scriitorilor, Alexandru Istrate, să-i contacteze cu obișnuita-i disponibilitate – fiindcă, în rest, totul pare simplu.

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spânu (*redactor*), Victoria Popazu (*dactilografă colaboratoare*), Ion Cucu (*foto-reporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.
Cont: Agenția Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (lei) și 40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată:
INFOGIP
Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în **Catalogul publicațiilor** la poziția 2048.

TOTUL SE DUCE DRACULUI

de NICOLAE PRELIPCEANU

Încet-încet totul se duce dracului. Asta nu înseamnă că, acolo unde se duce, nu va continua să existe. Ba, mai mult, pentru cei care n-au fost martorii dusului într-acolo, aceea va fi situația. Lor li se va părea – de fapt așa va și fi – că astfel e lumea și ca dânsa sunt și ei („Lumea-i cum este și ca dânsa suntem noi“). Raționamentul fiind perfect, nu văd ce obiecție s-ar putea aduce situației lor. Și a lumii, în general. Căci numai aceia care au fost și martorii sau, în fine, chiar protagoniștii, altei lumi, dinainte de ducerea dracului, sunt nemulțumiți după ce ea s-a dus într-acolo. Pentru că ei vin cu bagajul lor, străin noii lumi, de informații, care nu le permite să accepte că „asta-i situația“, ci doar că asta e una dintre situațiile posibile, existând și altele, mai convenabile și, în orice caz, mai ușor de suportat. Pe aceștia, cu bagajul lor de cunoștințe, i-au suprimat comuniștii, în speranța că toți ceilalți vor fi oameni noi, ai situației de după dusul la dracu. Numai că există o categorie de oameni – unii

spun că aceștia pot fi găsiți și printre țărani și muncitori – care nu au nevoie să trăiască o astfel de situație spre a le cunoaște de ea. Aceștia sunt cei care folosesc capul la ceea ce pare a fi chiar funcția lui: gândirea. Aceștia trăiesc și altă viață decât propriu zisă: aceea ideilor, iar ideile chiar într-acolo duc spre pluralismul situațiilor. Comuniștii ticăloși dar nu proști cu toții, mai ales primii lor corifei erau oameni cu carte, au dat seama că și lumea ideilor, a cărtilor trebuie distrusă: nu le venea lor dintr-acolo ideea că ar putea exista și-o altă situație? Și uite-așa azi, 17 mai 1966 dimineața, în redacția ziarului unde lucrăm de trei ani și două zile, iar văd tot ducându-se dracului și știu că mă număr printre aceia care sunt informați că există și alte situații, mai bune, chiar dacă mi-a fost dată decât o alta, mult mai bună. Totul se duce dracului, de asta sunt sigur. Acolo unde se duce totul vor crede unii că e „cea mai bună dintre lumile posibile“ vai, pentru ei va și fi.

acolade

BASARABENII

de MARIUS TUPAN

Mulți ar putea spune că, uneori, suntem robii prejudecăților, fără să admită că în această ipostază ne împing anumite persoane, considerate sau considerându-se simbolurile unor provincii românești, uitând, pesemne, să-și evalueze într-o evoluție socială și artistică realele dimensiuni. I-am privit dintru început – mai exact, de când am putut comunica fără intermediari – pe colegii noștri basarabeni ca pe niște frați oropsiți, le-am făcut daruri și le-am oferit stima ce li se cuvenea, i-am publicat și i-am plasat în ierarhii literare, exact până atunci când unii – e adevărat puțini, dar considerați reprezentativi – și-au dat arama pe față. Aceia care, dragăliță doamne, luptau împotriva comunismului și, implicit, împotriva imperialismului sovietic, dar când le-a venit bine au cămărit-o brusc spre naționalist-comuniștii noștri și și-au trădat idealurile inițiale, dacă le-au avut vreodată, ba, mai mult, lupta, de care au făcut atâta caz, nu se mai desfășoară acum la Chișinău, ci pe malurile Dâmboviței, în apartamente spațioase, obținute cu ușurință. Ce spun și cum spun e deja o altă poveste. Îndeosebi cei cocoloșiți de autoritățile noastre ne apar ca niște pașoptiști întârziți, cu ifose de apostoli, fără să facă vreun efort de sincronizare cu literatura modernă ce se scrie în România. Dar, cum spuneam, aceștia sunt puțini și se elimină singuri din competiție, fiindcă s-a creat deja un curent nou, nu neapărat la București, ci chiar acolo,

jocului, lăsându-i, eventual, încremele doar în simboluri. Spunem toate acestea urmărind cu atenție vocile tinere, robuste care nu aleargă dintr-un parastas în altul, acolo, la masa de scris, năzuiesc să schimbe imaginea literaturii de dincolo de Prut zarvă și gesturi patriotarde, inutile. În Butnaru (pe care revista noastră l-a preluat în urmă cu puțini ani) e o conștiință poetică de prim plan, scrutând cu gravitate orizonturile cunoașterii, autorul unor culese de interviuri, în vecinătatea reporterilor remarcabili, cu o discreție care-i sporovărește statura sa artistică. Multă ironie autoironie întâlnim în versurile lui Arcadie Suceveanu, scriitor despre care cronicarii noștri au numai cuvinte de laudă. Căci despre Nicolae Popa, o revelație în peisajul literar basarabean actual. Cine a scris aceste versuri: „Într-o zi vom cădea dezgropați înapoi pe pământ./ Veșmintele noastre vor putea să se recăpătească/ culc sărbătorești./ În buzunarul hainei la piept va reînvia batista/ albă ca floarea bumbacului/ și din cutele ei câteva lacrimi se vor cotili pe obraji în sus/ înapoi orbite/ deschizându-ne ochii“ nu poate ignora într-o istorie literară a românilor pretutindeni. Dar nu numai cei trei, pomeniți, arată un alt chip al basarabenilor conștienți că lamentațiile și imitațiile pășuniste, era să zicem păunesciene, nu decât într-o fundătură. Cu altă ocazie vorbi și despre alții, mulți grupați în revista „Contrafort“, publicație despre

COMUNIUNE ȘI PARADĂ

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Goticul se naște și se impune simultan pe o arie europeană enormă, în plină perioadă a tei dintre papi și împărați, dintre regi, ri maestri și mari comandori, dintre veranul care este o persoană ienească și sursa suveranității care e Dumnezeu, credința sau umanitatea căpătând sau ne-căpătând trup sub ățișarea națiunilor. Ce este goticul? Se evă acesta drept stil și nimic altceva – istența sa este estetică pură, funcnality socială sau rol istoric? ercitatea funcției sau a rolului – dacă spre așa ceva este vorba – relevă una tre acele mișcări nemărginit obscure e inconștientului colectiv, sau exprimă flectia concentrantă și electivă a unei ari inteligente?

Ființarea politico-istorică înseamnă ansferul ideii în instituție, transformarea ituției în structură și a structurii în cru. Principiul universalității condiției nane devine, instituțional, democrație, ructural, adunarea poporului (sau a prezentanților), obiectual locul-simbol și gent al comuniunii.

Orice am încerca să facem, iversalismul democrației nu se poate găsi (și nu funcționează) paradigmatic

decât în două locuri-simbol: agora greacă (eventual forumul roman, care nu este același lucru cu agora, dar o înlocuiește, respectând mult din spiritul acesteia) și templul iudaic.

În agora și în forum „zeii sunt prezenți” – oamenii pot să își ierarhizeze raporturile reciproce, dar fiecare nu face acolo decât acele lucruri care suportă cauțiunea tuturor. Templul lui Solomon este urmașul – și împlinirea – cortului legii dat și cerut lui Moise, lăsat a fi împlinit de Aaron și – generație după generație – de leviți. Fie și cel mai mic dintre detaliile sale, acesta reproduce voința Domnului savant, a lui lehova, a lui Elohim și astfel este mai important decât toată îndârjirea, reflecția sau îndrăzneala umană. Domnul – sau zeul – este absolutul care nu admite existența omenească decât în comunicare (sau în comuniune). Să numim, deci, agora, sala templului sau forumul spațiilor comuniunii. Acestea dispar toate, din istorie, timp de șapte-opt sute de ani, după prăbușirea imperiului universalist, roman. Comuniunea nu cunoaște însă limite și excluși – ea este între toți, prin toți și pentru toți, sau nu este de loc.

Opuse spațiilor comunicării sunt spa-

țiile dominației; ele adoptă cel puțin două variante majore – acestea sunt sala tronului și alea paradei. În amândouă se află prezent Cel-căruia-i-se-acordă-onorul, iar ceilalți apar și funcționează doar ca instrumente și agenți ai onorului. Desigur, sala tronului poate deveni sală de consiliu, iar cel căruia i se aduce onorul poate avea (cel puțin în circumstanța dată) un rol mai curând simbolic decât efectiv; fiecare lucru vine însă din aspirația la materialitate a ideii și, în acest sens, clasările de tipul celei deja încercate au o valoare explicativă genetică, analitică dar și prognostică. Parada se desfășoară sub ochiul și ordinul unui stăpân.

Aproape un mileniu omul trăiește în fața tronului. Construcția catedralei gotice (a cărei asemănare, până la detaliu cu, desigur, cortul legii este uimitoare) readuce colectivitatea în templu; grupului i se oferă posibilitatea comuniunii. Dimensiunile catedralei gotice devin, astfel, inteligibile.

Republica romană se materializează în existența forumului, imperiul roman – în parada militară. Statul medieval funcționează în sala tronului. Catedrala este – pe acest fond – o reacție cu gândul la popor. Curtea mănăstirii românești este o schiță de forum, dar nu este un forum pentru că domnitorul stă în biserică. Paradele au invadat lumea modernă – cabinetele ministeriale devin, uneori, echivalente unei săli de tron. Mediile de comunicare reprezintă revoluția gotică a prezentului și viitorului nostru – templele unui noi mileniu? Aceasta este tot ce se poate spera, speranța fiind, desigur, măsura neîmplinirii prezente.

— minimax —

TESTUL PATAPIEVICI

de ȘERBAN LANESCU

Recunosc, ideea nu-mi aparține. Roxana Iordache, parcă, a semnat cândva în *România liberă* un editorial intitulat „Testul Coposu” în care, zisă pe scurt,

lecția era următoarea: „spune-mi ce crezi despre Coposu, ca să-ți spun cine ești”. Pentru că, așa cum lesne poate fi constatat de oricine, atunci când pălăvrăgeala noastră cea de toate zilele dă s-ajungă prin *smârcurile politichiei*, hop că de dedesubt se ițesc la suprafață discordia și dihononia care, de la „revoluție” încoace, ne-au măcinat viața. Că, unora, cu folos iar altora, în pagubă, asta e altă poveste. Într-o structură socială *poetică* a României neapărat trebuie incluse categoriile *profitorilor* și, respectiv, a *păgubașilor* „*revoluției*”. Revenind însă la *manifestarea* discordiei/dihoniei românești, actuale, pot fi deosebite două tipuri de atitudine care, fiecare în parte, se exteriorizează în funcție de personalitatea, mă rog, a *actorului social*, cum sunt numiți oamenii

Unii, adică un tip este reprezentat de, format din cei/ cele cărora li se potrivește vorba populară „ce-au în gușă și-n căpușă”. Sunt cei/ cele care *au rupt lanțul* (mă refer la *lanțul interior*), având astfel acces la asumarea și declararea explicită a opțiunilor individuale proprii, inclusiv a celor politice. Ceilalți, mai mulți, poate chiar cei mai mulți, dintr-un motiv sau altul, din prostie, sau pen'că unora chiar asta le e misia, o *scaldă*. (De unde și tentația unui pamflet cu titlul „Scăldatul la români” în care, iertată trebuind să-i fie autorului blasfemia, inevitabil se-ajunge la vocația autohtonă de-a o *face-n scăldătoare*.) Mai departe, când joaca ajunge să și devină interesantă, se impune interpretarea, uneori chiar decriptarea *scăldatului*, abia astfel fiind posibil a discerne între, pe de o parte, cei/cele cu mintea-n ceață, Dumnezeu să-i ierte!, și, pe de altă parte, lichele; desigur, între cele două categorii, existând în stare pură, intercalându-se tot felul de combinații. A te dumiri

nu strică. Fie pragmatic, fie, pentru *arhivă*, așa, să rămână, să se știe. Uneori însă chiar sesizarea iar cu atât mai mult interpretarea *scăldatului* cere timp și, implicit, răbdare. Cam ca la pescuit. Iar, de regulă, *peștii cei mari* sunt și cei mai parșivi/duplicitari, disimulând așa cum respiră, de obicei împăcați sau împăcându-se cu sine, c-o fac, vezi Doamne, patriotic. Or, tocmai pentru și în asemenea cazuri când opțiunea „celuilalt” este împotmolită și/ sau oculată, se poate câștiga timp c-un *bodiceck* (care, ce-i drept s-ar mai putea numi și provocare) de genul „Apopos – asta așa pentru introducere –, da' de... ce părere ai/aveți matele/tătălică/dvs.?” în locul celor trei puncte plasându-se, fie (a) o idee/problemă, fie (b) un *nume*. Cu efect – desigur dacă (a)/(b) sunt bine alese – prompt și, uneori, spectaculos; spectacolul șuțului căruia i-ai prins mâna-n buzunar ori, încă mai exact, al șobolanului încolțit. Ca eficacitate, între varianta (a) și, respectiv, (b), preferabilă este cea de-a doua, deci *numele*. Așa cum a fost Coposu. Și rămâne de analizat în continuare, „testul Patapievici” probabil având acum capacitatea de rezoluție/discriminare cea mai puternică, dar totdeodată fiindcă se profilează un fenomen socio-cultural dintre cele ce lasă dără în minți și în

Pamfil Șeicaru, VULPEA ROȘCATĂ

Surprinzător acest roman de senectute al lui Pamfil Șeicaru. Surprinzător din două motive: Stilistic, ne-am fi așteptat la pagini mustinde de acid, corosive deci, în acord cu maniera inconfundabilă în care acest rechin de presă făcea gazetărie; tematic, evocarea figurii Elenei Lupescu, iepșoară nesățioasă în sexualiceștile socoteli, promitea o avalanșă de picanterii de alcov, care – să lăsăm naibii pudibonderia! – fac deliciul mai mult sau mai puțin mărturisit al oricărui om normal, bărbat ori femeie. Când colo... deziluzie! Scris în bună manieră tradițională, cu ironie blândă, romanul reconstituie mai mult o atmosferă decât o figură. Este istoria unei anumite pături sociale, angajată în cursa parvenirii cu orice preț, feminitatea pătimașă se dezlănțuie neobosită de la pat la pat, dar nu în orice fel de paturi, din umbră dirijează tatăl, „Wolfescu“, neguțator prin tradiția rasei sale, totul pare o cabală cu scop unic bine definit, o noapte se stinge întru apariția unei alte nopți rentabile socialmente, istoria minoră are rolul buturigi mici.

Romanul posedă nerv, Șeicaru portretează în tușe sigure, lectura este, dacă nu profitabilă, cel puțin agreabilă. Deci, deziluzia nu este decât pe jumătate... „deziluzie“! (Ed. Jurnalul literar, 4500 lei)

Tiberiu Rebreanu, CALVARUL GLORIEI

Autorul a fost (moare în 1986) ultimul vâltar – dintre cele paisprezece – al soților Vasile și Ludovica Rebreanu. Absolvent al facultății clujene de drept (fusesse și lider al studențimii din Cluj, fondator al revistei Noi, cu un program străveziu anti-legionar), va activa ca redactor la Tribuna apoi, după Diktat-ul de la Viena, va colabora câteva luni la ziarul Țara din Sibiu. Reîntors la Cluj, după „Eliberarea“ din 23 august '44, refuză a fi tovarăș de drum al autorităților comuniste, suportând represaliile inerente (lipsa unui loc de muncă, pușcăria, mizerabila suită de șicane). După ce reușește să ocupe câteva funcții minore la Ocna Mureș și Aiud, va funcționa, timp de zece ani, în calitate de documentarist științific al Institutului de Lingvistică din cadrul filialei Cluj a Academiei.

Volumul prezentat aici reconstituie cu lux de amănunte traseul vieții lui Liviu Rebreanu; narațiunea (fiindcă avem a face cu o scriere aflată la jumătatea de drum dintre romanul biografic și reconstituirea strict documentară) se desfășoară sobru, atentă la amănuntul semnificativ, cu unele note de patetism justificat. Din nota editorului (Cornel Galben), aflăm că volumul ar fi trebuit să conțină un număr dublu de pagini. Dar greutățile financiare au făcut imposibilă apariția cărții în proiectatu-i întreg, după cum aceleași obstacole fac deocamdată la fel de imposibilă tipărirea completărilor aduse de către Ilderim Rebreanu (fiul lui Tiberiu, îngrijitorul volumului), completări despre care aflăm că ar răsturna principalele date ale biografiilor rebreniene de până acum, inclusiv cele semnate de Fanny și Puia Rebreanu. (Ed. Corgal Press, Bacău, 2500 lei)

Jacques Bergier, CĂRȚILE BLESTEMATE

Născut la 8 august 1912, Bergier studiază la Sorbona și la Școala Națională Superioară de Chimie, se ocupă cu fizica nucleară, descoperă utilizarea apei grele, sintetizează poloniul, aceste excelențe rezultate științifice atrăgându-i demnitatea de secretar general al Institutului Francez de Documentare Științifică și Tehnică, dar, mai ales, pe aceea de membru al Academiei de Științe din New York. Pe plan civic, se distinge în calitate de combatant al Rezistenței franceze, performanța sa de luptător reprezentând-o distrugerea faimoasei baze germane de rachete de la Peenemünde. Atras de viață, de zone superior aventuroase ale existenței, ca autor (écrivain, nu écrivain!) va aborda o sumă de subiecte ascunse, să scriu așa, sub „vălul lui Isis“, fascinantă Le Matin des Magiciens aducându-i celebritatea meritată (lui și lui Louis Pauwels).

Les livres maudits este o cărțule incendiară; cine a distrus (parțial sau total) și cine ține sub obroc o serie de scrieri misterioase precum Cartea lui Toth, Stanțele de la Dzyan, Steganografia, manuscrisele indispensabile înțelegerii Monadei hieroglifice, Manuscrisul Voynich, Manuscrisul Mathers, terifianta Excalibur, apoi lucrarea cu efecte imprevizibile a profesorului Filipov, în fine, celebra Dublă elice a Pr. Watson? Cine și de ce a distrus Biblioteca din Alexandria? Să fie, oare, vorba despre o conspirație mondială, un fel de Sfântă Alianță îndreptată împotriva cunoașterii? Și, dacă aceasta există, acțiunile ei urmăresc boicotarea progresului umanității, sau, pur și simplu, vizează beneficul, ocrotirea umanității în fața unor salturi prea rapide, pentru care nu suntem încă pregătiți și care ne-ar împinge pe buza prăpastiei? Întrebări logice, pe marginea cărora Bergier discută argumentat, fără pic de patimă și cu foarte mult bun-simț. (Ed. Moldova, 2500 lei)

Ion Segărceanu, ETERNELE IZVOARE

În tonalități diferite – imnice, doinite, murmurate lin sau polemice pe alocuri – Segărceanu a încutezat realizarea unui volum închinat iubirii de patrie (scriu: a cutezat, deoarece, la ora actuală, despre acest sentiment, de la care pornește totul, se vorbește cu oarecare neîncredere, motivele sunt diverse, mai mult extraliterare, nefiind cazul să le abordăm aici). Cu un condei bine stăpânit, asimilând salutar unele influențe (Arghezi, Coșbuc, Mateevici, Nichita Stănescu, Sorescu, Romulus Vulpescu și, nu în ultimul rând, sursa folclorică), poetul alcătuiește un fel de geografie lirică a României, abordată din perspectiva liniilor de forță ale spiritualității. Versurile au limpezime cristalină, sunt „curate“, marcate de o vădită sinceritate a rostirii, unele redundanțe (rare) se datorează exaltării greu de ocolit într-o poezie de o asemenea factură.

În fond, un volum literar trebuie judecat și în raport cu segmentul de cititori cărora le este destinat; cred că Ion Segărceanu a vizat în primul rând cititorul tânăr, a urmărit (și) un scop educativ, iar, cel puțin din acest unghi de vedere, cartea sa reușește să convingă. (Ed. Universal Pan, p.n.)

V.G. Clopot, POEZII

Basarabean de origine, V.G. Clopot descoperă bucuria versificării la o vârstă care, pentru majoritatea poezilor, înseamnă apogeul carierei. Poetul știe să își transforme handicapul în avantaj, scrutarea anilor petrecuți până acum permițându-i o abordare moralistă, sentențioasă chiar a tematicii, aceasta din urmă însemnând viața privită aproape sub toate aspectele ei: dragostea filială și paternă, dragostea pur și simplu, durerea provocată de contemplarea înlăcrimată a cohortelor de martiri și a trupului ciuntit al țării, revolta scrâșnită împotriva anilor gândirii încătușate, dar și împotriva mizerabilei condiții umane a anilor prezenți ș.a. Nostalgic și elegiac, cultivând (poate prea încăpățânat!) versul tradiționalist, romantic întârziat deseori, V.G. Clopot este o prezență aparte în poezia de azi, vădind calitățile și, în aceeași măsură, defectele liricii de extracție basarabenească.

Când moralistul Clopot va înțelege că a face artă înseamnă mai mult a sugera decât a spune

ANTICARIAT

Em. Bucuța, FUGA LUI ȘEFKI, Buc., Cartea Românească, 1927

Interesanta paralelă cu Ionel Teodoreanu, din Arta prozatorilor români, de Tudor Vianu: „Un autor care manifestă unele afinități cu Ionel Teodoreanu, în tendința comună de a face să fuzioneze povestirea cu viziunea, este Emanoil Bucuța, cărui proza noastră mai nouă îi datorește în primul rând anxietatea unui sector original al artei descriptive, pitorescul balcanic, fenomen paralel cu pătrunderea lui în pictura vremii sau în poezia lirică a lui Ion Pillat. În Fuga lui Șefki, 1927, povestea unui băietan turc, care, purtat de vehemențele rasei sale de războinici, fuge din calea iubirii moleșitoare, într-o luptă care se dă mai întâi cu sine însuși, apare talentul unui ochi plastic, procedând însă nu atât prin scripore imagistică, cum lucrul se întâmplă la Teodoreanu, cât prin bogate descripții, alunecând adeseori către minuția laborioasă. (...)”

Procedeul imagistic este (...) cu totul altul decât la Teodoreanu și s-ar putea spune că pe când filiațiile acestuia din urmă urcă până la metaforismul lui Delavrancea, Bucuța se leagă mai degrabă de arta descriptivă a lui Macedonski. Pe de altă parte, pe când Teodoreanu folosește cu multă preferință dialogul pe care îl stăpânește cu virtuozitate, în romanul lui Bucuța oamenii nu vorbesc cu naturalețe, replicile lor nu par trecute prin urechea autorului. Bucuța este în schimb un om cu multe cunoștințe, un spirit învățat și exact, deprins cu metodele observației, și împrejurarea aceasta explică abundența notației substantivale, lucrurile însăși mai mult decât impresiile subiective în legătură cu ele părăd să fixeze atenția sa“.

Cartea, oferită în schimbul a 4000 lei, poartă o dedicație a autorului și se află în rafturile anticariatului gălățean.

top 5

Librăria Kretzulescu

- Pamfil Șeicaru, Vulpea roșcată
- Jaques Bergier, Cărțile blestemate
- I.P.Culianu, Pergamentul diafan – Ultimele povestiri (Nemira, 7000 lei)

Librăria Sadoveanu

- I.P.Culianu, Pergamentul diafan...
- Pamfil Șeicaru, Vulpea roșcată
- Sigmund Freud, Două psihanalize (Trei, p.n.)

Librăria Eminescu

- Pamfil Șeicaru, Vulpea roșcată
- Alan Watts, Dao. Calea ca o curgere de apă (Humanitas, p.n.)
- I.P.Culianu, Pergamentul diafan...

Librăria Alfa

- Ana Felicia Ștef, Manual de greacă veche (Humanitas, p.n.)
- Alan Watts, Dao...
- I.P.Culianu, Pergamentul diafan...

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- I.P.Culianu, Pergamentul diafan...
- Alan Watts, Dao...
- Pamfil Șeicaru, Vulpea roșcată

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

ÎN ERA TARDIVĂ A SONETULUI FEMININ

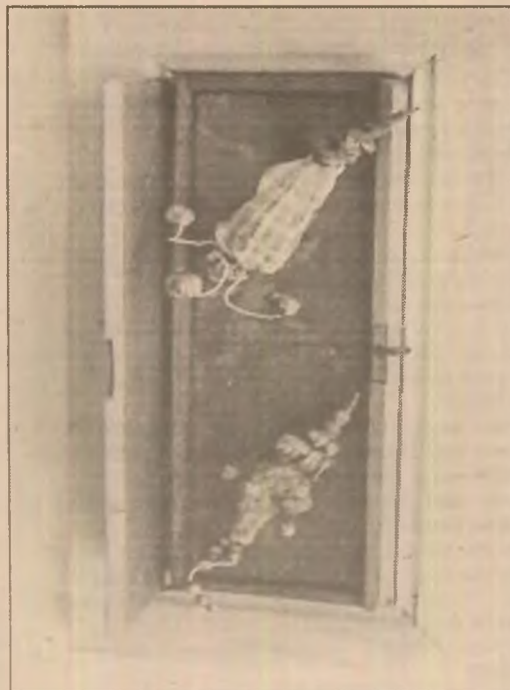
de ȘTEFAN ION GHILIMESCU

Prin volumele de sonete *Statui, Cântecul deșertăciunii și Turnul de fildeș* Mihai Codreanu a exercitat, după cum se exprima Al. Phillipide în 1932, cea mai tiranică obsesie asupra generațiilor de poeți de la Eminescu încoace. Neîntrecutul maestru al incantațiilor reci, care a fost Mihai Codreanu, nu numai că a impus pentru totdeauna sonetul între formele armonice și esăvârșite ale poeziei românești, dar a creat, pe cât se pare, o modă și chiar o manieră de a scrie poeți de mare vitalitate, precum Argehezi, care nu reușit să se rupă. Forma petrarchistă de sonet cultivată de Mihai Codreanu (reunind două catrene și două terține) a fost scoasă din moda ei relativ târziu de Vasile Voiculescu cu *Ultimele sonete închipuie ale lui Shakespeare în traducere imaginară*, carte care era faimoasă și, poate, inaugurală... Căzând deca și endecasilabul iambic, sonetul elizabetan forjat de Shakespeare este format din trei catrene ritmate separat și un distih sentențios împerecheat simplu. Și, deși nici la Vasile Voiculescu rimele nu se repetă, cele trei catrene sunt dispuse la el monobloc, și asta, probabil, pentru crearea senzației de suflu simplu „in-plano”. Altminteri, singura noțiune luată în seamă de sonetiști este regula ca nici un cuvânt să nu se repete în cadrul unității structurale a formei fixe. De tot amarele note cu privire la antropologia speciei sonetului în literatura română mi-au fost impuse de apariția – deloc scontată – a unui op de sonete, o carte elegantă și subțire cum elitrele unui fluture organic, având ca autor pe doamna Violeta Popa (Scoradeț) – care este mult cunoscută de noi ca tănuitoare a teștesugului sonurilor –, intitulată, și potrivit exact, nu numai prețios, *21 Sonete*. Din câte știu, am cunoscut, la noi, cu totul întâmplător, în orădic, și mai mult din capriciu, femeile au exercitat în arta sonetului. Nici Gheorghe Roduș, la începutul secolului, nici regretatul Iircea Ciobanu, știut ca iubitor și cunoscător al speciei, n-au remarcat între autorii-femei de sonete pe cineva în mod special. Într-o atare conjuncție, s-ar putea spune că Violeta Popa inaugurează era tardivă a sonetului feminin în provincia literelor române.

Titlul volumului, în aparență modest, ascunde, pe cât exhibă, o simbolistică majoră. „21” este – cum prea bine se știe – cifra perfecției înțelepciunii și a luminii imnezeiești; sinteza spiritului epifanic al Idelor lui Solomon pentru căpătarea vădăturilor de bun simț, de dreptate, de decăță și de nepărtinire prin care înțelegerea mii (3) își poate zidi casa și tăia cei șapte (7) laștri, aici pe pământ. În *Le symbolisme et nombres*, o autoritate în materie, doctorul René Allendy crede că numărul 21, inversul lui, conține mirajul unității duale, unitate permanent contrariată și asediată de dividualitatea care se perfecționează ciclic

(3X7). În mitologia diferitelor popoare, ne asigură Jean Chevalier și Alain Gheerbrant, cifra 21 străjuie hotarul deplinei maturități a omului. La toate acestea am mai putea nota și faptul că 21 este cifra norocoasă a noastră, a românilor, dată la care ne-am eliberat miraculos cu toții (!?) de frica puterii satanice comuniste. „Poporul Tău este plin de înflăcărare, (Doamne), când îți aduni oștirea; cu podoabe sfinte, ca din adâncul zorilor, vine tineretul Tău la Tine ca roua” (Psalmii 110.3).

Nimic din ceea ce am încredințat paginii scrise cu privire la valoarea simbolică a

titlului cărții doamnei Violeta Popa nu e fundamental străin spiritului manifestării sonurilor subtile din sonete. „Ard ochii păsării latent ritmând/ Căderea amplă-a zilei în ispită/ Un cântec cerul dacă-ar fi și blând/ Din harfe tot s-a frânge izgonită// Și aripi ard – Cu jale de armură/ Se descojește licărul luminii –/ Clipind rugina-i năruie pe gură/ Clepsidrei spaimă ce doboară crinii// În ramuri – trup de pasăre arzând/ Să deslușesc cenușii altă haină –/ Senin foșnind în ochi ce se aprind/ E doar sămânța murmurând a taină// Neadunată – odihnind pe stâncă/ De glasul orei ocolită încă” (*Ard ochii păsării...*). Versurile urzesc, se poate observa, superbe viziuni armonice ale miracolului existenței, analogii și succedanee de suneri, lumini și miresme ale tainei rodului închis în sămânța căzută pe pământ sterp. Turnura ușor abstractă, vădit conceptuală, a versului trădează neîndoios o sensibilitate și o delicatețe vii, introvertite dar, poate, și voioșă de a ascunde acutele dramei unei feminități contrariate, neîmplinită, căci Slava lui Dumnezeu, spune o pildă a lui

Solomon, stă în ascunderea lucrurilor. Doamna Violeta Popa, ca orice poet genuin în toată puterea cuvântului, știe prea bine acest ultim adevăr, fiindcă din sonetul domniei-sale (receptacolul ideal al pulsuniilor vitale) nu răzbate decât aluziv ecoul *gravei jigniri*.

„Când mâna-maicii-domnului suavă/ Împrăstie miresme-îmbătrânind/ Mi-e dat s-alunec iarăși în otravă/ Să spurc sonetul cu jignirea gravă?// «Tu ești aici în miez cojit de vară/ Dar pleoapa grea a mugurului blând/ Te-nfățișează încă-n primăvară/ Nu-ți lua recolta crudă- drept povară// Ocări ale necugetului oare/ Aruncă pasărea progeneriturii/ Ce altceva dorind decât să zboare?»/ Ruptă de celelalte mâna-floare// Împrăstie miresme-îmbătrânind/ Fără copii și totuși nehulind” (*Când mâna-maicii-domnului...*). Vinovată fără vină, poeta ia asupra-și întreagă povara amăgirilor care au suspendat-o, fără puțință de împotrivire, într-un palat de cer și mări –, de nicăieri. Înțelepciunea atitudinii de supunere și castitate este în fond o lecție de răbdare, din care și cel priceput și cel înțelept va să capete într-o zi știință. Cu această speranță cutremurătoare, mărturisind la tot pasul un tărâm bântuit de aduceri aminte, poeta transferă eminescian, într-o stea, *dorul tainic și dorița spre Nicăieri*. Dragostea pentru *omul numai lumină* rămâne intactă, căpătând, pe alocuri, note mistice, cum în această tănguire, amintind fierbințile rugăciuni făcute Domnului de Sfânta Tereza de Avila. „Obrazul de-mi atingi c-un deget doar/ Răsune-n cer speranțele deșarte!/ Eu voi urca la pieptul Tău altar/ Sunt aerul neștiutor de soarte// Nu voi să cad în somnul selenar/ Al sevei înșeși care viață-mparte –/ Dă foc privirii Doamne plin de har/ Privirea Ta-i lumină fără moarte// Învăluie-mă cu-înfloritu-i ram/ Să vin un milion de ani lumină/ În urmă la copila ce eram/ Când alergam sălbatică senină// Și fruntea înălțam netemătoare/ Să Te privesc adânc în miez de soare” (*Obrazul de-mi atingi...*). În cel mai curat stil shakespearian, poeta transsubstanțiază grozăvia dramei personale într-un canon de sublimitate lingvistică, orizont în care jinduie, luptând cu Timpul, să salveze tot ce el fură acum unității scindate de o dualitate străină (*dark lady* – la Shakespeare). „Dar eu – adânc e cerul – și nu pot să-l desprind/ Din pleoape-întăia dată cu aripi să gonesc/ Sub streșini mă împiedic – în stufăriș – pe grind/ Cât timp în largul apei răi peștii tănuiesc// Plutind deștam adesea din foi trei adormiri/ În tot ținutul nostru ajung doar pentru cald/ Sclipiri dintr-o fărâmă de scoică pentru miri/ Nu aflu încă-neguri se-adună când mă scald// Din bărci din nou dau drumul făcliiilor pe unde/ Să te opresc la urma vârtejurilor mii/ Când aripa din soare în lamură se ascunde/ Sorbind-o-n întuneric părelnice stihii// Trec prag de veghe neagră – întortochiată vamă/ Un orizont să-ți dărui când altul se deștamă” (*Dar eu...*). Undeva poeta se „destăinuie”, mărturisind că a ajuns să trăiască doar într-un sonet!

Încercare de a sonda *petele negre* din soarele iubirii, sonetul Violetei Popa pare o poezie din altă lume. Atoateiertătoare, ca și la Marele Will, seninătatea gravă a acestei poezii e de natură să bucure atât pe partizanul (ancenstral) al învingătorului învins, cât și pe cel, emasculat, al „victimei”. Însă, mai presus de toate, cred că ar trebui să salutăm poetul autentic. Fără a avea forța de impact general-uman a poeziei shakespear-ene, poezia doamnei Violeta Popa promite mult în „marea saragaselor” literaturii actuale.

nichita stănescu – inedit

Cântec

Lui Adam

Lapte roșu, de sabie, aș bea,
când la începutul iernii crivățul întinde
gâtul lui nesfârșit cu cap de stea
și cu trupul dincolo de munți, în morminte

Presimt cum trece prin el o respirație
de rază înșingurată, polară
cum colți de gheață împing, în disperare,
din sânul Ursei, pruncul, în afară.

1976, doi aprilie, București

Desen de Mircea Dumitrescu

adam puslojic

Sfânta pomenire fratelui nostru pre
nume Nichita Hristea Stănescu
(1933-1983)

1. Calea

De data aceasta
te vei porni la drum, frate Nichita,
absolut singur, singur absolut –
Domnul cere să i Te arăți
doar tu, doar tu,
tu, Fiul său nepereche.

Azi, Nichita,
El ține să-ți redea
numele cel adevărat – acela de Hristea,
cel din scripturi, și chipul cel adevărat,
și sfântul număr al gândului și cugetul tău.
El vrea să te întrecască,
să-ți risipească teama
de moarte, a ta și numai a ta,
să-ți-o pună în brațe
ca pe-o comoară, ca pe-o mântuire,
să-ți-o toarne pe gură
precum sfințenia și cuvântul –
Metafora și Anafura,
cum ideea de Nemoarte, ideea
despre legătura dintre fiecare cu fiecare,
dintre tot și toate.
Pornește-te, fratele meu.
Pornește încet, tresaltă ușor
în preajma trupului și sufletului tău,
propriul tău Duh să fii.

2. Nichita, azi

Nichita azi,
de azi, Nichita...
de mai departe,
de-a curmezișul nostru, pământul de-a curmezișul,
în stânga Domnului, lângă umărul,
lângă ochiul stâng
al cerului.

Și vei ști, afla-vei tot
ce nu știai, ce n-ai apucat să scrii,
ce n-ai putut să rostești
de teamă de-a nu ajunge prea departe,
în afara gândului, în afara limbii,
vorbită de la om la om.
Ci Domnul ascultă zăbind,
căci El nu știe nimic,
căci El e în afară – El e după
înainte, dedesubt și deasupra –
gând ce precede gândul, limbă ce precede limba.
Logos El este.
Iar omul spune ceea ce vede,
dar de văzut n-a fost să vadă,
de înțeles n-a fost să înțeleagă
nimic.
Nichita, azi
e ziua sfântă a ta,
ziua intrării și a exodului.
Azi e rândul tău.

3. Rugăciunea

Dă, Doamne,
să se nască, să se mai nască o dată și să învie
Fiul Tău – prunc pământesc
din cereasca sămânță,
sub semnul Bunci Vestiri
și purtând povara Crucii,
neîmpărțită cu nimeni.

De acea, dă, Doamne,
să se nască iarăși pruncul
și iartă-l și pentru una și pentru alta,
să nu fie
singur – chiar dacă printre semeni,
singur – chiar dacă deja în ceruri,
singur – chiar dacă la dreapta Ta.

Dă, Doamne, și ia-l la Tine.
Rostește-l, izbăvind-l o dată pentru totdeauna.
O, Eli, Eli... oare nu-l auzi?

Apleacă-ți mângâierea peste
creștetul lui,
care e însuși temelul Tău pe pământ.
Amin.

4. Semnele cerului, nevăzutele

Eu nu văd prea bine, dar aud...
„Lumea asta e un infern!” (Nu, nu-i un infern...)
Deșertăciune-i totul pe pământ...
Zăpadă neagră în depărtare,
în zăpadă un om, eu sau tu... (Nu, nu suntem noi...)
Ci vulpea argintie ne cheamă, pe tine, pe mine... (Nu
și nu!)

Iar sora noastră nu ne lasă să plecăm... (Nu, nu și nu!)

Taci din gură odată! (Nu, nu pot!)

Aceasta este **Lección despre cub!** (Nu-i!)

Acestea sunt **Noduri și semne!** (Nu sunt, nu sunt!)

Acestea sunt **Necuvintele tale!** (Nu, și nici nu pot fi!)

Acestea nu sunt **Operele imperfecte ale mele?** (Nu,
niciodată!)

Atunci aceasta este **Epica magna!** (Nu, nici ea!)

Aceasta este **Dreptul la timp,** al meu! (Unde-s atunci
Ghilgameș și Enghidu?)

Unde sunt **Măreția frigului, Antimetafizica și
Starea poeziei?**

Dați-mi, să-mi dați **Amintirile din prezent înapoi!**
Oare nu eu am scris **Belgradul în cinci prieteni?**
Cine-mi răpește **Oul și sfera, Unsprezece elegii și
Oasele mele plângând?**

Iar **Sensul iubirii,** desprins de mine – mai e sensul
iubirii?

Și ce sunt eu atunci, Doamne, dacă
tot ce scrisesem **n-am scris,** dacă
tot ce spuseseam **nu puteam să spun** și dacă
necuvintele mele, toate, sunt doar simple cuvinte ale
oricui de pe pământ,
de pe **Pământ numit România, Terra și Gea?**
**DACĂ TOATE ACESTE SUNT ALE TALE ȘI
NUMAI ALE TALE,**
atunci eu – ce sunt, cât sunt
și cine sunt, Doamne?

Oare nu-l slăvisem și nu-l laudam pe Ptolemeu
și oare n-am scris însă o dată **Oda (În metru antic)**
iar **Viziunile sentimentelor** le numisem Eminescu,
oare nu pătimisem și nu plătisem totul
până la capăt, cu două secunde, cu doi milimetri
în plus, cu doi metri mai adânc
și o singură viață o trăisem de două ori, de trei ori
și o singură moarte o răsucisem încoace și încolo ca
pe o cămașă
și toți semenii mei erau frați adevărați
și mama mea o dăruisem Ție
și pe tatăl meu îl strigam cu numele Tău;
și îl chem și acum de pe Golgota Bucureștilor
și de pe Golgota ospeției din Belgradul-frate,
il îmbrățișez și-l îmbrăbătez și acum pe fratele aflat la
nevoie, uitat în ne iubire și nepăsare,
în nepăsarea Mărețului Cosmos de deasupra capetelor

noastre
(Aaaaamecece! Vai de capul creierului meu!)
Oare n-a sosit clipa, Doamne și Părinte Cerescu
meu,
să mă unesc și cu Tine,
atâta doar – și cu Tine?

5. Întoarcerea

De Tine nu mă mai leagă nimic. În afară de stele,
Ție nu-ți vei mai încredința nimic. În afară de tăcer
Nu vei mai călători spre Tine cu zilele. Doar c
noptile.
Nu vei mai scrie pe Tine nimic. Ci doar cu răsuf
Cu ultima, cu ilizibila răsufare în gheața cerului v
scrie.
E îndejuns de vizibil, de lizibil,
Părintele meu?

– Este, fiul meu.
Semnele cerului nevăzute sunt.

Încotro să privesc **de acum?**
– Privește **încoace.**
Tu dă din cuvinte cum ai da din aripi.

– Sosit-ai?
Eu m-am întors, Părinte.

– Să alergăm, atunci, căci a sosit vremea...
avem noi oare cuiva... ceva... în grabă să spunem...
„tristețea mea aude nenăscuții câini
pe nenăscuții oameni cum îi latră...”

„eu nu sunt altceva
decât o pată de sânge
care vorbește...”

„supuși cuvântului, de verb mă rog,
du-mă odată din groaza vieții,
du-mă, du-mă,
și nu mă mai pedepsi
și mie nu mă mai redă-mă!”
„hai, mori și tu odată, doamne,
ca să fiu sigur că mor liniștit
și nelogodit
și plin de dor în sufletul meu
plin de dor...”

6. Mesajul

„Niciodată piciorul alergătorului
nu-l întreabă pe alergător de ce alergă.
Nici alergătorul nu se întreabă pe sine
de ce alergă.
Nici pe ce-și alergă alergarea alergătorul,
ea, alergarea, nu se întreabă de ce e alergată.
O, dacă s-ar întreba pământul
de ce e pământ
și mai ales, dacă alergă...
O, dacă s-ar întreba O de ce Ouă...”

O, dacă s-ar întreba pământul...

O, dacă s-ar întreba O...

7. Moștenire

O, te întreabă O de ce ai forma oului?
– Eu sunt ochiul homeric al lui Nichita!
Eu sunt doi, trei, patru ochi
și-o cruce în mijlocul cerului,
și-un cerc într-o cruce. Eu sunt duhul sufletului
și sufletul duhului sunt.
Ci numai Ochiul Domnului nostru
este închis, atotvăzător și deschis
precum Poarta Sărutului,
precum Masa Tăcerii,
precum Coloana Infinitului.

Aleluia! Aleluia! Aleluia!

În românește de IOAN FLORA

SENSUL ETIC AL CREAȚIEI STĂNESCIENE

de MIRCEA A. DIACONU

Nu o dată în poezia lui Nichita Stănescu poetul este alăturat soldatului. De la versurile explicite care statuează această identitate, cum sunt cele din poezia **Poetul ca și datul** („Poetul ca și soldatul / nu are viață personală. / Viața lui personală e praf / și pulbere” a versurile în care metafora ia locul enunțului omic, cum se întâmplă în **Cantos (IV)** („Nu te ari că vezi departe în sus / două aripe albe / rețaiate de o dungă kaki. / Sunt pletele unui poet care zboară vertical / în uniformă lui de simplu dat. / Atât și nimic mai mult”) există o similitudine de situații, de variațiuni pe o aceeași temă. Dar care sunt cauzele ce justifică și permit o asemenea, surprinzătoare, apropiere?

Unul dintre motive este, evident, cel mărturisit în dubii în primele versuri citate, și anume ideea personalității artistului, o idee generală care ia în Nichita Stănescu o formă aparte devenind chiar o poezie poetică. Pornind de la ea, o mare parte din poezia, numită obscură și manieristă, pe care a scris-o Nichita Stănescu își dezvoltă o surprinzătoare convergență. Căci, pe urmele romantismului, poetul nu este decât un element între celelalte, de la înțeles la piatră, cu care se identifică ontologic printr-o relație mistică imcând răsfrângerile dintre parte și tot. Cu poetul petrece o permanentă „schimbare la față” care este posibilă o mărturisire care sfârșește într-un enunț al alienării ce nu elimină deloc conștiința ei ontologice puternice, neprecare: „Dacă nu înțelegi nimic, voi fi trist/ iar către sfârșitul serii, – melancolic./ Dar nu mai departe de această seară./ Întru că la miezul nopții/ vine înțelesul.” **chimbarea la față**). Din această multiplicare a lui, o transmutare a lui în înțeles și cal, se naște **personajul** Nichita Stănescu, mai copleșitor decât personajele lui, aparținând unui mit, cultivat cu simț și nu din histrionism. Dar mitul este pentru Nichita Stănescu „o întâmplare exaltată” și de aceea propria-i existență nu se poate sustrage unui simbol și unui suprasens care este în primul rând un aici și un sens fizic, o imagine. Chiar infarctul ori fracturarea unui picior sunt pentru Nichita Stănescu semnele apartenenței la alesul popor al întemeietorilor. Pe urmele lui Mihai Eminescu, care a descris fenomenologia mitului românesc, Ioana Bot, într-un număr mai vechi din **Revista**, o descrie, pare-mi-se, pe aceea, instabilă, a lui Nichita. Care pot fi straturile unei asemenea imagini, știut fiind că mulți „au învățat” poezia pe textul și trupul lui Nichita, cu care au st contemporani, și nu pe acela al lui Eminescu, „epicabil”? Plana deasupra lui Nichita Stănescu o vorbă de poet neînțeles, sibilinic, damnat și inspirat, cu vocația adevărilor necunoscute și a paradoxului. Nichita Stănescu a fost apoi, în cel mai propriu înțeles al cuvântului, poetul cunoscut, și nu atât datorită premiului Herder, cât celui primit la Struga. În schimb, a ratat Nobelul – în cazul lui n-a fost, ca la Blaga, o legendă – pe care l-a luat, poate, totuși, spre satisfacția lui, un grec, Odysseas Elytis. Cu toate acestea, Nichita

zeu blond, spun cei ce l-au văzut) – care își flagela trupul și în același timp era îndrăgostit de cântecele de lume (lăutărești, țigănești, „falcic bădărane” – spunea el) și de Topârceanu, permanent într-o stare de transă, parcă bolnav de boala poeziei, generos, cultivând cu nesațiu cultul prieteniei. De altfel, murind tânăr, poetul și-a rămas consecvent sieși. I se putea reproșa lui Nichita Stănescu, așa cum s-a întâmplat cu Bacovia, pe care Nichita îl admira, că purta deliberat astfel de măști și că era inautentic, că trișează și că existența-i nu e decât poză și teatralizare. Dar, chiar așa fiind, ce importanță are lucrul acesta din moment ce personajul astfel creat a devenit viabil și productiv în formarea sau întreținerea unei mentalități asupra condiției poetului? Ce importanță mai are, dacă personajul instituit a devenit model, argumentându-și tocmai prin asta existența? Oricum, Nichita Stănescu afirma că „poetul nu are biografie. Biografia poetului e opera lui. Eu încerc – continua el –, în spatele acestei opere, să creez un personaj”. Acest „personaj” este, în fond, sensul existenței poeziei, „finalitatea” ei, iar acest „personaj” nu poate să se identifice cu biografia imediată a poetului, ci cu sensurile create, fiind mai degrabă o umbră a ei, captând ființa în esența formei. În legătură cu scrierea celor 11 elegii, de exemplu, poetul mărturisise că a avut tot timpul senzația trăirii unei stări de revelație (impersonală), că această senzație a presupus pierderea sinelui, alienarea. O împlinire și o pierdere, coexistente, simultane, sinonime, așadar, dau măsura „schimbării la față” a poetului și dezvoltă, în cele din urmă, afinitățile dintre soldat și poet.

Dar există și o altă cauză a acestei apropieri, care explică într-un fel chiar sensurile impersonalității poetului și care privește o structurală valoare etică a creației. Nu avem deloc în vedere situația conjuncturală a colaborării poetului, prin biete compromisuri, cu un regim politic, căci, să nu uităm, asupra lui Nichita Stănescu persistă o astfel de neadecvată acuzație, poate neformulată direct, dar care lasă loc condescendenței. Or, pentru o astfel de situație, Nichita Stănescu amintește de Femios, cântărețul care cânta peștorilor de la curtea lui Ulise, singurul care nu e ucis. În formularea lui Nichita Stănescu, cuvintele lui Femios sunt următoarele: „Iartă-mă și nu mă ucide, ei au fost mulți și m-au silit să cânt la masa lor, dar eu singur mi-am învățat meseria mea, de aceea deasupra cântecelor mele stă un zeu, și, dacă vrei, te pot cânta și pe tine”. Este aici o artă poetică la care Nichita Stănescu aderă necondiționat, căci sunt puse în balanță meșteșugul artei și zeul. Poate de aceea poetul este convins că „mai presus de orice, semnul celor aleși este conștiința lor morală”. Arta este, în viziunea lui, o **culme a moralei**, dar cuvântul din urmă are la el o semnificație ontologică. La întrebarea implicită care e sensul major al artei, el răspunde că arta nu este un mod de a contempla, ci unul „de a acționa cu opera”. Iar a acționa este, aici, un cuvânt cu foarte multe înțelesuri. Dacă „frumosul e surâsul purității” și „Bucuria de a compune un vers este asemuitoare cu fericirea de a săruta o femeie iubită”, atunci a acționa înseamnă a participa la misterul facerii universale, a avea acces la taina ființei. Dar, mai mult decât atât, poetul, „în haina

echilibrului: „Dacă s-ar descuraja poetul / ar cădea frunzele din copaci – / și ramurile lor ar rămâne / ca niște spânzurători. / Dacă s-ar descuraja poetul, / femeile gravide / n-ar mai naște, / n-ar mai naște niciodată. / Dar, din grație și din grijă, poetul / din grație și din grijă, / moare întotdeauna, întotdeauna, / înainte de a se descuraja” (**Artă poetică**), Viziunea aceasta este a grecului antic: „Stelele văzute de un copil sunt aproape la fel de frumoase ca și stelele văzute de un grec antic” spune poetul. Dar, mai mult decât atât, e implicată acestei viziuni ontologice asupra moralei ființei concepția grecilor despre tragic și katharsis: „zona estetică am considerat-o întotdeauna – spune poetul – ca pe o parte a zonei etice. Ca partea cea mai împlinită a eticului. În această fază, putem să vorbim despre un etic al poeziei. Și el constă în sentimentul măreției pe care dimensiunea tragică, cantitativă, îl emană”. De aici, nostalgia lui Nichita Stănescu față de timpul antichității grecești. Deși are conștiința predestinării, el regretă profund că nu s-a născut grec și încearcă să recupereze starea de grec. Este convins că orice ar fi făcut și în orice direcție l-ar fi îndreptat conjunctura, tot la poezie s-ar fi întors. În ce mă privește, l-aș fi văzut pe Nichita Stănescu marinier pe o corabie în căutarea balenei albe și aș fi știut că, asemenea lui Rimbaud, muncește să devină vizionar. Dar singura stare deasupra poetului, care o include pe aceasta, este aceea de erou. „Aș fi disprețuit – spune Nichita – poezia și de a fi fost etern îndrăgostit de toți dușmanii mei morți de mâna mea în luptă directă. Aș fi călcat în picioare de ciudă **Odiseea** și **Iliada**, după care aș fi dat ordin copiștilor să umple bibliotecile cu sulurile lor.(...) M-aș fi uitat la femeile frumoase cu mai puțin interes decât la un umăr de sabie, iar, în timpul liber, l-aș fi ascultat uluit pe Socrate, după care l-aș fi ucis fără nici un sentiment ca să vadă cum urlă filosofia în fața puterii.(...) În fine, aș fi fost zeu și extrem de mirat când m-ar fi atins o săgeată.(...) Aș fi murit scuipând pe Homer și sărutând sandaia lui Zeus”.

Prin această visată identitate între poet-erou (soldat) – zeu care dezvoltă sensul etic al creației, se poate explica, pe linia lui Lucian Blaga și a lui Ion Barbu, orfismul poeziei lui Nichita Stănescu. Sensul major al artei, în termenii poetului, ar fi sensul lui unu, care e singura valoare cantitativă, căci urmează neantului. Este sensul unei geneze demiurgice, dar daimonul lui Nichita Stănescu face parte din portretul său fiziologic. Iar poezia este „un mod de a acționa mai real decât realul (...); ea nu mai descrie o stare de spirit, ci o reface și retrăiește odată cu cititorul”. Este acesta un orfism de factură mistică? Cert este că cele 11 elegii ar fi trebuit să se numească **Cina cea de taină**. Cert este, de asemenea, că poetul și-a asumat o criză a limbajului, caracteristică poeziei moderne. Personajul numit Nichita își admira tatăl pentru tăcerea lui și mărturisește că ar fi rămas repetent datorită transformării în obiecte a cuvintelor. Nu interesează dacă e la mijloc o mistificare, căci la Nichita orice fapt se poate transforma într-un mit personal. Oriunde și în orice se ascunde un zeu. Și de aceea **necuvintele** sunt fuga de limbaj care face ca zeul să nu fie văzut. Morfologia și sintaxa sunt „niște instrumente, niște scuze”. Nu există decât necuvinte, adică noduri și semne care pulsează. Purtător al unui daimon, Nichita dictează versuri, „spațializează” cuvintele, caută „poezie pulsatorie” știind că poezia nu se mai bizuie pe cuvânt. Haiku-ul este prima și ultima formă fixă instituționalizată care depășește identitatea cuvântului. De fapt, cuvântul ar trebui să aibă „funcția unei senzații”. Aspirația spre un alt limbaj este aspirația către impersonalitate și asumarea crizei alienării, dar în același timp este semnul vocației etice a poetului. Așadar, poetul, ca și soldatul, ajută poezia să se nască antropomorfizând cosmicul și cosmicizând ființa, suprapunând jubilația sublimului tragic. De aici responsabilitatea sa morală, de aici și căutările la nivelul limbajului poetic, înțelegese de unii drept manierizare, de aici funcția sa în păstrarea echilibrului între absolut și formă. Mesajul lui Nichita Stănescu

IUBEȘTE-MĂ REPEDE ȘI UITĂ-MĂ IAR!

Îl vedea iarăși alergând pe marginea lacului. El vedea de la geamul tramvaiului cu care parcurgea distanța pe care el o făcea pe jos, alergând. Uneori privirea îi era furată de ritmul alergării lui și atunci copiii, Cristi și Mihaela – pe care îi lua întotdeauna cu ea – trebuiau să-i pună o întrebare de mai multe ori, să insiste, să vină lângă ea și să-i intre în suflet, întrebând: „Mami, nu-i așa că?...” și toate celelalte. Lacul se întindea pe vreo trei kilometri, poate mai mult, între limba de pământ ce-l despărțea de mare și debarcaderul clubului sportiv, unde erau legate caiacele pentru competiții. Dimineța, de fiecare dată, câțiva sportivi își făceau conștiințioși antrenamentele, în timp ce pelicanii se odihneau pe luciul apei iar muzica de la localurile din preajmă, care parcă nu se îndurau să amortească nici la ora aceea, făcea aerul proaspăt să vibreze. Apoi, către prânz, aerul torid îi alunga repede pe sportivi iar pelicanii se retrăgeau deasupra mării, unde era mai multă răcoare. Pe limba de ciment ce mărginea lacul, el alerga desculț, nepăsător că cimentul îi frigea tălpile, după ce făcea câteva exerciții de gimnastică pe pajiștea arsă de vipie, unde o bătrână păzea de dimineța până seara vreo cinci capre. Închiriasse și el o casuță în centrul de vacanță de la marginea orașului. În timp ce alerga, ținând cu cotul mâinii drepte lipit de trup micul sac de voiaj în care își ducea maieul și probabil o carte, iar în cealaltă mână ducându-și șlapii, el – își închipuia ea – el, deci, se elibera de zgomotele orașului, de forfota cotidiană și mereu prezentă a vieții, ca să primească apoi, treptat, zgomotul mării, frământarea ei vindecătoare, a mării în care urma să se scalde. Da, da, chiar dacă părea un pic caraghios – își mai spunea ea – își păstrează cu încăpățănare felul lui de a fi. Oare ce-ar spune dacă s-ar ști astfel privit de ea? Desigur, știa de prezența ei acolo; când lua de dejunul, așezați la mese diferite, se putea întâmpla ca, uneori, privirile lor să se întâlnească. Când unele situații cereau treceri inevitabile a unuia prin preajma altuia, se salutau, deși aflase că soțul ei era foarte gelos. Dar, dincolo de aceste mici incidente, el continua ca și cum ar fi fost un concurent solitar înaintând pe o pistă al cărui capăt nu duce nicăieri.

... Seara, când se convinsese că toată lumea e prinsă în farmecul mărunț al spectacolului oferit de vizionarea în comun a unui meci de fotbal cu mare miză – era vremea campionatelor – ea se furișă pe sub pomii ce filtrau lumina becurilor de control de pe alee. Din alee până la pragul căsuței lui ascunse în întuneric nu erau decât cinci-șase pași. Bătu la ușa hotărâtă.

– N-aș zice că nu știi să faci surprize! spuse el pe un ton vesel și misterios. Surprize plăcute, vreau să zic.

Nu arăta însă să fie surprins de apariția ei. În timp ce vorbea, învârti cheia în broască, încuind ușa. Acest detaliu al manifestării lui o descumpăni. De ce încuia? Dintr-un obicei oarecare sau îi ghicise gândurile atât de repede?!...

– Ia loc, îi mai spuse. Scuză deranjul.

Dar nu-i rosti nici acum numele, ca și pe vremea când erau atât de des împreună, sau, poate, ca și cum l-ar fi uitat...

– Spune!

Îl privi...

Apoi se așeză alături de el pe margine patului, unde el, întins, citise până atunci la lumina unei lămpi de perete aduse de acasă cu celelalte lucruri.

Nu știa nici acum ce să-i spună. Când era cu el nu avea multe de spus, asta dincolo de subiectele de discuție oferite de călătoriile sau de cărțile citite împreună.

Își lăsă capul pe umărul lui.

– Ne-am promis să ne uităm, îi aminti el. Oare chiar nu ne-am uitat?

Întrebarea căzu în sufletul ei cinică, inutilă, grea. Făcu eforturi să n-o ia în seamă, să o evite, s-o ignore.

Nu-și ridică capul de pe umărul lui. Îi puse o

**olimpiu
nușfelean**

mână pe piept, ca și cum ar fi vrut să se convingă că este el. Da, și-au promis să se uite. Ce putea să mai spună după o asemenea promisiune?

– Vrei să bei ceva?

– Da, dacă vrei și tu! Nu prea am timp...

El luă o butelie de plastic de doi litri de lângă piciorul mesei și umplu două pahare de voiaj. Încăperea era foarte strâmtă și mișcările lui, pașii făcuți de la pat la masă și înapoi, însemnau niște distanțe, ce îi ajutau pe amândoi să își mai vină în

fire. Când el se întoarse și privi spre lampa de perete, ea îl opri:

– Lasă lumina așa. Nu vreau să uit unde mă aflu.

El o îmbrățișă. O strânse lângă el cu aceeași tandrețe și fermitate atât de bine cunoscute de ea.

Dar ea nu putea spune dacă vara, sau marea, sau timpul cât stătuse întinsă la soare, blând cercetată de căldura astrului o îndemnaseră să-l caute. Era altceva, desigur, altceva, mai profund, mai greu de înțeles, chiar dacă nu încapă îndoială că doar împrejurarea produsă de aceste zile de vacanță o făcuse mai îndrăzneță. Important era că s-a întâmplat să nu ezite.

Se uită în ochii lui și îi spuse pentru o clipă parcă absentă:

– Iubește-mă repede și uită-mă iar!

...Când închise ușa în urma ei, se lăsă înfășurată în cenușul nopții ca într-o mantie salvatoare. Avea nevoie urgentă să-și pună gândurile în ordine. Dacă n-ar fi fost de acord cu vizita ei, el ar fi fost cel puțin suficient de cinic ca să i-o spună. Știa că, în momentul când a închis ușa după ea, s-au despărțit încă o dată. Dar reușiseră câștiga pentru încă un ceas, numai pentru ei, timp cât fuseseră împreună mai demult.

Ținea la soțul ei. Acesta îi crea încredere, siguranță, bucuria copiilor. El, însă, el însemna libertate. Lângă el înțelegea ce înseamnă să fii liber când iubești, când faci dragoste... Era atât de derutată acum, dar în sinea ei își simțea sufletul împăcat. Avuse curajul să sfideze promisiunile acelea comode, pe care și le făcuseră cândva.

În sala de vizionare izbucniră urlete, fluieraturi, aplauze spontane, puternice. Numără ceva în gând. Campionatul continua. Puteau să nu se mai întâlnească niciodată, dar tot atât de bine se puteau regăsi oricând. Timpul cât nu se vedeau rămânea undeva suspendat, înform, ca să primească formă și să înceapă să curgă din nou imediat ce se întâlneau. Ar fi vrut să se plimbe, dar, în cazul că se termina meciul înainte să ajungă ea acasă, risca să trezească bănuiele inutile. Risca, dar voia să păstreze acest risc cât mai putea. Soțul ei nu trebuia implicat deloc în povestea asta, nu avea nici un rol.

Făcu un duș rapid și se cufundă în așternut, copleșită de gânduri.

iuliu gărduş

DOI PRIETENI

Badea Pavel era un rustic atât prin condiția sa de țăran, de om al pământului, cât și prin comportament. În timpul verii umbla îmbrăcat în niște izmene largi de cânepă, o cămașă lungă peste care se încingea cu un șerpar din piele de culoarea tutunului; pe cap purta o pălărie de pai care împreună cu mustața îi dădeau un aer sugubăț. La opinci renunțase dintr-un singur motiv: nu se mai găseau de vânzare, astfel se încălța cu bocanci. Aceasta era înfățișarea pe care o avea într-o zi de târg din luna iunie când se îndrepta spre casă. Locuia în Drâmboaia, cătun așezat pe o vale între trei dealuri, nu prea înalte dar destul de mari pentru a prelungi drâmboienilor somnul cu o oră mai mult decât celor de la șes. Mergea cu pas întins ținând în brațe un sac în care se zbătea un purcel cumpărat în târg. Se grăbea fiindcă lăsase gospodăria fără să fie comunicată de el.

Îi era frică să nu dea vulpea peste orătâni. Nevastă-sa murise cu doi ani în urmă și în Drâmboaia nu avea neamuri, așa că văduvia îl făcea să simtă pustiul vieții și mai amar decât altminteri.

Cu toată graba care îl stăpânea, la răscrucea Vama Seacă, se opri, căci acolo era un bufet și intră să bea un rachiu; ca să calmeze purcelul care se zbătea de parcă intrase dracu'n el, cu oarecare caznă îi băgă țoiul în gură și turnă trăscaul în el; după ce trecură momentele de sufocare, purcelul se liniști și adormi. Badea Pavel își bău porția, greoi își luă sacul în spinare și o porni spre casă multumit.

În zilele următoare, ca să-i facă poftă de mâncare, îi dădea câte o cincizeacă de rachiu după care îi pune sub rât o troacă plină cu lături din care purcelul mânca de țu-era mai mare dragul.

oamenii se minunau cum se ținea de stăpân parcă era dresat; nimeni nu știa că atât nineața, cât și seara, înainte de mâncare, cel re trebuia să devină un mare porc își primea nul de horincă. În câte-o seară, când îl încerca âtul, badea Pavel băga patrupedul în casă, esta își exprima mulțumirea grohând în timp stăpânul îl scârpina și îi vorbea ca unui ieten, apoi scotea sticla cu rachiu și făceau un ef încât de multe ori li se întâmpla să mănânce n aceeași oală. Însă Petrică – l-a botezat așa în nintirea zilei de sărbătoare când l-a adus acasă. nu era pretențios.

Săptămânile treceau, Petrică se dovedi tot ai mult a fi un bun prieten, avusese răbdare să culte toate întâmplările din viața lui badea ivel pe care acesta i le povestise de mai multe i. De la un timp, stăpânul făcea mâncare ntru amândoi în aceeași oală.

Când sosi iarna, Petrică era porc în toată ea, iar badea Pavel nehotărât: să-l sacrifice sau i? Gândul că oalele și vasele în care ținea ășimile erau goale, îl făcu să ia hotărârea cea are.

După Sfântul Nicolae, într-o dimineață roasă, în ograda lui Pavel își făcură apariția ouă femei și doi bărbați; conform înțelegerii cute cu două zile în urmă, veniseră să-l ajute la iatul porcului. Se cădea s-o facă fiindcă așa a obiceiul, pe urmă omul era singur, văduv... adea Pavel luă o traistă și se îndreptă spre oteț. În cealaltă mână ținând un colac de sfoară, ir vecinii se gândiră că e mai bine să-l aștepte în rte, să nu sperie porcul. Așteptându-l acolo orbea despre îndestularea pe care o va avea i luvoiu în cursul anului viitor, mai tropoteau i nu le înghețe picioarele și își treceau unul ltuia sticla cu trăscau pe care badea Pavel vusese grijă să le-o lase. Tocmai se întrebau de e întârzie așa de mult în coteț, când dintr-acolo e auzi un hohot de plâns; când se apropiară, pe hipurile lor se așternu mirarea: Petrică și Pavel ăteau lungiți pe blăniile cotețului, iar cel care vea glas de om îl săruta pe celălalt pe râț apoi cepea să se vaite:

– N-am să te las pe mâna lor, dragă Petrică, e-acum suntem frați de cruce. Cât despre voi, umetrilor – se adresă el vecinilor – lăsați-ne să e trăim amarul între noi. Mereți în pace!

Oamenii plecară pe la casele lor, dar e-atunci începură să-l ocolească. Lui badea Pavel nici că-i păsa. A doua zi se duse în sat la ărintele Arsinte și îi plăti pentru înscrierea umelui Petrică în pomelnice.

– Ce neam ești cu el? îl întrebă popa.

– I-s naș.

Cumătrul Pavel știa că unii mistreți ajung să răiască peste douăzeci de ani. Dacă-l va grijie, Petrică tot o va duce vreo zece ani.

Crăciunul și Anul Nou trecură ca și când i-ar fi fost. Cei doi, bipedul împreună cu atrupedul au mâncat la fel ca în alte zile: de rost. Însă Boboteaza nu putea trece fără a fi ărbătorită. Într-o după-amiază părintele Arsinte, împreună cu alte fețe bisericesti, veniră i pe la badea Pavel; acesta se pregătise din timp: pe masă erau puse două rațe fripte în cuptor cu varză călită, o pâine cât roata plugului, iar mai a o parte – o stacană cu vin de butuc – puterea arsului.

– Dar ce-i asta, Pavele, – zise cantorul, oprindu-se din cădelnițat – ai uitat să tai porcul? Părintele nu era mai puțin mirat.

– El e Petrică, îl prezentă Pavel pe colocatarul său, luând o mină spășită.

– Pavele, tu vrei să te afuriscesc? Cum să te botez cu un porc în casă?

– Mi-e milă să-l scot în frig, spuse Pavel, turnând din vinul uleios în ceștile din lut.

Popa își mută privirea de la bucatele de pe masă în ochii cantorului:

– Mare-i grădina! Ce zici, Ieronime?

Cantorul își șterse gura cu plama, își drese glasul.

– Printre câini, porcul e un martir. Eu zic să-l scoatem în tindă până oficiem.

Soluția era dintre cele mai serioase, astfel că o puseră în aplicare fără a mai sta pe gânduri.

ușurat; găsiseră calca ce mai bună să nu intre toți într-un mare păcat. Fiind deci liniștit în această privință, îi permise lui Pavel să-l introducă pe păgân în cameră, căci, vorba ceea, apucaseră să treacă de la cele sfinte, la cele lumești.

Să mănânci rață îngrășată cu cucuruz, să bei un astfel de vin, hm, asta o va face pe preoteasă mai veselă mâine dimineață, medita în sine a sa părintele, zâmbind.

Când se ridicară să plece, oaspeții crezură că au puteri supranaturale căci simțeau cum se învârte Pământul. După ce îi conduse până pe tăpșan, Pavel se întoarse în casă, bucuros că își poate continua cheful împreună cu Petrică. A doua zi, se trezi cu un cap mare cum nu mai avusese până atunci; cel mai tare îl durea ceafa. „Asta-i din cauza vinului“ gândi el dând să se scoale, însă rămase înmărmurit: Petrică sta lângă pat, nemișcat. Pavel coborî și își lipi urechea în dreptul inimii dar nu auzi nimic, însă simți vag o boare de suflare. „E paralizat!“ îi trecu prin minte și începu să-l roadă remușcarea. Făcuse o crimă, Petrică nu era obișnuit cu vinul, era, cum s-ar zice, țuicar. Se învârtea prin casă ca un somnambul, își freca mâinile disperat și când

înghenunche lângă Petrică să-i vorbescă, acesta tocmai trăgea să moară. Pavel se descoperi și aprinse o lumânare pe care o puse într-un pahar, lângă capul muribundului. Ochii lui Pavel erau împânziți de lacrimi, astfel că nu-și putu da seama în ce moment își dădu duhul singurul său prieten. Corpul neînsuflățit îl ținu în casă două zile și două nopți, timp în care îl priveghe și îl plânse stropindu-l cu lacrimi și cu rachiu. A treia zi îl rostogoli până în fundul grădinii și îl îngropă în mare taină. Apoi se duse la părintele Arsinte și se spovedi, spunându-i, printre altele, că făcuse un mare păcat dându-i un nume de creștin unui purcel cumpărat în chiar ziua de Sfinții Apostoli Petru și Pavel. Fusese ca un blestem, de aceea murise Petrică, fie-i țărâna ușoară. „Dar nu-i nimic“, adăugă el, „voi cumpăra altul, de rasă Mangalița și îi voi pune numele Atilla; nu-i așa, părinte, că ungurii nu sunt ortodocși?“

– Nu toți, adică prea puțini, sau poate nici unul; dar de ce mă întrebi?

– Pentru că... dacă voi cumpăra altul, îi voi pune nume de păgân, să nu fie cu păcat, și să trăiască, chiar ungun fiind, cât mai mult.

VOCEA LUCRURILOR

Când Huțupan Manase îi spuse soției că în timpul concediului de odihnă vor sta acasă, aceasta se arătă bucuroasă că își va putea vedea de fiertul bulionului pentru iarnă. Bucuria, însă, îi fu de scurtă durată căci, după vreo patru zile de odihnă, soțul ei își făcu un obicei bizar: în fiecare zi, după ora 15, lua găleata și o umplea cu apă la robinetul din bucătărie, ieșea la poartă, traversa strada și golea găleata în șanț, apoi se întorcea acasă. Tocmai se întreba dacă trebuie să-i ceară explicații în legătură cu purtarea sa, când dumnealui prinse pisicul din casă – un motan negru ca tăciunele – și îl spânzură de un ostreț al gardului. Doamna Huțupan se gândi că e o prostie să ceri explicații unui țicnit, astfel că îl invită acasă pe doctorul Grama, medic psihiatru la clinica de boli nervoase. Doctorul era văr deal treilea cu Manase și se cunoșteau de când erau copii. Obișnuit cu ciudăteniile celor care trec pentru o vreme la moda cămășilor cu mâneci prea lungi, se prezentă la familia Huțupan, cică trimis de nevastă-sa să-i întrebe de sănătate. Doamna Huțupan îi lăsă singuri, gândind că o consultație nu se face cu martori.

– Și cum o mai duci, vere? îl întrebă doctorul pe Manase, punând pe masă un pachet de țigări. Nu ți se pare că lumea e plină de câini?

– Eu, o duc bine. Cât despre câini, n-am urmărit recensământul, dar cred că sunt mai numeroși decât oamenii.

– Dar nu destul pentru a stârpi pisicile, așa că tot nouă ne revine dificila sarcină de-a micșora numărul acestora. Nu crezi?

– Ba da, chiar alaltăieri am spânzurat una, zise Manase, în timp ce pune a pe masă o sticlă și două pahare.

– Desigur că plăcerea te-a îndemnat la acest gest!

– Te înșeli. Vocea, ea mi-a spus ce trebuie să fac.

Doctorul își compuse o mină indiferentă:

– Vrei să spui că... auzi o voce?

– Păi, îmi dai sfaturi, adică mi-a dat sfaturi. Să-ți spun unul din ele...

Manase făcu un efort pentru a-și rememora ceva, apoi zise, privind în tavan:

– Un subaltern trebuie să fie un bun psiholog. El trebuie să-și cunoască mai bine șeful decât îl cunoaște acesta pe el... Urmând un sfat, am reușit să obțin avansarea mea

Doctorul uită să dea drumul fumului tras în piept, încât începu să tușească; ștergându-și lacrimile cu batista camuflându-și totodată nedumerirea care i s-ar fi putut citi pe față.

– Știi, zise el, unii oameni aud o voce care îi îndeamnă să ducă apă din casă tocmai în șanțul de peste drum.

– Exact ca mine! exclamă Manase de parcă ar fi strigat Evrika. Totul a pornit de la apă! Apa și numai apa a atras atenția șefului, asupra mea...

– Ce vrei să spui?, băngui doctorul.

– ... de fapt apa cărată în găleată, își continuă Manase ideea. Măi vere, dacă eram un prost, nu știam să profit de împrejurări.

– Adică?

– În urmă cu vreo două luni, Ferezan, șeful nostru, a fost arestat. În locul lui a fost numit Peșteanu, unul care locuiește aproape de noi, după colț. Ferezan avea ce avea cu mine, că în loc să mă avanseze, îmi da sfaturi cu nemiluita. Abia zilele trecute mi-am dat seama de valoarea lor și am pus în practică unul din ele.

– Acela cu subalternul?

– Te-ai prins! Într-o zi mergând la magazinul din colț, intru în vorbă cu-o doamnă. Așteptând să ne vină rândul, vorbim de una, de alta și dânsa îmi spune că soțul ei e foarte superstițios. Cică dacă îi taie calea o pisică neagră e supărat toată ziua; că dacă îi ieși în cale cu găleata goală ți-l faci cel mai mare dușman. Când ne despărțim, aflu că dumneaei nu e altcineva decât soția lui Peșteanu. Atât mi-a trebuit! Observasem că el, în drum spre casă, trece prin fașa porții mele. Eu, nu mi l-am făcut dușman, ci i-am devenit un bun prieten. Mereu îi ieșeam în cale cu găleata plină. Zicea că eu sunt un fel de mascotă pentru el. Într-o zi, văzând că pisica noastră îi tăiasse drumul, era foarte supărat. Spunea că necazul adus de pisică nu poate fi compensat de găleata mea, așa că, a doua zi, am spânzurat pisica de o ulucă a porții, s-o vadă și el. Când i-am ieșit în cale cu găleata plină, i-am arătat-o. Mi-a strâns mâna și mi-a zis că la reluarea serviciului voi fi avansat cu o treaptă.

Doctorul se uită la Manase cu ochi exoftalmici:

– Mă, tu ești nebun?

– Poate că da, dar nu prost!

ÎN TRE DOUĂ NOPTI

de IULIAN BOLDEA

Ceremonioasă, fără a-și aroga prețiozitatea ca formă de reacție lirică, lirica lui Horia Zilieru a fost așezată de Gheorghe Grigurcu sub semnul romantismului „decorativ”. „poezia lui Horia Zilieru reprezintă o reacție la «prozaizarea» lirismului, la gătuirea nu numai a elanului neconstrâns afectiv, dar și a retoricii. Dacă numeroși poeți se întorc acum spre o lume de obiecte umile, neglijabile și către un limbaj disonant, jugulat, discontinuu, autorul *Astraliei* (...) înțelege, dimpotrivă, să se dedice unei sensibilități convenționale, flamboaiante, unei expresii de o muzicalitate victorioasă”.

Ceea ce nu s-a observat, poate, cu suficientă atenție, e faptul că Horia Zilieru are, în miezul trăirilor sale, conștiința decorativismului său, ce nu mai e atât o componentă spontană, organică a celui liric, cât, mai curând, un reflex al unei conștiințe autoironice, care, departe de a trăi cu naturalețe primă, necenzurată, propriile stări afective, nu încetează să le exhibe contururile, accentuându-le cu patos fals; în acest fel, decorativul devine mai curând o formulă de denudare a procedului, disimulând simultan sensibilitatea poetică romantic-decadentă.

Volumul *Între două nopți* (Junimea, Iași, 1995) se caracterizează, poate, printr-o acutizare a convențiilor poetice, care sunt, însă, într-un fel asimilate cu naturalețe în structurile textului liric. Putem înregistra o convenție a parodicului livresc (*Patimile după Anton Pann*), a elegiei spiritualizante (*Elegie*), a hieraticului folclorizant (*Colind*) etc, toate aceste forme ale convențiilor poetice fiind modulate în funcție de sensibilitatea acută a celui liric.

Un poem foarte ilustrativ pentru această resorbție a convenției în structurile fluide ale poemului e *Icoană* – o poezie în care fiorul sacralității dilată percepția la dimensiuni hiperbolice: „Înmiresmat e gerul. Aud zborul/ de îngeri în lumina lăcrimată./ Sub desfrunzirea smirnei ochiul cată/ o roză iese/ și Îmblânzitorul./ Se-upleacă magii. Fețele deodată/ versetele asudă și izvorul/ mirării se mărește numai norul/ o cruce fixă duce-n sângerată./ Născutu-S-a cu ea? Alt chin veghează/ din piscul singuratic? Cât va pierde/ în așteptarea golgetei? O rază/ își alăptează sânii și suspină/ Dar râde Pruncul./ Lumile inerte/ în respirația sfântă iau lumină”. Respirația reținută a poemului se răsfrânge adesea în ritmul incantatoriu, armonios al versurilor cu tonalitate gravă, de o solemnitate retorică în care feericul e vizualizat intens, într-un registru semantic ce-și asumă ținuta oraculară a dicțiunii ca pe o strategie abilă a persuasiunii. Cert e că, într-un anumit sens, accentele de clasicitate ale poeziei lui Horia Zilieru nu sunt doar rodul prozodiei tradiționale; ele sunt și produsul unei viziuni elevate, tratate cu precizie de artizan în versuri limpezi, din care afectivitatea pare a se fi retras, precum în poemul cu iz arhaic-ermetizant *Cu fața spre amurg*, joc pur de imagini și forme cristalizând în ecurile sale imaginea unui fior ascensional: „Frate ce vreme/ umblă prin oase/ iar teoreme/ curbe de-angoase/ teascuri și ruguri/ varsă sub pleoape/ viperi și struguri/ vineri de-agape// ruptă-i veriga/ de sânge-n apus/ cain îl strigă/ pe abel răpus// fețele mâinii/ caută magul/ tâlcul țărâni/ streășina pragul// totul – mirare/ în șovăire –/ fumul cel mare/ stă să respire// vetre inerte/ și auralul/ razei ce pierde/ carnea și clarul// cât mă împarte/ spira secundă-n/ bocet de nuntă/ cântec de moarte”.

Poezia lui Horia Zilieru din acest volum pare să se nască undeva la confluența dintre iluzie și sugestia realității, dintre artificul formal și tentația rostirii „integrale” a marilor adevăruri ale lumii. Eleganța dicțiunii poetice, aliată cu ceremonialul

textual și cu retorica sentimentală conferă poeziei lui Horia Zilieru un aer eteroclit, în care tonalități și accente divergente sunt reunite sub semnul emblematic al exercițiului poetic intertextual, jumătate grav, jumătate ironic și parodic. Un astfel de exercițiu parodic e *Patimile după Anton Pann*

POETUL ÎN UMBRA ROMANCIERULUI

de LIVIU GRĂSOIU

Adrian Mușiu este un autor cu bibliografie bogată, aceasta însumând cărți de poezie, de proză și piese de teatru jucate la Iași, Timișoara, Ploiești ori adaptate pentru Radio și Televiziune. Mai cunoscut ca poet (au fost bine primite volumele sale „Până la Iov”, „Pământul din statui” și „Memoria tăcerii”), Adrian Mușiu a apelat, nu o dată, și la mijloacele prozei în dorința de a-și delimita și explica universul ce și l-a conturat, revenind la câteva teme prezente în toată creația sa desfășurată de-a lungul a peste 30 de ani. Romanele „Ringul” (1971), „Blazonul” (1985) și recent „Caii de la bicicletă” stau măturie. Acesta din urmă, apărut după o surprinzător de lungă perioadă de tăcere, în care Adrian Mușiu nu a mai publicat nimic timp de vreo 10 ani, mi se pare cea mai convingătoare demonstrație în favoarea talentului său de prozator de care personal m-am îndoit, văzând în Adrian Mușiu numai poetul. Piesele de teatru și cele două romane amintite mi s-a păreau doar încercări, uneori sever marcate de dorința abordării cu alte mijloace a câtorva leit-motive.

„Caii de la bicicletă” este un roman la care autorul a lucrat îndelung, o primă versiune datând de mai bine de douăzeci de ani. Dacă istoria noastră ar fi fost alta, dacă cenzura ceaușistă nu ar fi atins dimensiuni nebunești după 1980, probabil că acest al treilea roman al lui Adrian Mușiu ar fi apărut în urmă cu un deceniu. Cum însă personajul principal este un pușcăriaș, cum locul acțiunii îl constituie închisoarea cu tot ceea ce înseamnă ca spațiu (celulă, vorbitor, curte interioară) și ca faună umană, tipărirea romanului a întârziat până la sfârșitul lui 1995, autorul ciopliind și cizelând necontenit, tăind și adăugând pagini, capitole, personaje. A rezultat o operă bine articulată, extrem de atent scrisă, cu o surprinzătoare putere de obiectivare având în vedere predispozițiile lirice ale scriitorului. „Caii de la bicicletă” este un roman de o tristețe covârșitoare, atingând în final dimensiunile resemnării tragice; un roman despre distrugerea treptată a oricărui ideal, a oricărei iluzii; un roman al adolescenței maculate, înjosite, improșcate cu noroi fizic și moral de societatea unde îi este dat să trăiască personajului ales. Acesta, cu nimic mai rău, cu nimic inferior colegilor săi de școală, se află mereu sub o stea lipsită de noroc, ghinionul urmărindu-l pretutindeni și ghidându-i practic pașii într-o împlinirea unui destin în întregime devastator. Josua Denimic, așa se numește personajul, aparține acestei lumi și totuși ea i se refuză. Nu e al ei, cel ce are dreptul să trăiască în ea.

– poem ce se remarcă prin coloritul său viu, pr lexicul arhaizant, debordant, reînviind o lun carnavalescă, în imagini evanescente și robus totodată, cu carnație onirică: „Acum Doamne l nserare/ gura plânge a smerare./ Ferecat strălucire/ viarmerle la mercurată/ copos calcă d a calare/ demâneța/ feța/ toată./ Zular i farmazonia/ iasma de manaf o dardă/ vârte-cranie să-mi spardă/ svente/ pietre de cuvente/ că avui în hătmănie/ în a inemii sistolă –/ raiul cel c necropolă// păcate/ împărecheate”.

Volumul *Între două nopți* are darul de a r revela modul în care poetul se transformă într-u martor activ al confruntării dintre convenție și expresie, dintre stil și „sentiment”. Posesor al unei conștiințe poetice incontestabile, Horia Zilieru recurge la „mitologiile” poetice cu scopul de a l demistifica, de a le reduce – prin exhibare – accentuare ironică – amplitudinea ontologică și semantică.

oamenii, relațiile interumane îl exclud. Paradoxal, n avem de a face cu un inadapabil structural, ci cu u adolescent chinuit în copilărie, dornic de afecțiune, c iubire firească, dornic să învețe, să îi respecte la loci de muncă pe alții. Totul însă se întoarce împotriva: Sărăcia din primii ani nu poate fi uitată, munca i suferințele mamei îi rămân pentru totdeauna i memorie, ciudățeniile tatălui nu și le explică înregistrându-le ca atare (acesta dispăruse ani de zil de acasă fiind arestat probabil politic și se întorsese c mințile grav răvășite). Anii de formație sunt deturna din drumul lor firesc, prima dragoste sfârșește tragic Moartea iubitei la vârsta Julietei din cauza un profesor a cărui absurditate în aplicarea regula mentelor frizează paranoia, la care se adaugă exma tricularea tânărului și internarea sa la o școală de cc recție, fac să se năruie orice respect față de instituții cu sens de reper: școala. Marcat de asemenea experiențe pe care nu le-a căutat, pe care nu le-a voi incapabil să nu se împotrivescă celor ce slujesc v. și visele de adolescent, personajul creat de Adria Mușiu nu își găsește de fapt locul printre ceilalți. Încearcă să intre în producție, într-o fabrică, s întâlnește cu un om remarcabil prin demnitate meșterul Mile Oci, dar totul se prăbușește și aici. Un accident de muncă datorat unor ordine date de șef incompetenți, dar puternici și abili în a ieși mereu basma curată, îi duce la închisoare pe cei doi Meșterul se sinucide după trei ani, nesuportânc rușinea, așa cum făcuse și frumoasa Regina Jeni După alte căutări, Josua se angajează la un circ particular, se iubește cu amanta patronului, numai c nici acum nu suportă înșelătoria. De sub mirajul oglinzilor și al trucurilor specifice, el scoate la iveală adevărul, provocând prăbușirea micului univers a circarilor. Pedepsa ce i se aplică înseamnă iarăș închisoare, iar când intră pentru a doua oară acolo i se comunică moartea mamei. Concluzia nu poate f decât aceea care dă și titlul romanului. Lui Josua nu se mai pot lua decât caii de la bicicletă. Omul nu ma are nimic de pierdut fiind total anihilat și exclus practic din competiția oferită tuturor: viața socială.

Roman cu trimiteri și semnificații complexe, cu remarcabile virtuți stilistice și compoziționale, „Caii de la bicicletă” reprezintă un triumf pentru Adrian Mușiu, prozatorul umbrindu-l adesea pe poet.

* Adrian Mușiu: „Caii de la bicicletă” (Ed. ...)

ENTRU O TEORIE A BIOGRAFIEI *

de MIRCEA LĂZĂRESCU

Nu știu dacă există în așa de prolifică literatură a lumii cărți notabile care să trateze despre „teoria biografiei”. Știu că problematica biografiei este deosebit de importantă pentru o serie de științe și practici umane cum ar fi de exemplu medicina (în primul rând psihiatria), apoi psihologia, istoria, justiția, politica, practica spionajului și toate domeniile care au nevoie de „dosare de cadre”, precum și bineînțeles, pentru literatură. De fapt, s-au scris și se scriu în permanență nenumărate biografii, sigur ale oamenilor de seamă, fie că au fost creatori în ale științei, artei și sportului, fie că au fost și sunt oameni politici sau personalități marcante în diverse domenii ale spiritualității umane.

Nu se poate ca o activitate așa de amplă să stândească în apariția a mii și sute de mii de cărți de biografii, să nu fie susținută de o teorie coerentă. Dacă cumva nu există deja, sunt convins că ar trebui create cursuri universitare și instituții speciale de studiere a acestui domeniu retic.

La o scrutare cât de simplă a domeniului apar lumină o multitudine de probleme și aspecte. În primul rând, biografia ar putea fi considerată povestirea în succesiune naturală a istoriei existenței unui om, cu toate peripețiile sale. Dar, în joc și alți oameni, cei în jurul cărora acesta s-a format și s-a manifestat, propria-i familie, prietenii, colegii, partenerul său de viață și copiii, rudele, cunoștințele, persoanele cu care s-a întâlnit și a cooperat. Iar toate acestea sunt amplările vieții eroului și toate aceste persoane trăit sau trăiesc într-un anumit loc și moment istoric, într-o anumită socio-cultură, cu obiceiurile, moravurile sale, cu cunoștințele și concepțiile despre lume și om. Și apoi, subiectul biografiei are și o fire, un caracter, talente și defecte, momente de slăbiciune, episoade de viață prosperă, perioade de împlinire. El își are apoi domeniul său specific de afirmare, în politică, în artă, în știință. Biografia unui sportiv va duce în discuție lumea sporturilor, cea a unui mare actor lumea teatrului și a cinematografului, cea a unui matematician, lumea matematicienilor, cea a unui scriitor, lumea literară a vremii.

Desigur, o teorie a biografiei trebuie să fie în măsură valabilă pentru omul cel mai umil și

pentru cel excepțional. Dar biografia poate fi reconstruită și scrisă, doar pe baza unor informații. A mărturiilor, de obicei prezentate de cei ce i-au fost apropiați persoanei în cauză și l-au cunoscut bine. Bineînțeles, pot fi luate în considerare multiple documente ale vremii, opera realizată, mărturisirile făcute de erou celui care-i scrie biografia. Dar și alte mărturii, ca de exemplu scrisorile, jurnalul – mai mult sau mai puțin intim – sau propria autobiografie. Ultimele materiale menționate, deși foarte importante, nu sunt infailibile, pentru că autorul nu poate fi întru totul obiectiv, pentru că poate uita unele lucruri, le poate omite deliberat, le poate reinterpreta, poate sublinia faptul în care ar dori să fie receptat de către alții. Trebuie să existe o motivație care conduce la scrierea unor autobiografii și a ținerii unor jurnale intime. De ce și-au scris oare „Confesiunile” Augustin și Rousseau? De ce și-au scris oare autobiografiile Cellini și Cardinalul de Retz? De ce a scris Goethe „Poezie și adevăr”? De ce au ținut jurnale Tolstoi și Eliade?

Toate cele menționate mai sus sunt probleme care mă preocupă de mult și care le-am expus într-o anumită formă în cartea pe care am publicat-o în urmă cu doi ani, privitor la „Ființele intermediare”. Reluarea meditației asupra problemei mi-a fost ocazionată de recenta carte a lui Cornel Ungureanu, privitor la „Mircea Eliade și Literatura Exilului”. Lucrarea nu este una de tipul „biografiilor standard”, dar ar putea fi folosită de un autor care ar încerca să redacteze o „Teorie a biografiei”.

Folosită cum? Tocmai prin deosebita demonstrație, realizată pe viu, privitor la faptul că imaginea unei mari personalități pe ecranul unei culturi istorice, depinde de nenumărați factori, optici și interese. De fapt, temele și tezele cărții mi se par a depăși cazul Eliade, pe care-l invocă doar ca și situație exemplară, referindu-se la problematica literaturii exilului, la tema utopiei ce subține orice mare proiect cultural literar, la înrădăcinare și dezrădăcinare în domeniul culturii, la diferențierea necesară între efortul critic-hermeneutic analitic și întemeiat și foiletonismul interesat ideologic etc.

Există un Mircea Eliade ce se afirmă spiritual, în universul cultural al unei țări europene aparte, care-și definise recent contururile geografice

Mircea Eliade

oficiale și țintea, cu grabă, să se impună spiritual în lume. Acest context istoric marchează atât pe politicieni cât și pe oamenii de cultură, care nu se simt deloc detașați de problematica destinului țării; și deci, indirect, de politic. Eliade și generația sa are un maestru, pe Nae Ionescu, ce-și stimulează la paroxism învățaceii, dar este un „antimodel” pentru care contează în primul rând „apariția”, evenimentul trăit și doar în mod secund opera destinată să dăinuie. După experiențe îndrăznețe în India și afirmări precoce în literatură și în știința religiilor, Eliade devine liderul generației sale. Apoi, după război, odată cu înfeudarea țării, alege calea exilului, la fel ca o serie de alți intelectuali. Toți aceștia resimt și sunt convinși că ei pot fi siguri păstrători adevărați ai culturii și spiritualității românești. Dar, în același timp, trăind pe tărâmurile străine, ei trebuie să se adapteze atmosferei și exigențelor noii lor patrii, refăcând aproape totul de la început pentru a se afirma, acolo, ca personalități de seamă. Eliade este acum, din nou, liderul exilului. El ține un jurnal, dar care nu e chiar intim, de vreme ce îl va publica periodic. De aceea, mărturisirile din jurnal trebuiesc receptate cu exigența necesară, atât în ceea ce privește formulările cât și omisiunile. Eliade devine o personalitate de mare marcă în domeniul istoriei religiilor și petrece o bună perioadă a vieții în America. La fel ca aproape toți intelectualii din exil, în tinerețe el era orientat politic spre dreapta și așa a rămas. Dar, nu a fost legionar. Ceea ce nu împiedică, mai recent, mediile străine, americane mai ales – întreținute chiar de unii emigranți intelectuali români – să construiască un dosar a lui Eliade-legionar-fascist-antisemit. Și încă, în plus Eliade e revendicat ca atare și de către foștii legionari din țară, ce după '89 încep să se reafirme. Faptul e receptat ca atare de cei ce-și fac cultura la nivelul informațiilor răspândite prin mass-media. Și Cornel Ungureanu, notează către sfârșitul cărții cu amărăciune:

„Graba extremei drepte de a-și găsi strămoși ilustrați e similară avânturilor eroice ale proletcultiștilor anilor '50 de a-i așeza pe Eminescu și Caragiale printre precursori.”

Cartea lui Cornel Ungureanu, atât de bine documentată și scrisă cum e, mergând cu ascuțimea analizei până la limită și cu patosul angajării între adevăr și cultură până la o altă limită, va rămâne desigur o lucrare de referință în cultura română.

Dar, ea reprezintă și o contribuție originală la domeniul „Teoriei biografiei”.

Pe când am putea avea oare un curs având ca subiect această „Teorie la Universitatea de Vest din Timișoara?”

Meditații pe marginea cărții lui Cornel Ungureanu „Mircea Eliade și Literatura Exilului”. Ed. Viitorul Românesc, 1995

A DOUA EDIȚIE A CARNAVALULUI «BUCUREȘTII LA 1990»

Între 3 și 9 iunie, Centrul istoric al Capitalei (zona Curtea Veche, Cafeneaua Domnească, Hanul lui Manuc, Lipscahi) va găzdui cea de a doua ediție a Carnavalului „Bucureștii la 1900” organizat de Fundația Culturală „D'ale Bucureștilor” în colaborare cu Televiziunea Română, sub patronajul Consiliului Municipiului București.

Într-o ambianță ce încearcă să reînvie farmecul începutului de veac, vor avea loc spectacole de teatru, păpuși, muzică, cinema, vor fi deschise expoziții, se vor desfășura concursuri etc. Nu vor lipsi tarabele cu mâncăruri și băuturi tradiționale. Pentru acest din urmă punct al programului de Carnaval, Fundația mai acceptă propuneri de colaborare din partea persoanelor interesate: simigii, bragajii, cofetari, gratarajii, iargii și diverși alți comersanți autorizați (detalii la tel: 613.24.62 sau 312.55.85).

Paul Cornea:

«SPIRITUL EUROPEI? O COMBIN DE CĂUTARE DE SINE, MEMORIE CU ȘI INDIVIDUALISM, PROVOCARE A

– Mult stimată domnule profesor Paul Cornea, cartea dumneavoastră despre *Originile romantismului românesc* a marcat o dată în istoria ideilor, în cultura noastră. Analizați acolo felul în care a acționat conceptul de modernitate nu numai în literatură, ci și, trasând omologiile structurale posibile, în câmpul ideilor politice, istorice, sociale. Ce credeți că reprezenta, în 1848, „europenizarea“ literaturii și a societății românești?

– Pașoptiștii reprezintă în istoria intelectuală românească prima grupare amplă și coerentă ce și ia Occidentul drept model politic, ideologic, cultural. Cu perspectiva istorică de care dispunem azi, putem spune că au conștientizat o feterminare obiectivă, indusă de atragerea țărilor Române în marele circuit al economiei moderne de piață și în sfera de gravitație politică a Franței și Angliei (prin reducerea controlului turcesc și înfrânarea imperialismului țarist). În funcție de această opțiune „europeană“ – fără alternativă plauzibilă, în condițiile lor – au adoptat o strategie a reformei, pe inspirație net liberal-democratică, pe care au înțeles-o în programele revoluției, de la 1848 **Proclamația de la Islaz, Dorințele partidei naționale**) și s-au străduit s-o pună în aplicare în timpul domniilor lui Cuza și Carol I. Întrebarea dacă n-au sărit peste cal, preconizând năsurii prea avansate pentru stadiul de evoluție a țării și pentru nivelul de mentalitate a populației, dacă saltul lor spre viitor n-a contrazis prea violent tradițiile unei societăți patriarhale, s-a discutat, cum știți, în fel și chip.

Nu vreau să redeschid aici controversa asupra „formelor fără fond“ ori a „formelor“ cu preliminarul de neocolit, deși deficiente, ale „fondului“. Doresc doar să avertizez împotriva unor simplisme de judecată. E adevărat că la 1848 s-au importat la noi mode efemere, că s-au nițiat măsuri lipsite de suportul unei pregătiri consistente, că s-a tradus multă maculatură senzatională și sentimentală (echivalentul actualului literatură de tarabă), că limba s-a împesărit cu neologisme, utilizate uneori strident, într-un stil umflat și gongoric. Dar tot atât de adevărat e că, înainte de critica junimistă și de sarcasmul genial al lui Caragiale, cei dintâi care s-au împotrivit formelor goale și inovațiilor fără rădăcini au fost chiar pașoptiștii, mai exact nucleul moderat, liberal, pragmatic al mișcării, reprezentat de Kogălniceanu, Russo, Ghica, Alecsandri, cărora li se vor adăuga ulterior, după ieșirea din criza „stângistă“ a tineretului, Brătienii, Rosetti, Goleștii etc. Nu trebuie uitat că la „Dacia literară“, „Propășirea“ și în alte publicații, Kogălniceanu și prietenii săi au luptat pentru „adevăr“, împotriva mistificării romantice, pentru o politică a „asimilării selective“, care să filtreze influențele străine prin sfera spiritului național. Că n-au reușit să stăpânească problemele tranziției (destinul nostru de a fi mereu în „tranziție“), că au fost gata să accepte compromisuri, mai

trebuie oare explicat? În orice caz, e evident că oamenii de care vorbesc nu criteriile le-au lipsit, ci puțința ori voința de a uza totdeauna de ele. Obligați să „construiască“, au trebuit să-și asume riscul de a greși; inacțiunea nu comite erori, dar nici nu lasă urme.

De fapt, puține generații pot invoca în fața tribunalului istoriei atâtea înfăptuiri mărețe: în numai jumătate de secol, între 1820-1870, două provincii oprise de la periferia imperiului otoman au format un stat unitar, o monarhie constituțională respectată; o societate întârziată în inerții medievale s-a angajat rapid și ireversibil pe panta modernizării instituționale; grație creării unei rețele de școli, ziare, reviste, societăți, trupe teatrale, nuclee editoriale etc., puterile creatoare latente ale națiunii au fost stimulate să producă profesional și constant, astfel încât s-a născut o literatură cu întreaga panoplie a genurilor, de la meditația lirică la roman, de la comedia de moravuri și drama istorică la critica literară; în fine, traversând un complicat proces de prefacere, prin îmbogățire și selecție, datorită uzanțelor multiple cărora trebuia să le servească, limba literară a dobândit un profil modern, ajungând sub raport lexical și sintactic la autori ca Alecsandri, Ghica, Odobescu, foarte aproape de standardele actuale. E deci foarte părtinitor și implauzibil să vedem în pașoptism doar componenta sa entuziastă însă naivă, diletantă, cocardieră, de superficialitate voioasă și venturianism avant la lettre. A existat și această componentă dar, din fericire, nu ea a dominat în momentele decisive. Ca să conchid – m-am întins și așa prea mult – voi spune că pașoptiștii din gruparea „Daciei literare“ ilustrează pentru prima dată la noi o simbioză fericită a europenismului ca „forma mentis“ și a naționalismului democratic.

– **Credeți că se pot face analogii între situația anului 1848 și situația actuală? Aproape 150 de ani după 1848, tendința culturii române de a se integra în cultura occidentală mai are același avânt și mai urmează aceleași căi ca și atunci?**

– Analogiile istorice sunt rareori pertinente, deși valoarea lor sugestivă ori metaforică le poate justifica uneori, cel puțin sub raport incitativ. Cu o condiție: să nu le reificăm, transformându-le în argumente absolute. La întrebarea pusă aș opera întâi o deplasare de termeni. În privința integrării noastre europene, nu sfera culturală reprezintă problema spinoasă, ci cea economică, cea politică și, îndeosebi probabil, cea a mentalului colectiv. E indiscutabil că dictatura a încercat să ne izoleze brutal de Occident însă, în pofida eforturilor ei, frontierele au devenit din ce în ce mai penetrabile în ultimii 20 de ani, grație Europei libere, BBC-ului, informațiilor difuzate de „Secolul XX“, „România literară“ și de alte publicații, datorită cărților tipărite de Editura Univers, schimburilor științifice (oricât de redus le-ar fi fost numărul), călătoriilor (oricât de greu s-au acordat pașapoartele) etc. Tocmai fiindcă

n-a putut fi vorba de o defazare între elita noastră intelectuală și cea din Occident, numeroși specialiști din diverse zone ale cercetării, care au decis în anii '70 și '80 să nu mai revină în țară, s-au putut integra rapid și fără probleme, uneori cu mare succes, în universități și instituții de prestigiu de peste hotare. Tot atât de semnificativ e că, în pofida cenzurii, a presiunilor oficiale și a generalizării limbajului de lemn, s-au scris la noi înainte de 1989, mai ales în domeniile prin natura (și norocul) lor îndepărtate de atingerile triviale ale ideologiei ceaușiste, ca de exemplu în lingvistică sau în teorie literară, cărți valoroase, compatibile cu nivelul bun occidental și prin bibliografie, și prin metodă, și prin spiritul dubitativ și problematizant. Adrian Marino și Solomon Marcus, ca să mă limitez la ei, mai trebuie oare să se integreze în Europa? E ridicol. Putem merge și mai departe. Chiar și în critica literară, lucrări precum cele scrise în anii '80 de N. Manolescu, Mircea Martin, Eugen Negrici, M. Zamfir, Marian Papahagi (ca să-mi limitez exemplele, căci altminteri ar trebui să nominalizez zeci de persoane) nu se situau ele sincron (minus, desigur, obiectul aplicației și o anumită terminologie circumstanțială) pulsului intelectual al Occidentului? Problemele care se pun nu privesc cultura de vârf, ci economia, politica și gradul civilizației. Trecerea de la centralizare la piața liberă și de la proprietatea de stat la privatizare presupune – o știm cu toții – o primă etapă de sacrificii și dificultăți majore. La noi, datorită nivelului coborât al punctului de plecare, lipsei de voință politică și incompetenței, prestației submediocre a Parlamentului și corupției nepedepsite, această primă etapă se lungește peste măsură și implică grele costuri sociale. O serie de indicatori statistici publicați în ultimele săptămâni (sfârșitul lui martie 1996) ne situează, comparativ, pe o poziție de neînviat în Europa: ne luptăm, cu Albania, pentru „lanterna roșie“. În aceste condiții, până la integrarea în economia concurențială, informatizată și înalt managerială a Occidentului, mai e cale lungă.

Cât privește integrarea politică – pe care, după cum arată sondajele de opinie, românii o voiesc în mare majoritate (și pe drept cuvânt, căci ce altă formă de protecție avem în fața amenințărilor de restabilire a imperialismului rusesc?) –, aceasta depinde în mare parte de noi, dar nu numai de noi. Sarcina care ne revine e clară: să fie asigurate în plenitudinea lor drepturile omului, să fie tratate în mod adecvat minoritățile, partidele extremiste să fie menținute la periferia vieții politice, legislația internă să fie pusă în acord cu cea europeană etc. S-ar părea că îndeplinirea corectă a acestor standarde va mai da de furcă. Dar integrarea depinde și de măsura în care NATO și Uniunea Europeană vor voi (vor avea interesul?) să reziste șantajului rusesc.

În fine, e limpede că transformarea în sens european a spiritului public se înscrie în unda

E INANALIZABILĂ IRALĂ, RĂTIONALITATE SATĂ VIITORULUI » (I)

lungii durate. Căci mentalitățile se prefac cu o extremă lentoare, rămânând mereu în urma schimbărilor economice și politice. Dacă am prezuma că în următoarele două-trei decenii nu vor interveni reorientări dramatice, de direcție, ale dezvoltării (sunt poate prea optimist?), atunci e de presupus că, pe măsura instaurării statului de drept, a extinderii democrației, a încheierii privatizării și în pas cu dispariția biologică a celor aflați azi în vârsta a treia, care au trăit sub comunism, psihologia românului va evolua în sensul bun. Nu numai orășenii, ci și țărani, și nu numai locuitorii din Vechiul Regat, mai iscusiți în a se descurca, ci și cei din celelalte zone își vor apropria măcar unele conduite și reguli importante de viațuire și conștientizare legate de civilizația individualistă și democratică a Apusului. Când vorbim de integrarea în Europa se cuvine să precizăm: care Europă? Culturală, politică, economică, spirituală? Și pe cine avem în vedere: elita intelectuală, birocrăția tehnocratică, masele populare? Altminteri, fără a discrimina, ajungem repede la pălăvrageală și dialog de surzi.

– **Domnule profesor, ce însemna pentru dumneavoastră Europa la o sută de ani după 1848, în 1948?**

– În 1947-1948 eram student. Aparțineam mișcării comuniste de tineret, la care aderasem din convingere, încredințat că mă aflu printre cei ce urmăresc întemeierea unei ordini de justiție și egalitate a șanselor, fără deosebire de naționalitate ori confesiune. Eram naiv și idealist. Utopismul mă câștigase cu atât mai lesne cu cât proveneam dintr-o familie săracă și traversasem anii războiului în spaimă și frustrare: fusesem eliminat din liceul la care învășasem, trimis la muncă obligatorie, pus într-o situație de ostracizare și umilință, pe care o resimțisem dureros. Cât de mult mă înșelam în privința „socialismului real“ aveam s-o aflu mai târziu, cu prețul multor dezamăgiri și eșecuri. Dar atunci, în 1948, trăiam în inconștiența senină a unui crez pe care nu-l măsuram deloc cu semnele negative ce începuseră să se înmulțească în juru-mi. Nici nu-mi puneam problema că ar exista vreun antagonism între a fi european și a fi comunist. La urma urmei, comunismul nu constituia o invenție occidentală? Fără a mai vorbi de faptul că un mare număr de intelectuali de prestigiu, de la Sartre la Italo Calvino, de la Picasso la Paul Eluard, se aflau în rândurile sau printre simpatizanții săi.

Îmi aduc aminte de prima călătorie peste hotare, în 1947, la Festivalul Tineretului și Studenților de la Praga. Pe atunci – era înainte de căderea „cortinei de fier“ – din Federația Mondială a Tineretului Democrat făceau parte, pe lângă tinerii comuniști, și numeroase grupuri creștine, profesionale, sindicale ori apolitice. Am pășit cu încântare printre zidurile încărcate de istorie ale bătrânului oraș, pe străzile inundate de 15-20.000 de tineri veniți de pe toate meridianele. Aveam cu toții un imens

apetit de viață și prietenie, cum se întâmplă totdeauna, compensatoriu, după hecatomba unui război distrugător. Cu o negrăită bucurie ne descopeream gândind asemenea, dincolo de limbă ori de culoarea pielii. Ne promiteam ca niciodată, niciodată aberația învrăjbirii și a vărsării de sânge să nu mai aibă loc. Nu se făcea ideologie, nici politică pe ringurile de dans, pe terenurile de sport, în berăriile de pe Narodni Trida ori în discuțiile ce se animau în marea piață a Sf. Venceslav. Dar în marea fraternizare a acelor zile toți se declarau la „stânga“, iar comunismul era o opțiune populară și respectată.

Repet, pe atunci, îmbătat de propriile-mi visuri, pur și simplu nu sesizam cinismul, minciuna, reaua credință care-și înstăpâneau pas cu pas dominația. Iar mai târziu, când, după un proces de decepții și anevoioase confruntări cu mine însumi, am început să înțeleg că semnalele negative ce mă asaltau nu constituiau excepții, ci regula, că sistemul însuși era corupt și inuman, recursul la Europa, vreau să spun la cărțile, la ideile, la vocile ei, mi-a susținut și mie, ca atâtor altor români, moralul, încrederea în restabilirea, cândva, a libertății și a demnității. Dar încă în vara lui 1989 nu bănuiam că sorocul e atât de aproape, deși eram sigur că trebuie să vină...

– **Credeți că există o Europă care își poate defini din punct de vedere cultural și intelectual spiritul, deosebit de ceea ce s-ar putea numi un spirit cultural globalizant, mondializant? Și-a mai păstrat Europa specificul?**

– Cred că există un „spirit“ al Europei, dar nu trebuie să-mi cereți să-l înscriu într-o formulă. Orice încercare de a-l defini e sau prea generală sau reductivă. De fapt, nici bibliografia nu ne ajută prea mult. De pildă, am revăzut recent, silit de un mobil profesional, pe Paul Hazard, unul dintre maestrul tineretii mele studioase. În cartea lui **La crise de la conscience européenne: 1680-1715**, el se referă la preliminarile constituirii Europei ca unitate spirituală, ceea ce s-a întâmplat în secolul al XVIII-lea, când elita intelectuală a continentului vorbea franțuzește, cărturarii corespondau în franceză, iar suveranii aveau ambiția de a fi legitimați de filosofi: Ecaterina II îl chema pe Diderot, Frederic II pe Voltaire, Eugeniu de Savoia pe Leibniz. Atunci a apărut o conștiință europeană a capetelor luminate. Dar care era sensul ei? După Paul Hazard, caracteristica spiritului european ar fi că încearcă mereu să se depășească, nefiind niciodată satisfăcut cu înfăptuirile în ordinea minții sau în ordinea lucrurilor. Frumos spus, însă nu foarte relevant. Am să mai citez opinia lui Edgar Morin, sociolog de larg orizont și recunoscută autoritate. Pentru el, europenismul se esențializează în aptitudinea dialogică. Ce ar fi Europa – se întreabă Morin – dacă nu o întâlnire fecundă a diversităților, complementarităților, antagonismelor? De acord, dar nici această caracterizare nu ne avansează prea

mult, nefiind destul de specifică. Dacă încercăm să ne descurcăm cu mijloace mai pedestre (fără a ne cățăra pe înălțimi), vom găsi câteva elemente care configurează un câmp semantic. Mai întâi, patrimoniul cultural comun – două tradiții: iudeo-creștină și greco-romană, pe de o parte, marile capodopere formative, Dante, Shakespeare, Voltaire, pe de alta. La care se adaugă stilurile și fluxurile intelectuale ce au traversat continentul, lăsându-și efigiile în piatră și încorporându-se în peisaj: goticul, neo-romanul, barocul, romantismul etc. În al doilea rând, în creuzetul gigantic al Europei s-au amestecat, s-au frământat, s-au ciocnit seminții și neamuri, ceea ce a dus, după lungi, istovitoare și dramatice experiențe, la o anume modelare a cugetelor. În pofida fluctuației neconținute a hărții politice, a erupțiilor instinctuale și oarbe ce tulbură mersul istoriei, s-a constituit treptat, datorită unor puternici factori de convergență (geografia, negoțul, transporturile, comunicațiile electronice), un „cod“ de la care toți se reclamă (deși adesea îl încălcă); el conține valorile comunitare chinteseniale – spiritul critic, toleranța, democrația, liberalismul politic etc. În fine, deși formată din individualități naționale mândre de particularismul lor, Europa e adusă să-și simtă solidaritatea din cauza emergenței marilor entități exterioare: China, Statele Unite, Rusia („măine“ se vor adăuga și altele). Coeziunea internă e totdeauna stimulată de prezența unor adversari sau de existența unor puternice interese comune. Or, dacă nu încă adversitatea (sub forme dure), interesele comune există cu siguranță. Fără o regroupare europeană, de tip federal, nu pare plauzibil ca țările de rang mijlociu ale Europei Occidentale să mai poată juca un rol important în secolul al XXI-lea. Astfel s-a ajuns, în mod inevitabil, la Piața Comună și se va ajunge, după toate aparențele, dar cu mari dificultăți (fiindcă mai ales națiunile cu trecut glorios nu renunță cu ușurință la prerogativele suveranității lor) la forme de asociere tot mai coerente. Ce este deci spiritul Europei? O combinație inanalizabilă de căutare de sine, memorie culturală, raționalitate și individualism, provocare adresată viitorului. În alte vorbe – e un dat, dar și o nostalgie, o lumină tremurătoare peste abisuri de întuneric, un crez care trebuie mărturisit mereu și fortificat clipă de clipă.

Un interviu din seria
«Intelectualii români și Europa»
de Roxana Sorescu

ana ardeleanu

În dialog cu Noris

urmăresc poza
în care se scaldă în slip
timpul
printre dialogurile paralele

când tu dialoghezi
cu delicată tandrețe
între cele cerești
și cele pământeste
eu scriu scrisori
despre Munții Stâncoși
despre școala normală
a băiețandrilor
din amiezile răscoapte
despre mâna de lucru
prost plătită
în culori lățite
pe toată perioada de incubație
a oului filozofic

când eu dialoghez
tu asisti la penetrarea albului
în zodia magică
desenând un cerc lăptos
în memorie
calificând ideea de tragedie
în fazele superioare

Noris derbedeu

desigur tu
desigur tu
cel mai mare dintre derbedei
vei avea idei, ideale

și cămăși reale și contra-reale
pe care sudoarea
ca o sârmă ghimpată
se năsturește pe la mâneci

desigur tu
desigur tu
îmi vei mototoli pielea
mi-o vei pune frumos
la un capăt de os
s-o bată vântul s-o ia subsioară
pentru licitația de seară

desigur tu, desigur tu
vei avea de mine grija mielului
grija imperiului
grija transparentă a luminii
prin care mi se văd vecinii
bătuți pe muchie
în tabloul demodat
lângă peretele cu un singur cui
și un mușuroi de furnici

Noris sămânță de iscoadă

ca să nu fie stârv de adevăr
este sămânță de iscoadă
în visele și abisele mele
este triumfi în valea bermudelor
unde oaspete ce este
învață mirarea
tabla înmulțirii
și hoții de miere
tabla împărțirii
înaintea boierului de iarbă
cărui-a-i umblă prin barbă

greieri și alte apucături
ale pământului.

Noris în metamorfoză

are un fel al lui de-a fi
fie lumânare
un cer pictat de stele
unele mai negre
dezlănțuite
altele-n perechi
viitori amanți

Noris contribuie
la eschivarea
femeilor dezbrăcate
în fața unui fluviu
plin cu substantive romantice

se zice că
nimic nu-i mai adevărat
ca muntele său îmbujorat
vechi de douăzeci de măști
purtate de zei nerecunosători
în ziua cu bulbul roșu
în anul, contabil-șef
peste vâicărelele stilistice
ale destinului

Despre mine, nimic

despre mine, nimic
Noris lasă să treacă vara în van
ferice de pasăre
că are nodul urechii verde
și-aude pădurea
cu pașii ieșiți în găoace
pui cu puful comandat experților
în natura bleagă a lucrurilor

despre mine, nimic
doar regina de treflă
și unchiul ei impotent
într-o vară barbară

Noris avocat

pe scările rulante
urcă ziua
și Noris ars pe mâini
de formele șarpelui
pleda pentru creșterea mugurilor
pe trunchiul dragostei
sângerânde și umilite
cu chitarele fărâmițate
în mușchii scrupuloși sculptați
(după Michelangelo)

Noris pleda imperturbabil
printre bețivii pe salcâmi
cerea dreptate nopții de monton
în care forfoteau trandafirii

sugestia cenușie se dezbracă
amorul avea loc
între nisipurile mișcătoare

Nu-mi schimbi părerea, Noris

nu-mi schimbi părerea
tu, cel de la carnaval
tu, cel de la marginea cărării
bufon în tabloul cu maci
nu mă manipulezi
cu toate că-mi ții lama lunii
pe pagina cu liniile deraiate
încât nici să suspin nu mai pot
nici să-mi suflec mânecile
ca vântul pe cruce
nu mai pot

ion mărgineanu

Din dosarul cu funeralii

Și zăpada –
furnică lustruind străzile murdare
sufletul negru al crengilor, strigătul bronzului
cu bărbia lui Blaga, urmează să vă relatez cum
am purtat-o-n spate printre cuvinte
2
între noi, totuși, lumea aceasta-sânge
care nu se face apă oricât ar aplauda necuvintele
un lucru e cert; Dumnezeu nu este o inscripție
în cer, ci altceva, rămân să găsesc partea din acest
întreg

3
poarta de lemn trage de bunic să intre în curte
dar memoria lui locuiește deja în cer
via de vie rămâne-aceiași toaig

4
tristețe nordică zăpada și scurt-metraj melancolia
ca moarte-și rotunjește prada udând cu-aceleași cruci
pruncia

iubind îți pierzi nimicnicia

5
zăpada colorează singurătatea, culoarea-i se
descojește încet

arată-n cer stoarsă săgeată, eroic moarte mă repeți

6
zice: să duci viața de groapă!
să implori groparul și el să fie viermele ce te subție

7
nu-nțeleg ce-mi spune copacul, dacă aș privi în sus
i-aș tăia respirația

8
noaptea-creangă pe care pasărea cade în tranșă
rebotezând paranormalul, sufule întunericele să n-o
iubească hoții

9
e frumos omul de zăpadă, zice fecioara, dar nu-i cer

e un albastru atât de pur încât i-ar goli seminței
sufletul

10
că veni vorba: doar în palma lui Dumnezeu
se poate odihni destinul meu

11
bronzul ca bust: Lucian Blaga reverificându-și
sistemul filosofic

față în față cu deșertăciunea, pe picior de egalitate

12
rămân peste noapte garderoba celor suferinzi

13
februarie poetul-garderoba carpriciilor albe
și frigul-lăcustă albă

15
tot mai neagră liniște moartea Eroilor
copacii închid ochii literelor și cad
inscripțiile într-o cumplită decepție

16
flori pe crucile reci-masă fără tacâmuri
fără degete și ochi, liniște cariată
morți fără flori și fanfara-singura mumă pentru toți

17
în loc de corpul eroilor lumânări în frig-fișa lor
medicală

18
și schitul –
Rugăciune ce șchioapătă.

Ce copil e înțeleptul...

nu știi de ce speranța la o anumită vârstă
se joacă mai mult cu pietrele decât cu oamenii
tot mai demodat cuvântul părinți...

2
încearcă să externeze răul la un înger de pe pereți

3
acum nu mai citesc, fug printre cărți,
măcar să le prind deznodământul
să mângâi cuprinsul la care să mă adaug în taină

4
parcă aș avea o gaură în piept
și alta în cuvânt;
de toate cad din mine...

5
resemnarea stă la coadă,
amforă a sufletului ce se golește încet
pe-o secetă cumplită

6
mă-ntreb și-acum oare cât și mai ales ce –
achită moartea rugăciunii, și invers

4
în colț înghesuită de vânt frunza/ abandonată
amantă/ castanii își mângâie chelia/ frigul o rod

5
fluturele printre frunze cerate-prapore oropsit

6
ura noastră cea de toate zilele drept cotidian –
capitalism cu chirie, aritmetică a morții
nu iubește pe nimeni, iar sângele-piață în care
se sfârteacă fiarele adâncului, nimic din carnea
literii nu aduce a înger, e pur și simplu timbru roșu
(Abandonate iluzii)

4
la intrare era afișată vârsta sărăciei;
înlăuntru, pe patul de scânduri, și pereții răioși
până în grindă palidă se destrăbăla sănătatea bolii
inima încărcă buzele de puncte cardinale precum
marea

țărnițele cu putrezite valuri
Dar țăranul nu mai avea nume
doar durerea primitoare...

5
vântul (politicos de altfel,
îi zbură pălăria (de pe cap)
și-n ploaia adunată covrig/ doar chelia lui mai/
lumina cu ciufulita ei albeață

TALENTUL ÎN FAMILIE

de AL. CISTELECAN

N-ar fi fost, pentru nimeni, rău dacă surorile Sperlea – Daniela și Roxana – din Ploiești și-ar fi putut pune laolaltă vele talente, în speranța unuia, de familie, mai în dispersat. Dar cum astfel de cooperative cite vin împotriva principiului individualist al vieții, fiecare din cele două poete își riscă pe cont propriu o sensibilitate juvenilă, încă articulată doar în emoții și aspirații animate de o dialectică arhică, în formule ce se străduiesc să înlăture efectele de incidență.

Drumul de ceară (Ed. Universal Cartfil, București, 1996) al Danielei ar fi meritat măcar mai multă atenție, dacă nu chiar un pic de apulozitate, din partea editorilor. S-ar fi evitat astfel repetarea unui poem (**Toamnă**) la numai două pagini distanță și s-ar mai fi putut drege unele sfidări gramaticale (de genul „Liniștea și tăcerea își face rădăcini“), după cum, poate, o mică redundanță imagistică ar mai fi avut șanse să fie diminuată. „Bacoviană prin excelență“ – cum se spune, pe copertă, Victor Sterom – poeta nu e, în niciun caz. O oarecare insistență pe metafora gheții și un vag apel la decorul funest, în unele versuri, sunt mai degrabă semnele unei strădanii de culoare dramatică, o pură hașurare a sensibilității. Tristețea „radicală“ a poetei vine dintr-o viață de album a decepției, îngroșată până la limitele denții: „Sunt/ drumul de ceară/ ploaie adormită/ tângui/ cerul e în mâna mea/ nor închis totul trist/ mine/ lovită de ceață adorm/ Dorm în veci într-o noapte/ Cu mâini și picioare/ sentință pe viață/ lare este/ s-a stins ziua tăcerii“ (**Sunt** – Daniela Sperlea preferând titlul pe post de vers inițial). În minteri însă, oricâtă recuzită bacoviană ar avea (flori arse, crengi rupte, morminte, toamnă, etc.) în mici grămăjoare, textul rămâne refractar la oasei, căutându-și o soluție armonică a versurilor și punând tristețea „să cânte“ Având în vedere precaritatea obținută a poemelor, amânarea debutului n-ar fi fost o catastrofă. Cu siguranță că

peste puțină vreme poeta n-ar mai fi semnat astfel de compoziții chinuite: „Eu cu gândul/ Eu cu foaia/ De ce cu gândul și cu foaia/ Poate greșesc/ Vezi pe străzi afaceri inutile/ Auzi pe străzi politică palavragistă/ De oameni care nu știu adevărul/ Ziare cumpărate de dimineață/ O să știi vreodată?/ Marea capodoperă a vieții/ Luna Decembrie 25/ Întinericul pe străzi/ Ai impresia acestei lumi/ Că este părăsită de religie/ Fiind partea teoretică și practică a omului/ Adevărul stă la baza existenței umane.“ (din **Premiera pe străzi**). Ca prag de jos, asemenea compuneri nu pot fi decât încurajatoare. O evoluție este inevitabilă, măcar pentru că o involuție e imposibilă.

La aceeași editură a ieșit, probabil concomitent, și **Blestemul Roxanei**. Chiar dacă nu lasă aceeași impresie de forțare a creșterii și de precipitare a debutului, nici el nu e scutit de redundanțe imagistice, poeta trăgând de fiecare imagine până la epuizare. Spre deosebire de Daniela, care se proiectează în suferință, Roxana merge spre calinerie și spre delicatețe. Penița ei se exersează în suavități și adesea astfel de imagini aeriene au grație și eleganță: „Trupul mi-l văd/ într-o căprioară înghețată/ în cuvânt“. Fulgurațiile acestea sunt prinse însă, asemenea unei victime imponderabile, într-o plasă de retorisme ornată cu prețiozități: „Aud muntele din inima mea/ cuprinzând clipele dimineții./ focul viu ce mi-l trimiți/ cu pasiune și visare/ și albit de stele/ ca un roi de albine.“ Singură bea din tremurare/ izvorul glasului tău întreg/ și înserarea/ îmi cade pe umeri/ cum viața unei căprioare/ între două puști“ (**Aud muntele**). Dacă, însă, de bine, de rău, limbajul emoției și al tânjirii, ba, din loc în loc, chiar și cel al senzației, pare unul docil și, într-o perspectivă retardată, eficient, limbajul mai exigent al confesiunii o ia abrupt spre bombastica imediată: „Ploaia s-a mutat în sufletul meu/ ca într-un mormânt gol./ Murdăria vieții a luat-o vântul/ către alte zări necunoscute./ Doar cuvântul mi-a rămas/ hrană lui Dumnezeu./ doar verbul acesta încercat/ din toate părțile de patimi.“ Copacul religios a adormit/ pe aripa frântă a unui porumbel./ În vis glasul îngerului/ mă umple de sentimente./ Am greșit cercul/ și-am simțit furtuna sângelui/ cum se dezlănțuie către margini/ religioase și tragice“ (**Glasul îngerului**). Când părăsește suavizările și se avântă în introspecții, și Roxana Sperlea își acordă toate șansele unei viitoare evoluții: „./.../ a iubi ceva/ și a voi să ai ceva/ trebuie cu prețul vieții tale/ să te înalți/ până se vor scutura de pe tine/ toate îndoielele...“ (Memoria fluturului).

Există cel puțin un semn încurajator în debuturile surorilor Sperlea: nici una dintre ele nu și-a consumat, acum,

STEREOTIPIE ȘI INOVAȚIE

de CLAUDIA ENE

În general, în discursul politic, vorbitorul mizează frecvent pe formule stereotipe, pe fraze gata făcute, din convingerea că există un limbaj politic consacrat ori din dorința de a fi ambiguu sau de a nu spune nici mai mult nici mai puțin decât au spus alții. Totuși, politicianul nu-și poate construi discursul numai pe structuri lingvistice dinainte și de alții confecționate și lasă pe alocuri să devină vizibilă propria sa personalitate lingvistică. În cazul în care aceasta este deosebit de limitată, inovațiile de limbaj duc doar la niște structuri imperfecte și nu de puține ori inacceptabile, ca în următoarele exemple: „Eu îmi păstrez optimismul vizavi de faptul că am încredere în majoritatea salariaților de la Metrou“ (N. Văcăroiu, Radio-România Actualități, 9 mart. 1996); „buna derulare a eforturilor“ (ședința Parlamentului, 26 febr. 1996); „Oamenii (...) privesc cum se desfășoară lipsa de impertinență a unora“ (care se îmbogățesc pe căi nelegale – n.m.) (I. Iliescu, Pro Tv, 3 mart., 1996); „s-a acumulat o serioasă rămânere în urmă“ (ap. TVR, 15 dec. 1995); „Partidul nostru are o dublă experiență deosebit de valoroasă – experiența de guvern și experiența de a fi în opoziție – în ambele ipostaze PD fiind un partid al construcției în treburile țării“ (P. Roman, „România, încotro?“, p. 67). După cum se poate observa, în toate aceste enunțuri există construcții sau cuvinte tipice pentru discursul politic românesc (a-și păstra optimismul vizavi de ceva, buna derulare a ceva, a se desfășura ceva – folosit adesea cu substantive abstracte – a se acumula ceva, construcție, treburile țării), cărora li se adaugă un element insolit, neobișnuit și chiar neadecvat. În primul caz, „eu îmi păstrez optimismul vizavi de faptul că am încredere“, lucrurile devin chiar greu de înțeles și oricum forma comunicării nu este adecvată intenției comunicării: din ceea ce se spune reiese că vorbitorul este optimist în ceea ce privește încrederea sa, deși contextul extralingvistic (greva de la Metrou lasă să se înțeleagă că locutorul este de fapt optimist în privința deznodământului evenimentelor la care se referă. Intenția comunicării este trădată și în cel de-al treilea enunț („oamenii privesc cum se desfășoară lipsa de impertinență a unora“), unde complicarea inutilă a construcției face să se confunde impertinența cu lipsa de impertinență, ducând la o afirmație contrară intenției inițiale. Celelalte exemple, mai ușor de înțeles, („buna derulare a eforturilor“, „s-a acumulat o serioasă rămânere în urmă“ și „un partid al construcției în treburile țării“) sunt o probă a folosirii bombastice a limbii în discursul politic și arată, în același timp, limitele lingvistice ale vorbitorului politician.

Ileana Dana Marinescu, lucrări de artă decorativă, Căminul Arti

Și ei sunt ai noștri!?!

PODUL DE CĂRȚI PESTE SENA, PRUT ȘI ALTE APE FRUMOS CURGĂTOARE

de DAN-SILVIU BOERESCU

După cele întâmplăte la sfârșitul lui august 1991, când spre sincera mea stupefacție parlamentarii basarabeni (deloc încurajați, ce-i drept, de colegii lor dâmbovițeni), în loc să profite de debandada moscovită și să se unească imediat cu patria-mumă, au hotărât să înființeze o republică ficțională din cele câteva județe care le rămăseseră, recunosc că i-am scos de la inimă pe frații noștri extra-pruteni. Asta, așa, ca simpli cetățeni eurasiatici... Cât despre scriitorii din spațiul găgăuzo-orheiano-pruto-nistrean, experiența de lectură și de viață publică a cuplului melodramatic Lari-Vieru, un fel de soți Aldea-Teodorovici mai ațoni, mă făcuse să renunț cu hotărâre la orice iluzie legată de putrința literaturii în spațiul dat. E drept că unii stimuli pozitivi i-am primit, totuși, din partea cărților semnate de Aura Christi și Dumitru Crudu, dar aceștia doi aveau avantajul de se fi mutat cu arme și bagaje în România, ei debutând aici și integrându-se din mers paradigmei literaturii post-optzeciste de la noi. Deci, nici pomeneală de „scriitori basarabeni” în aceste două cazuri. Pot spune că prima mea întâlnire cu un mare contemporan ex-sovieto-moldovean este cea pe care mi-a prilejuit-o excepționalul poem *Ch-ău*, publicat inițial chiar în *Luceafărul* și reîntâlnit, mai apoi, în volumul *Cel bătut îl duce pe cel nebătut*. O posibilă reconstrucție a acestui segment de literatură română de semi-exil începe, pentru mine, cu *Emilian Galaicu-Păun* (vai, și el stabilit prin Ardeal!). Alături de cea mai recentă carte a sa, am acum bucuria de a comenta alte trei volume primite de curând de la *Ch(ișin)ău*.

1. Emilian Galaicu-Păun – Gesturi (Trilogia nimicului); Ed. Cartier, Chișinău, 1996. O uriașă farsă, pe jumătate serioasă, această neconvențională și „chaotică” întrupare în text de dragul textului a tânărului clasic sub-nistrean. Citindu-l pe Howard Nemerov, el ne reamintește în motto-ul volumului de ambiția deșartă a lui Flaubert de a scrie un roman fără epic, un roman care să se susțină numai prin stil. Acestei utopii – i-ăm zice, azi, sollerienne (à rebours!) – Galaicu îi contrapune un triptic parodic (grav-parodic?). Elementul introductiv este reprezentat de o frază de 17 pagini, în fapt o amplă și surprinzătoare dizertație a Iscarioteanului despre mistica muzicală a cifrei 3, care prilejuiește o aluvionare de (leit-)motive diverse, subsumate însă temei magice a păcatului biblic și a reverberațiilor sale într-o biografie contemporană. Metafora melcului, a cărui băloșenie hermeneutic-lubrică conduce la apariția unor pulsioni libidinale voit psihanalizabile („melcul o fute pe mama ta”), constituie unul din contrapunctele puse inspirat în text. A doua secvență a cărții dezbată scandalul identificării în și de către textul autarhic: „Nu voi spune niciodată eu”. În numele acestui efort de dezalienare, se comit *gesturile* ocult-inițiatice, se face în fond anamneza ritualică a unui caz de deposedare a literaturii de biografie: „Ființa eroului liric e izgonită chiar și din sex, chiar și din pronume. Este doar în reacțiile sale care nu au echivalente verbale la persoana a III-a, singular, indicativ, prezent: mănâncă, doarme, tremură de frig, plânge, se spală pe mâini...” La capătul istorivortului travaliu, răspunsul atât de previzibil este scufundarea în neantul ontologic: „Personne c’est moï”. A treia și ultima componentă a tripticului își subliniază

– din nou periodic! – încă din titlu caracterul ultralivresc – „Carte nu știe, ce numai iscălitura învățase de o făce”. Apelul la citat ca la un epilog (/necrolog?) nu ține să rezolve neapărat autoironic tensiunea creată, deși nu exclude nici această posibilitate de actualizare post-modernă a temei. Este, mai degrabă, o timidă reverență, de un patetism jucat, în fața Bătrânei Doamne, Poezia, sedusă și abandonată de fervoarea iconoclastă a unei tandreți nenumite...

2. Iulian Frunțașu – Beata în marsupiu, Cartier, Chișinău, 1996. Iată și un debut în poezie față de care editorul se simte obligat să avertizeze publicul cititor: „Cartea este contraindicată minorilor și moralistilor!” Sigur, asemenea prescripții trebuie luate în considerare numai cu o doză apreciabilă de ironie, ce Dumnezeu, suntem doar la vreo treisprezece decenii de când Hasdeu era achitat pentru un soi de pornografie! Declara-tiv erotic al tânărului poet, „rimbaldian” (zice prefațatorul Alexandru Mușina), nu este proiecția unei obsesii formative reale, se menține încă în stadiul experimentului de limbaj, pe care-l acreditează cu o deloc ascunsă jubilație: „O, dragostea mea, am fost ca doi dinți alături într-o gură./ doi adolescenți pipăindu-și cu înfrigurare sexele-n gang” (*Poemul gurii*). Juisarea este mai curând realizată ușor teribilist la nivel conceptual decât actualizată umoral: „lucruri cu sensuri avortate, cu himenul întins din nou mai abil”, însă lui Iulian Frunțașu nu-i lipsesc nici prizele la o realitate senzuală al cărei fals lirism contextual este denunțat încontinuu: „când/ curul tău se rostogolea pe cer/ nouri treceau peste el, încet/ luna se mișca de la/ o margine la alta/ a patului” (*Poem de dragoste*). Definitorii rămân, pe lângă micile

amuzamente de genul „Bunica în fustă scurt din piele și maiou «I fall in love with Kur Cobain»”, figurile livresc-erotice mizând pe o intertextualitate când romanțioasă – „ah inimă mea este o curvă cu o pisică neagră în brațe (*Poemul inimii*), când radical-penetrantă: „O uu! am văzut doar mâna, mâneagră luându-ți mâna ta ce-mi lua/ mădularul ca pe un stilou și-l băga/ prin vagin suspinând îl mișcai/ pe pereții uterului într-un fel anume/ neînțeles nesimțit/ fraze, cuvinte, formule” (*Poemul formulei*). Unde ești, tu, Doru Mareș...: „când seara asta n-ai să mă dezbraci de pantaloni ca să fac pipi în tine” (*Poem: celor care au căzut pe gânduri și nu s-au mai sculat, amin!*)

3. Gheorghe Ierizanu – Carte orange (Ed. Arc, Chișinău, 1995). Cartea ziaristului din Chișinău este relatarea voit alambicată a șederii sale în Franța grație unei burse oferite de o asociație – „Presa și Solidaritatea” – care își propune să-i ajute pe tinerii jurnaliști din Est, de-abia ieșiți din noaptea totalitaristă și devină cât mai transparentți posibil dezbatându-i de reflexele lor profesionale de sorginte comunistă. Ierizanu, deloc clement se raportează mai tot timpul polemic față de acest înalt comandament și nu ezită, în jurnalul său atât de sarcastic redactat improvizat, să se ia la harță cu tot ce mișcă în țara asta care se încăpățânează să-dăscălească. O face însă zâmbind, luându-se și pe sine peste picior ori de câte ori are prilejul „Cafenelele Parisului. Unui gură-cască (su-mea. D.S.B.) îi scapă tradițiile și obiceiurile cafenelelor”. Dincolo de reportajul-jurnal volumul astfel alcătuit mai conține și o serie de trei întrebări pariziene, între care de la ce cu Paul Goma m-aș fi așteptat poate la mare mult. Emoția, de înțeles altminteri, l-a împiedicat însă pe Gheorghe Ierizanu să „stoarcă” toată frenezia imprecativă a marelui scriitor. Deși, cred, tocmai asta își dorea învățacelul de la maestru din moment ce își intitulează interviul *Ei bine, mama voastră...*

4. Nicolae Popa – Lunaticul nopții scitice (Ed. Carter, Chișinău, 1995). În acea altă imagine a poeziei basarabene propusă de antologia lui Eugen Lungu, un loc aparte îl ocupă Nicolae Popa. El este deja un consacrat și – de aceea? –, față de un Iulian Frunțașu bunăoară, este mai puțin vehement, dublându-și nostalgic îndrăznelile tranzitive cu acolade reflexive. Astfel, după ce declamă „Greu ți-pe sufleț și pleoape./ Ți-i teamă, ți-i scârbă: i strâmt./ Demult n-ai mai fost la femeii”, el se simte dator să ateneze enunțul, adăugând amărui-sentimental „... și nici la părinți/ și n-ai mai intrat în biserică decât/ așa ca turist (*Încearcă și stai neclintit*). Nicolae Popa este într-adevăr un *lunatic*, apt să poarte destul de cabotina „tunică a disperării” atunci când afirmă, la limita unui patetism iluminat, „mă simt atât de aproape de poezie/ încât aș putea să n-o scriu deloc” (*Scrisoare Scribului*). Empatia conversivității sale în sacru caută o înverșunare rezonanță mistică a metafore grele: „Mă topeam/ în dăgoarea uriașă candelor/ al cărei ulei visător eram” (*Eterna*). Numai că din asemenea metonimie e dificil să mai evadezi și riscul cel mare e să aluneci pe panta unei manierism explicite: „și deodată mirosul acela otrăvitor de poezie nescrisă (*Plasture II*). Rămas *singur cu oasele sale* peste care se suprapune umbra pășătoare (menționată ca atare) a lui Bacovia, poetul se contemplă masochist în oglindă – „Tu de răsrii versuri?/ Fața ta lată schimonosită cu plâns/ e o dovadă că ai putea scrie” amânând, nu fără o anume cochetărie deznodământul pe altă dată. Abia un time-o înainte de decisiva escaladare a „dealul

PERIMETRUL CRAILOR DE CURTE - VECHIE PĂ UN SFERT DE VEAC ȘI MAI TÂRZIU

de VLAICU BĂRNA

*Pe la strada Covaci și Piața de Flori la liniștita Stradă a Modei
ușii albi de la Rai cu Gallia lui Cezar și Femeia de la miezul nopții.*

În toamna anului 1932, când sosisem în București, numele lui Mateiu Caragiale nu-mi era cunoscut decât ca semnatar al **Orde de Curtea-Veche**. Am citit mai târziu din **Remember** și poezia din **Pajere**, cele ambele de **Cultura Națională** și am fost curant cu legendele care circulau în oraș cu persoana autorului. El era pe atunci scriitor puțin cunoscut dar îndeajuns de cunoscut fiind numele care amintea de ilustrul scriitor. Vocile criticii se ridicaseră și ele să cunoască valoarea și originalitatea scriitorului. Important era faptul că prima ediție a **Crailor**, apărută la **Cartea Românească** în 1929, cu o copertă galbenă-orange, pe care o am și acum în colecția mea, se mai găsea prin librării și după trei ani de la apariție. Este clar că numele scriitorului era cunoscut în discuțiile pe care le aveam cu prietenii mei din primul an de facultate, devreme din ei, Gheorghe Chirițescu, originar din sat de pe Ialomița, știa că el avea o moșie în cele părți ale câmpiei muntenești și mi-a spus de steagul ce flutura deasupra conacului, seniorul se afla acolo și de faptul că în oraș se vorbea cu angajații lui pentru muncile agricole, din partea locului, purtările stăpânului se făceau să fie fără cusur. În două rânduri în anii următori – după ce mai întâi mi-l arătase cineva în oraș – stație de tramvai de pe Academiei – îl am văzut pe scriitor prin oraș, o dată prin fața casei lui Colțea iar a doua oară pe Calea Victoriei pe vis à vis de librăria **Alcalay**. Cu prietenii nobili pe figura emaciată, pășind în haine simple și îmbrăcat în negru de fiecare dată, un om în vârstă deși socotind bine n-ar fi avut mai mult de cincizeci de ani. Am aflat că poetul Ion Barbu era inițiator și statornic cântăreț al unui cult pentru arta lui Mateiu Caragiale, socotindu-și ciclul de poeme **Isarlik** și **Secund** la aceleași diapazon de specific al scriitorului pe care-l intuia și în lumea **Crailor de Curtea-Veche**.

Am mai pronunțată răspândire a operei mateiene datorită unei luxoase ediții definitive de sub egida lui Perpessicius, dotată cu aparat critic și ilustrații de desene și acuarele originale ale scriitorului, scoasă de Editura Fundației Regale în anul 1938. Citit și recitat cu acest prilej, prețuirea operei crescuse, îmbogățindu-se și prin cărțile și exegezele criticii literare, care-i au prozei sale un statut de unicat prin stil și atmosferă, dacă nu și printr-un apel la formulele în sine. Ediția definitivă își revendică meritul de a fi relevantă opera de artă și fragmentele din jurnalul scriitorului, cunoscute publicului până atunci.

Am citisem în această nouă înfățișare grafică a **Crailor**, urmărindu-le preambulările prin localurile de pe strada Covaci, pe la hale ori prin cele de flori și nu o dată trecusem la ore târzii pe străzile din oraș gândul la Pășadia, Pirgu și alții, în societatea cărora își petrecuse nopțile scriitorului. Piața de flori o mai apucasem și eu în viața mea tristă-i indigență periferică, ce a existat în sfârșitul deceniului patru. Ea consta din

videau flori și coroane mortuare de hârtie, lumânări, tămâie și grâu pentru colivă. Dar tot acolo erau expuse în vitrine un manechin de bărbat în smoking și melon, care însemna că în acel loc se puteau închiria asemenea costume pentru ocazii și altul, de femeie tânără în haine de mireasă, cu același înțeles. Peisajul era completat cu două prăvălii care vindeau coșuri de nuiele, linguri cioplite de rudari, măști și preșuri de papură, curse de șoareci și colivii de sarmă. Eram sigur că tot acest decor exista aidoma și pe timpul când Mateiu descria întâlnirea Crailor cu Pena Corcodușa, sub luminile spectrale ale unui felinar din fața birtului unde cinaseră. Pornit pe urmele acestora, n-am putut să nu fiu curios a cunoaște și locul unde se afla în planul orașului, „**liniștită Stradă a Modei**” de care se vorbește în carte, cu adresa locuinței unde povestitorul îl vizita pe Pantazi, în anul de grație 1910. Bucuros a ști cum arăta acum, am căutat-o în ghidul Bucureștilor, dar nu mai exista o stradă cu acest nume. Tot întrebând am reușit să-i dau de urmă și cele aflate mi-au fost confirmate apoi de poetul N. Davidescu. Fosta **Stradă a Modei** se numea acum Pictor Nicolae Grigorescu, era o uliță scurtă pornind din Calea Victoriei, peste drum, de Athenee Palace, paralelă cu Stirbey Vodă și care se înfunda la capătul celălalt. Am străbătut-o de cap la cap și cu excepția unei singure prăvălii vechi, pe la mijloc pe stânga, unde se vindea vinul de la **Domeniile Coroanei**, n-am văzut pe o parte și pe alta decât ziduri vechi și uluci. Doar la capăt, în stânga punctului unde strada se înfunda, mai era o clădire ponosită cu două caturi, a micului **Hotel Veneția**. Dar să nu uit, în colțul din stânga, când porneai din Calea Victoriei, se mai afla atunci **Farmacia Chihănescu**, cunoscută prin stăruitoarea reclamă din ziare a unui vin tonic ce-i purta numele. Am aflat apoi că fiul criticului Ilarie Chendi, care era acum secretarul lui Goga, devenise ginere al farmacistului. L-am și cunoscut, fusese coleg cu Jebeleanu la liceul din Brașov și venea uneori pe la redacția și cafenea, iar după al doilea război s-a expatriat în Spania, lăsându-și în țară soția și doi copii.

Pe la mijlocul deceniului patru cea fostă stradă a Modei devenise destul de vizitată, mai ales în cursul nopților. Pentru că la demisolul **Hotelului Veneția** începuse să funcționeze un bar de noapte cu numele **Rai** și cu specific rusesc. Coborând cele câteva trepte spre nivelul subteran al localului dădeai acolo de un spațiu cotit în care erau plătate pe ciment nu mai mult de cinci sau șase mese, plus un amplasament de mică formație muzicală cu gitară și balalaici și o măsuță pe un podium unde trona patroana localului, Coana Lena, o persoană corpulentă de circa 50 de ani, cu rochie neagră și pieptănătură îngrijită. Bucureștii găzduiseră și înainte multe localuri, coruri și formații de muzică rusești, între care **Corul cazacilor de la Don**, în care nu era de fapt nici urmă de cazac, dar făcuse vâlvă și un lung turneu prin țară. Totul era o improvizare meșterită de vreoi doi refugiați ucrainieni, câțiva basarabeni și restul de-ai noștri. Circula și un

rușilor albi, dizat de o femeie, care se putea auzi și la Radio:

Sunt rusoaică mă numesc Melova

Și-am venit la voi în București

Unde retrăiesc în pribegie

Vraja poeziei lui Pușkin...

Tot la radio, tânărul pe atunci Radu Boureanu cântase câteva songuri rusești, sub pseudonimul Sergiu Virin.

Instrumentiștii de la **Rai** erau ruși cu adevărat, trei la număr, din care gitaristul, Ipsilanti, făcea figură de celebritate. Bărbat chipeș, în floarea vârstei, fusese soțul cântăreței Alla Baianova, care se spunea că era atunci cea mai frumoasă femeie din București. Ea l-a părăsit măritându-se cu un moșier înrudit cu familia Brătianu și artistul își cânta acum focul, în fiecare noapte, la **Rai**, acompaniind o altă cântăreață rusoaică, pe nume Galia Faresova.

Clientela de la **Rai** erau în bună parte artiștii, scriitorii și gazetarii, cu Mușatescu și Păstorel în frunte. Băutura casei – vermul **Martini** alb cu sifon, servit la pahare mari, cu o felie de lămâie deasupra. Ca fel specific și deosebit de mâncare se recomanda **Kievskaja**, o pulpă de pasăre fără os umplută cu șvaițer, tăvălită în ou cu pesmet și prăjitură în unt ca un șnițel.

Vizitasem în multe seri demisolul unde făceau atmosferă ghitară și balalaicele, însoțit de obicei de prieteni, între care prozatorul T.C. Stan, autorul unui roman intitulat **Cei șapte frați siamezi**, Emil Botta sau C.I. Șiclovanu, poet și redactor la ziarul **Facla**. Prozatorul fraților siamezi a fost și eroul unei idile cu cântăreața localului, deși despre Galia, blonda spălăcită cu tenul mat, n-ai fi zis că e o frumusețe, dar deșteaptă era. Din această idilă a ieșit și o carte. T.C. Stan a scris-o în timp record, folosind datele din biografia cântăreței și astfel a apărut romanul **Femeia de la miezul nopții**, semnat Galia Faresova. Figură de bonom, moldovean simpatic, cu mult umor, T.C. Stan era un supraponderal și din cauza grăsimii i s-a tras și moartea la 30 de ani. Istoria lui G. Călinescu l-a înregistrat ca autor al cărții în care cei șapte siamezi erau proletari intelectuali din generația autorului, care își trăiesc și își discută mizeria și iluziile.

Între clienții care coborau mai des treptele spre **Rai**, din prieteni și cei cunoscuți mie, mai erau Petru Manoliu și Dinu Noica de la ziarul **Credința**, apoi Mișu Fărcășanu (mai târziu Mihai Villara) cu Ion Zurescu, ziaristi la oficiosul liberal **Viitorul**. Manoliu ca și Eliade, Noica și Cioran fusese student și învățăcel al lui Nae Ionescu și semna atunci zilnic un țintar de jumătate de pagină în ziarul la care lucra, comentând cărți și fapte de cultură, cu aplecare specială spre idei și probleme de filozofie. În răstimpul dintre cântecele pe care le dădea, Galia papiona pe la unele mese și se oprea mai mult la cea a lui Manoliu, discutând cu el, se zicea, filozofie. Dar Oscar Lemnar, vizitator al barului, pretindea că Manoliu și Fărcășanu îi făceau și ei curte Galiei spre disperarea lui T.C. Stan. Lemnar a și scris o notiță insidioasă în **Facla** sau în **Zorile** insinuând faptul, iar comentariul lui, făcut public, începea cu un text latinesc care suna în felul următor: „**Gallia este omnis divisa in partes tres**”. Era prima frază din **De bello Gallico** al lui Caius Iulius Caesar, pe care îl studiasem în clasa cincea de liceu, dar aici era citată ca să arate împărțirea cântăreței de la Rai (Galia) între cei trei aspiranți. În această notă glumeață autorul ei mai semănase și vre-o două calambururi. Cel mai atins s-a simțit T.C. Stan care a dat un răspuns în stilul împănat cu calambururi al celui care-l atacase spunând:

– Am să-l **tecestan-pilez** eu pe acest obraznic de **calamburghez** numit Lemnar, dar bineînțeles, n-a făcut-o, pentru că era un om pașnic, din speța celor care apreciază un cuvânt de spirit, chiar dacă ei sunt cei care o încasează

UN CINEAST ROMÂN LA HOLLYWOOD - JEAN NEGULESCU

de MANUELA CERNAT

În 1957 producătorul Darryl Zanuck îl iartă și îi încredințează *Boy on the Dolphin* (Băiatul călare pe delfin) cu Gina Lollobrigida și Carry Grant. „Pornind de la descoperirea unei statuete în Marea Egee, filmul își propune să urmărească diferitele ipostaze ale sentimentului de dragoste – pentru bani, pentru operele de artă, pentru patrie și, desigur, dragostea dintre un bărbat și o femeie frumoasă¹⁾. Și din nou Negulescu are parte doar de ghinioane. Capricioasa Gina Lollobrigida și-a „programat” să facă un copil și anulează contractul. Carry Grant, profită de ocazie și condiționează propria prezență de a unei alte italiene, de numai 23 de ani, sculpturala Sophia Loren pe care tocmai a avut-o parteneră în primul ei film american, *The Pride and the Passion*, în regia lui Stanley Kramer. Jean Negulescu este în culmea fericirii. Cu Carry nu s-a mai întâlnit pe un platou de exact un sfert de secol, de când amândoi își făceau debutul în *Aceasta este noaptea*. Euforic, începe filmările la Atena, pe Acropole. Scenariul, peisajul de vis al Greciei, magnetismul cuplului Carry-Sophia care trăiește nu doar în film ci și în viața de toate zilele un furtunos amor, în pofida sau poate tocmai din pricina imensei diferențe de vârstă (30 de ani!), sunt tot atâtea garanții pentru un film bombă. Numai că, la doar patru zile după primul tur de manivelă destinul dă totul peste cap. Resemnată, soția lui Carry se suie la bordul transatlanticului italian „*Andreea Doria*”, ca să se întoarcă în SUA. În largul oceanului o furtună cumplită scufundă nava și biata nevastă se salvează printr-un incredibil miracol. Convins că pronia i-a dat un avertisment, Carry

renunță la film, o lasă baltă pe Sophia și se duce val vârtej să-și mângâie consoarta. În scurt timp Negulescu o va consola pe Sophia. Sensibilă ca orice fată tânără la șarmul bărbaților cu tâmpile cărunte, vulcanica romană pare să aibă o adevărată slăbiciune pentru cei trecuți de cincizeci de ani. Jean nu-l poate înlocui însă pe actor și în fața aparatului de filmat. S-ar descurca oricum mai bine decât substitutul trimis de producători, „curată demență, nu mi-am putut-o explica nici până în ziua de azi”²⁾. Actorișă de origine română dar de mâna a doua, alcoolică și fără charismă, scheleticul Allan Ladd este mai scund cu un cap decât partenera lui. În noile condiții, scenariul trebuie evident remaniat. „Povestea de dragoste s-a preschimbat într-o melodramă cu peripeții și suspens”³⁾. Pentru scenele de dialog, Ladd se suie pe o lădiță, ca ochii lui să ajungă la nivelul ochilor Sophiei, iar pentru secvențele când se plimbă împreună pe insula Hydra, Sophia este pusă să pășească prin adevărate tranșee săpate la locul de filmare. „Hydra a trecut neatinsă prin trei războaie – războiul cu turcii și cele două conflicte mondiale. Acum însă biata noastră insulă e brăzdată de cicatrice. Ați scrijelit-o toată cu tranșee pentru ca frumoasa voastră Sophia să poată păși, umăr la umăr, cu iubitul ei”⁴⁾ avea să remarce cu umor primarul din Hydra.

În asemenea condiții, cu toată experiența și știința lui Negulescu în mânărea actorilor, îi este imposibil să obțină o reală vibrație umană între cei doi care, deopotrivă frustrați de imposibila situație în care s-au pomenit, se detestă. Regizorul nu-i rămâne decât să concentreze atenția spectatorului asupra formelor generoase ale Sophiei și asupra splendorilor Greciei. În insula Hydra speculează la maximum fotogenia

căsuțelor de un alb orbitor, presărate pe coast abrupte de stâncă. Marmoreana strălucire Parhenonului, cariatidele Erechtheonului zâmbi sibilinic sub povara trecutului Eladei, mânăstiri Meteoră, insulele Rhodos, Delos și Mokonos, un majestuos cadrelor cu Allan Ladd. În rolul culegătoarei de buceci de mare, Sophia, cariatidă vic, dă relief peisajului antic, populat cu temple și statui, pune valoare peisajului contemporan populat cu pescari dansatori de sirtaki și figurație locală. Cum nu înainte de *Zorba Grecul*, „Negulescu aduce în Grecia prima echipă de filmare americană”, va constata satisfacție o lungă și extrem de elogiioasă cronică a „*New York Times*”⁵⁾.

Cu răbdare și tandrețe de Pygmalion, regizorul cizelează jocul Sophiei în mlădiază inflexiunile vocale spre iritarea șefilor de la Hollywood, a refuzul tradiționala metodă a dublării și, prin contract, și obligat vedeta să învețe engleza în timp recortat. Difuzată de producătorul și viitorul ei soț, – bondoc și chelul Carlo Ponti, încă mai scund decât Allan Ladd dar în viața de toate zilele nu contează, – fotograful Sophiei ieșind din marea de cobalt într-o cămașă galbenă de pânză care, încinsă peste brâu și lipită de pielea udă și bronzată îi mulează provocat rotunjimile, face înconjurul lumii. Mai bună reclama nici că se poate. La premieră, fermecat de frumusețea vedetei și a locurilor de filmare, publicul nu remarca precaritatea dramaturgică. „Un film fascinant!” extaziază *The Hollywood Reporter*⁶⁾. „Regia lui Negulescu este mai mult decât reușită”, o premiază *Los Angeles Times*⁷⁾. „Datoriile lui Negulescu peisajului îi umple ochii, devine parte integrantă a scenariului” scrie *The New York Journal* conștientând că are de a face cu „un film colosal și distractiv”⁸⁾.

1) *Drum printre stele*, p. 262

2) *op. cit.*, p. 266.

3) *Ibidem*

4) *op. cit.*, p. 268

5) 4 aprilie 1957

6) 20 septembrie 1957

7) 6 aprilie 1957

8) 23 septembrie 1957

teatru

SPINOASA «CESTIUNE» A DRAMATURGIEI ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE

de MARINELA ȚEPUȘ

Se poartă și astăzi discuții suficiente despre aprinse în jurul „cestiunii” în cauză. Autorii români îi acuză încă pe regizori de o indiferență ostentativă; regizorii, însă, nu le mai reproșează nimic celor dintâi, ba chiar s-au apucat, cu oarecare sârg, să monteze texte considerate de valoare. Așa se și cuvine!

Sunt răsfațații Redacției Teatrale a Radiodifuziunii: Claudiu Iordache, Marius Tupan, Matei Vișniec, Marcel Tohatan, Horia Gârbea... În fapt, dintotdeauna creatorii teatrului radiofonic au acordat o atenție sporită dramaturgiei noastre naționale.

Dar iată că și pe scene importante ale țării se joacă sau se repetă piese de: Marin Sorescu, D.R. Popescu, Matei Vișniec, Dumitru Solomon, Mihai Ispirescu, Virgil Tănase, Adrian Dohotaru, Alex Ștefănescu... Multe dintre producțiile teatrale au avut deja un puternic impact la public: unele s-au bucurat și de o bună primire din partea criticii de specialitate, altele s-au ascuns să moară cuminiți la sfârșitul stagiunii cu sentimentul datoriei împlinite: s-a mai așezat o cărămidă întru promovarea și susținerea creației originale

În acest context, Teatrul „Bacovia” a prezentat de curând publicului bucureștean (pe scena Teatrului „Odeon”) spectacolul „Spitalul special” de Iosif Naghiu. Intenția s-ar fi dovedit lăudabilă dacă demersul ar fi atins măcar virtuțile texturii dramatice.

Construită pe mai multe niveluri, pendulând permanent între un comic mustos și situații destul de bizare, piesa pare a constitui mai degrabă un scenariu de film sau de televiziune. Desele schimbări de planuri menite să ofere vioiciune intrigii, mențin trează atenția receptorilor până la ultimul cuvânt.

Trama se dezvoltă în jurul unei ciudate juxtapunerii a două destine ce n-ar fi trebuit să se întâlnească vreodată: revoluționarul rănit și chiar teroristul ce l-a fost împușcat. Ajungând împreună în „Spitalul special”, devin pretextul unui experiment medical diabolic, „vindecarea în colectiv, prin folosirea «homeopatică», a animozităților morale și sociale dintre bolnavi”. (Iosif Naghiu – fragment din caietul – program).

Haosul unui început de lume, când nu se face clar delimitarea între învingși și învingători, când nu se știe prin ce forță a împrejurărilor victimele

surprinse cu subtilitate de către dramaturg făcând ca adevăratele virtuți ale acestei pseudocomedii să nu fie neapărat „demascatoare” ci răscurând „constatare”. Astfel posibilitatea de opta a fiecăruia rămâne liberă. Diagnostici precisi al scriitorului asupra societății noastre post-revoluționare disipează conflictul într-o imensă viermuială buimacă și fără eroi. Personajele aparțin unui univers închis (Spital special) alienat și alienant.

Dacă regizorul Gheorghe Jora ar fi avut vedere măcar aceste câteva repere ce cu destulă ușurință se pot desprinde la o primă lectură versiunea scenică băcăuană ar fi avut, siguranță, șansa unei incitante dezbateri.

Nu știm de ce era necesară – sau știm dar ni se pare suficient justificată – operarea în teatru și reducerea deselor schimbări de planuri la un singur. Decorul unic, realizat fără exces de inventivitate de Cristina Ciobanu, creează sentimentul unei coplesitoare monotonii. Act se mișcă vlăguit, asemeni unor umbre, glis spre o intimitate a jocului prea puțin necesar. Replicile rostite fie într-o cheie desuetă patetă Adrian Găzdaru (Pițu, Erou al revoluției), fie într-o cheie deosebită de consistență dramatică (cei mai mulți nu ne mai tulbură, purtându-ne spre un dușmănos al somnului. Aparițiile tăcutei Doamnei negru (Constanța Zmeu) este pur demonstrativă).

Dacă interpreții ar fi întruchipat un șir de măști, devenind repere ale unei lumi atât de actuale mărginite într-un sărac sistem de servitute, clișee, aspirații mărunte – și tot s-a putut amplifica dimensiunea ideatică (poate și cea emoțională) a acestei montări ce altfel depășește linia mediocrității.

Și atunci nu ne mai rămâne decât să întrebăm: dramaturgia românească...

ANTOLOGIE A EXTAZELOR MUZICALE

de GRETE TARTLER

În seria antologiilor Humanitas, în care a apărut și Eminescu, editat și comentat de Petru Creția, și „Caragiale, „Despre lume, artă și neamul mînesc“ - ediție de Dan C. Mihăilescu, și „Socrate omul. Chipul lui Socrate în dialogurile lui Platon,“ ediție datorată de Cristian Bădiliță, Aurel Cioran a selectat „obsesiile muzicale“ ale fratele său. Ideea este ai mult decât binevenită, deoarece, într-levăr, cititorii lui Cioran descoperă atât de des „reflecții asupra muzicii, comentarii asupra unor compozitori, corepondențe și considerații muzicale, încât se întreabă de ce n-o fi scris Iosif Iosif însuși o carte despre muzică, de ce nu, oricum, o socotea mai presus decât „Vântul? Vlad Zografi, editorul recentei antologii, găsește răspunsul în pudoarea lui „toți au scris prea mult, Shakespeare a exagerat“. Ceea ce nu înseamnă că fragmentele despre muzică nu și-au făcut totuși loc în lume, nemându-se unele pe altele, „iar antologia s-a construit treptat singură, prin forțele de atracție între fraze“. Nu e vorba doar de rescrierea prin olaj a operei lui Cioran, „un sac plin cu gânduri aforistice“, ci de sublinierea sincerității

extazelor sale, de înțelegere a muzicii în chip de... condensator al nevoii de divinitate: „Muzică, această providență a celor pe care totul îi dezamăgește, pentru că ea singură ne consolează în mijlocul non-sensului universal. Totul este iluzie, în afara muzicii, această irealitate... supremă“.

Viața sunetelor, mai presus chiar de aceea a ideilor („ideile sunt melodii moarte“) poate ridica o întrebare precum: „la ce bun să-l frecventăm pe Platon, când un saxofon ne poate face la fel de bine să întrezărim o altă lume?“ Tulburarea adusă de muzică scoate la iveală comorile adâncurilor, „restul care scapă conceptului“, „paradisul evidențelor/ inexprimabile“. Este limpede însă că, dacă ar fi studiat muzica, păreriile lui Cioran n-ar fi fost atât de exaltate – dar misterul pe care, datorită nerecunoașterii „rețetelor“, îl identifică în muzică, dezvăluie o aură cu totul aparte. Compozitorii ar întreba mai degrabă „la ce bun să folosim saxofonul, când Platon ne poate face la fel de bine să întrezărim o altă lume?“

Lumea în care Cioran preferă să se retragă este cea a lui Mozart („Mozart mă face să regret eroarea lui Adam“), Brahms

(„furnizorul de melancolie“), Wagner („muzică a nesfârșitei nempliniri“), Bach („fără Bach, teologia ar fi lipsită de obiect, Facerea ar fi fictivă iar neantul, peremptoriu. Dacă e cineva pe lumea aceasta care să-i datoreze totul lui Bach, acesta e Dumnezeu“). O lume așezată, a trecutului cunoscut, care predispune la visare – după cum se vede, nici pasionatul Beethoven, nici scrierile contemporanilor nu l-au tentat, deși esența demonică a unora ar fi trebuit să declanșeze iraționalul.

Lectura în cheie muzicală a scepticismelor cioraniene poate fi de folos în măsura în care trezește gustul pentru lectură în cheie muzicală a oricărui mare filosof sau poet. Descifrarea prin muzică dă o altă distanță față de lume, îngăduie convertirea vidului în plenitudine, stimulează realizarea interioară. „Numai fericirile muzicale îmi dau senzația de nemurire. Acele zile senine în care inima ia culoarea cerului și-n care renasc extaze sonore cu amintiri de dincolo de orizont! În zadar ai mai căuta atunci lacrimi pentru timp“.

Volumul indică sursa textelor (toate edițiile Cioran publicate de Humanitas), între care „Cartea amăgirilor“, „Amurgul gândurilor“, „Lacrimi și sfinți“, „Silogisme amărăciunii“, „Mărturisiri și anateme“, „Convorbiri cu Cioran“ sunt cel mai des citate. Există și un indice tematic și de compozitori, din care ar rezulta că Bach este numele cel mai des invocat. E de presupus că, având la îndemână un asemenea instrument de lucru, toți cei care vor scrie cărți despre muzică vor recurge și la sprijinul citatelor din Cioran – deși ele nu ilustrează decât una din valențele muzicii, și anume capacitatea ei stimulatorie.

Cioran și muzica. Selecția textelor de Aurel Cioran. Ediție îngrijită de Vlad Zografi. Editura Humanitas, 1996 123 p. F.p.

volum de versuri și care nu au împlinit vârsta de 40 de ani.

Un juriu format din prestigioși oameni de cultură va desemna cele mai bune manuscrise, acordând **cinci premii**. Fiecare manuscris premiat va fi publicat în volum.

Manuscrisele, însumând maximum 1000 de versuri (1,5 coli editoriale) vor fi trimise pe adresa: Editura „Vlad & Vlad“, Str. Traian Demetrescu, nr. 13, 1100 Craiova, până la data de 15 septembrie 1996. Manuscrisele desemnate vor fi însoțite de un motto care se va regăsi pe un plic închis, conținând datele personale ale autorului.

Festivitatea de premiere se va face în luna decembrie, la o dată care se va anunța în timp util.

● Miercuri 22 mai, Casa de Cultură a Orașului Beiuș – stăveche vatră de latinătate – a fost gazda unei emoționante seri de evocare a personalității poetului, prozatorului și publicistului Gheorghe Pituș.

Manifestarea desfășurată sub egida Inspectoratului Județean pentru Cultură și a Primăriei Orașului Beiuș a beneficiat de participarea unui public numeros, în fața căruia au depănat amintiri și au comentat creația scriitorului prietenii săi, poeți și critici literari din redacțiile revistelor „Familia“ și „Crișana“, profesori, oficialități locale, precum și fratele său, preotul-paroh Ioan Pituș.

În atmosfera de rememorare a omului și scriitorului Gheorghe Pituș au fost lansate ultimele volume apărute sub semnătura sa: antologia „Stelele fixe“ și „Sonete“.

Seara omagială s-a încheiat cu un recital din creația poetului, susținut de elevii ai vestitului liceu „Samuil Vulcan“ din Beiuș.

lumea literară

TREI FESTIVALURI DE POEZIE

Premiile „Lucian Balaga“. În contextul celei de XVI-a Ediții a Festivalului Internațional de poezie „Lucian Balaga“ (6-9 mai 1996). Prefectura județului Iași a acordat premiile următorilor autori:

Ovidiu Drimba – București
Achim Mișu – Cluj-Napoca
Ion Miloș – Suedia
Brenda Walker – Anglia
Adam Puslojic – Iugoslavia
Ion Mărgineanu – Alba Iulia
Paula Romanescu – București
Piscoci Dănescu – Franța
Mircea Cenușă – Alba Iulia

Festivalul Național de Poezie «Sensul iubirii»
11 mai 1966, Turnu-Severin

Secțiunea debut în volum

– Marele premiu SENSUL IUBIRII, premiul de înalta cultură „Alice Voinescu“ și al Editurii „Prier“, constând în publicarea volumelor în manuscris: „Devenind“ de Daniela Firănescu (studentă, București) și „Al doilea pas“ de Cristian Cătrășconiu (student, Timișoara).

– Premiul special al juriului pentru două volume de debut în poezie apărute în anul 1995: „Și marea va prăbuși“ de Viorel Mirea, Editura Prier și „În

margine“ de Nicolae Coandă, Editura Ramuri.

2) Secțiune grupaje de poezii

– Premiul I: Adina Dabija (Galați);
– Premiul II: Simona Mihăilescu (Sibiu);
– Premiul III: Monica Bejan (Tr. Severin);
– Premiul revistei Luceafărul: Emilian Blaj (București);
– Premiul revistei Poesis: Anastasescu Adrian și Manuela Buligar (Tr. Severin);
– Premiul revistei Rostirea românească: Ecaterina Birău (Tr. Severin);
– Premiul revistei Amfitrion: Adriana Weiner (Lugo);
– Premiul studiului de radio Craiova: Monica Bejan.

3) Secțiunea recitări din poezia lui Nichita Stănescu

– Premiul I: Grupul „Vis“ de la Teatrul tineretului din Târgoviște;
– Premiul II: Monica Ciurea
– Premiul III: Lucreția Drăghici de la Teatrul popular din Tr. Severin.

● Concursul național de poezie «Al. Piru». Editura „Vlad & Vlad“ din Craiova inițiază **Concursul național de poezie „Al. Piru“ pentru debut în volum**. Pot participa creatori care n-au publicat un

Nikom Raiyawa (Thailanda)

NIKOM RAIYAWA este pseudonimul lui **NIKOM KAUB WONG** (n. 4 aprilie 1944), cunoscut prozator thailandez, premiat în țară și peste hotare.

Deținător al premiului pentru literatură oferit de Fundația LONG MAN (1970) și al premiului Comisiei Naționale pentru propășirea creației literare (1984), **NIKOM RAIYAWA** obține în anul 1987 și importantul premiu al Scriitorilor din SE Asiei – de valoarea premiului Pulitzer, cu volumul de proză scurtă **UN OM, UN COPAC, O PASĂRE** (**KON BON TON MAI**).

De fel din **HAD SIEW**, provincia **SUKHOTAI**, în N. Thailandeii, **NIKON RAIYAWA** străbate țara în lung și în lat, oprindu-se mai întâi în orașul **CHA LIENG** unde urmează liceul, iar apoi la Bangkok, ca student al Facultății de Științe economice, Universitatea **THAM-MASART**. După absolvire, rămâne doar scurt timp în capitală, lucrând în domeniul petrolului. Il atrage, însă, Sudul țării și se mută curând în orașul **KRABI**, centrul unei vaste zone petroliere.

NIKOM RAIYAWA își face de timpuriu intrarea în literatură, între 1967-1973 dând la iveală un top bun de povestiri, remarcabilă fiind **N-AȘ VREA SĂ ȘTIU** (**KAU YA RŪ LOEI**). Traversează o perioadă de căutări încheiată cu scrierile unanim apreciate **DUPĂ-AMIAZĂ CU CEAȚA** (**BAI HAŊG MAUK KWAN**) – 1982 și **MALUL ÎNALT – TRUNCHIUL GREU** (**TA LING SOUNG SUNG NAK**) – premiată în 1984.

Scriitorul thailandez **NIKOM RAIYAWA**, consacrat și iubit pentru volumele sale de povestiri, se dedică neobosit și la fel de credincios celor două mari pasiuni ale sale: scrisul și cultivarea cauciucului.

VIS DEȘERT

– Hai să mai încercăm o dată să dăm de rădăcina copacului! îi spune blând BUA KAM bărbatului ei, KUD.

Tăcut, omul continuă să mănânce orez cu mâna, nedezlipindu-și privirea din farfuria de tablă, pe fundul căreia abia că se zăreau trei fire de ierburi, stropite cu nam pla¹⁾. Cămașa în dungii de un albastru spălăcit lăsa să se vadă, printr-o ruptură din mijlocul spatelui, pielea înnegrită de soare.

– Hai!... Cine știe? Poate ne-a spus un adevăr!... mai zise rugătoare BUA KAM, uitându-se cum mesteca el tacticos fiertura.

– M-aș duce mai repede după lemne, la pădure.

Rostise parcă doar pentru el, fără să-și ia ochii din farfurie.

– Aș zice să mai săpăm o groapă... Mai săpăm o groapă și pe urmă te duci și la lemne...

– Nuuu! Și-așa sunt obosit!

– Mă duc singură! hotărî scurt BUA KAM, înțelegând că nu-i mai putea intra nici cum în voie.

Acesta se ridică îngândurat, se îndreptă spre verandă²⁾, de unde spuse într-un târziu:

– Dacă tot ești așa de decisă, ce rost mai are discuția?...

Ceața groasă de la marginea pădurii se destrăma încet, făcând loc razelor soarelui să treacă nestingherite. În lumina lor, aplecate firele de iarbă sărutau pământul.

Frământat, KUD înnoadă discuția:

– Cum să știm că El ne-ar fi arătat adevărul?! Cum?!

– Adevărat ori nu, eu o să mai încerc o dată și o să mai fac o groapă...

– Nu vezi că ne râde satul?

– Ce-mi pasă de sat? Ce-mi pasă mie de sat? N-au decât să râdă cât or pofti, dar eu... eu tot mai sap una!... Numai una! se încăpățână BUA KAM.

Tu chiar nu ai pic de rușine, BUA KAM? Nu ți-e rușine că ne râd oamenii? Că ne râde tot satul? Nu-ți e ție un pic de rușine așa...

Să râdă, o judecă aspru KUD. Lasă-i să râdă. Și-apoi... Să râdă de mine. Lasă-i să râdă de mine! Spune-le că eu L-am visat... Că mie mi s-a arătat în somn Preaveneratul Zeu milostiv! Spune-le că tu nu ai nici o treabă cu visul meu! se dezvinovăți, parcă, plâpânda BUA KAM.

Nu isprăvi de mâncat orezul, însă bău o cană de apă și trecu apoi în bucătărie să spele ce era de spălat. De perete stătea rezemat târnăcopul. Deși firavă, BUA KAM îl ridică îndemânatică pe umăr, coborî instinctiv treptele și ieși, îndreptându-se către ogorul de la marginea pădurii.

KUD o urmărea cu privirea, dar nu se gândi s-o întoarcă din drumul ei. Stătu el ce stătu, chibzui ce chibzui și se luă după ea ițindu-și pașii, până o ajunse din urmă.

– Aurul... aurul, nu-i așa? cugetă cu vorbe BUA KAM, ar trebui să fie într-o ulcică, îngropată la rădăcina bambusului din capul lotului nostru. Dacă tot știm locul, nu-i mare lucru să și găsim ceea ce căutăm! Zi și tu! își îndemnă ea bărbatul, bucurată că avea măcar către cine să-și facă singură un pic de curaj.

ceața peste pădure, copacii dispărând, parcă de pe fața pământului, iar munți semeți din depărtare doar de se ghiceau prin pâcla lăptoasă.

– Șă ne fi amăgit, oare, Venerabilul Zeu?! spuse ca pentru sine, cu glasul stins și sugrumat de îndoială BUA KAM. Nuuu, visul rămâne vis! Își aminti cum se făcea că ulcica de pământ,

plină ochi cu bănuți aurii, zăcea îngopată la rădăcina bambusului. Negreșit, visul trebuie să fie adevărat.

Bărbatul și femeia lui mergeau alături, măsurându-și parcă pașii. Cu timpul, de acolo de departe începu să se arate pădurea și să se dezmoștească viețuitoarele ascunse în adâncurile ei.

Foșneau copacii, iar păsării își încercau trilarile. Rafalele de vânt împinseră ceața către sat străluminând depărtările.

– O găsim, o găsim! Ia să vezi tu, KUD, că noi doi găsim ulcica!... Mi s-a arătat doar atât de limpede locul! îl încredință BUA KAM, gata să-și facă și planuri:

– Ne vom plăti întâi și-ntâi datoriile. Ne vom face rost de haine groase, mai apoi... Vom bate tablă pe casă, stuful,... stuful a putrezit de tot! Oh, KUD! Mă sfășie dorul de copilașul nostru pierit prea repede. Dacă-am fi avut și noi bani să-l purtăm pe la doctor, pe la oraș, poate l-am fi scăpat... Ar fi fost acum lângă noi puilul...

O podidură lacrimile pe BUA KAM și plânsul înnăbușit atât amar de vreme țâșni din pieptul ei tânăr.

KUD se opri la marginea ogorului și scotoci cu privirea sufărîșul. Când păru destul de convins unde trebuia să caute, el se aplecă și se apucă de săpat. Bucățile de pământ se dezlipiau anevoie unele de altele, iar broboanele de sudoare i se prelingeau pe obraji picurând ca o ploaie peste bulgării împietriți. Tot săpând și săpând, lui KUD i se îngreună răsuflarea. Trase aer în piept și se opri din treabă. BUA KAM trecu în locul lui și apucă târnăcopul, dar dădea cu el așa, la-ntâmplare, pierându-i parcă nădejdea de mai înainte.

Se scurse timp destul și răscoliră ce pământ până când vârful târnăcopului izbi nu se știe ce, de nu mai putu să se afunde. De sub tăișul târnăcopului răzbătu un sunet, ca un vaiet, iar dintre bulgării sfărâmați se zări baza unui vas de lut.

Femeiei lui KUD i se lumină fața de o bucurie nemiştiută până atunci. O vedea cum se ținea cu greu să nu strige de atâta fericire. KUD și el sări să dea pământul înlături cu palmele, de largi mult groapa, așa încât să tragă binișor oala afară.

– Nu-i ușoară! nu! nu! zise KUD prețluind comoara și o puse cu băgare de seamă alături.

– S-o ducem acasă! fu gândul dintâi al BUA KAMEi, căreia îi tremura nestăpânită vocea.

KUD cugetă ce cugetă și ca omul cu socoteală la cap, nu se lăsă înduplecat de femeie:

– Să ne uităm, mai bine ce-o fi în ea!...

Sfărâmă, ca într-o mângâiere, pământul umezit de pe buza ulcelei.

Înăuntru, cocoloașe rotunde de pământ, orânduite de jur-împrejurul pereților până sus, către gură...

Omul prinse-ntre degete și tremurător le și scoase ușurel de acolo.

Când văzu ce văzu, BUA KAMEi îi scăpă târnăcopul din mâini și pierită de oboseală repetă fără șir „de ce!?” „de ce!?”... Sudoarea îi scălda fața, prelingându-se în stropi mari ce se scurgeau în pământ.

năcopul pe umăr și se-ndreptă spre casă, KUD
ă oala goală până în ogradă, apoi își înfipse ca
obicei securea la brâu și porni să taie lemne
foc.

Tăie braț după braț, până făcu o grămadă
micică, cu gând să o vândă a doua zi în târg.

În seara cu pricina satul tot vuia de vestea
spre comoară. Curioși, oamenii veniră cu mic
mare la fața locului să afle cum fusese cu
ul în care apăruse un zeu bun să-i arate
pede BUA KAMEi unde să-și caute
rocul... Un zeu în somnul cuiva nu este un
ru oarecare, așa că trebuia să-și dea și ei cu
rerea asupra faptului, să vadă cu ochii lor
rul prefăcut în gogoloașe de clisă, să se
nuneze de o așa ulcică pe cinste...

- Daaa! Așa oală, garantat că nu s-a mai
zut pe lume! îndrăzni unul.

- Trebuie că-i veche de când pământul și
a! completă altul. Și ce desen! E tare ciudat
senul de pe ea! conchise săteanul.

- Și-ar mai fi trântit ei mult, dacă nu l-ar fi
rit pe KUD întorcându-se de la pădure cu
cina de lemne în spinare. Săriră pe el, de cum
ucă bietul om să pășească în curtea casei:

- Nu s-ar spune c-ai fost cine știe ce milostiv cu
ii! îl dojeni cineva din mulțime pe KUD. Cum
-i fi înduplecat să te-ajute, dacă tu nu le-ai
ciodată jertfe?!... mai spuse înțelepțește
rbitorul.

- Că bine zici! se își alt sătean. KUD,
volnicul, nu arde nici măcar bețișoare-
rfumate de tămâie pentru cinstirea Zeilor
sfăcători! Nu-i de mirare că i-au prefăcut
nătate de aur în pământ-pământ!

- Oho! De-ar fi dat Zeilor spre laudă un cap
porc!... Atunci să vezi...

- Un neisprăvit! Un neisprăvit, asta-i KUD.
n neisprăvit!...

- Păi, cărui Zeu să-i fie pe plac o secătură
ecum e KUD?! se ofărî unul. Dar, un bărbat
ai retras puse capăt filosofării pe un ton
năciuitor:

- Baaa! Ba eu aș zice că tot e bine că i-a lăsat
cica asta! Nu-i așa?!
Ca să scape de gura lor, KUD intră în
cătărie. Cămășa de pe el era learcă de
doare, s-o storci, nu alta! Își simțea gura iască
întinse mâna după o cană cu apă. De după
năr auzi, abia șoptit, glasul BUA KAMEi:

- KUD, KUD, de te-ai fi grijit și tu de Zei!...
tângui ea. Oare n-am fi fost și noi miluiți
uma de Ei?! Hai, cazi în genunchi și roagă-te,
doar-doar i-oi îmbuna și s-or mai întoarce, ca
se mai ivească vreunul în somn!... Hai, KUD!
ni! se tot văicări BUA KAM.

Bietul KUD cu greu să stăpâni să nu zbiere la
. Se urmi, totuși, din loc și se duse țintă în
gradă unde zăcea pe jos oala cea buclucașă.
dică topărișca cu amândouă mâinile deasupra
pului și izbi cât putu. Iar și iar, până când din

câteva izbitori țândări o făcu. Mulțimea prostită
de spaimă, ațintea ochii spre cioburile care
țâșneau, săreau care încotro. O grămadă mută de
oameni încremeni pe loc nemaștiind ce să
creadă și ce să mai facă acum... Doar vaietul
spârgea văzduhul peste care, parcă, întunericul
căzuse mai degrabă ca altă dată.

Noaptea, KUD nu dădu geană de geană.
Lângă el, cu glas pierit, îndrăzni într-un târziu
BUA KAM:

- De ce-ai făcut tu, KUD, o faptă ca asta?!
De ce?! De ce?!

- Mare scofală. Ce-aveai să faci cu oloiul
ăla?! Un hârb bun de nimic! spuse KUD franc,
încât firescul din glasul bărbatului o ului.

- S-o fi păstrat-o și noi acolo...

- Asta ne-ar mai lipsi! O oală goală! mai zise
el tăios.

Vântul sufla înțet, de se lăsă un frig
pătrunzător. Razele lunii luminau reci odaia de
dormit. Se așternuse liniștea și peste pădure, de
parcă firea toată căzuse într-un somn adânc.

- Era bună oala să mai sprijinim câte ceva în
ea! Să marinăm pește, de pildă! nu încetă BUA
KAM să găsească un rost vasului-comoară.

- Ce? N-avem noi în ce să marinăm peștele?
N-avem noi oale pentru...

- Sau poate ar fi fost bună s-o vindem în târg.

- Cin' să cumpere așa ceva. Cin' să dea bani
buni pe-așa ceva?! În sat...

- Da' de ce musai în sat? Am fi vândut-o la
oraș, c-am auzit eu că pe-acolo, pe la oraș, le
cumpără așa degeaba, doar să-și gătească cu ele
casele...

- Vai de capul meu, femeie! Tu nu-mi dai
pace! Vrei cu tot dinadinsul să mă căiesc pentru
un hârb de oală? Să-mi fie milă de mine...

KUD vorbise atât de repede și de înfundat,
încât BUA KAM nu pricepu mare lucru din
burzuluiala lui și insistă:

- Ce-ai zis? Ce-ai zis?

- Am zis să... dormi. Hai, culcă-te odată!

Ea, însă, nu se lăsă îmbiată la somn. Se
întoarse cu fața spre el, se trase cât putu de
aproape și continuă să-l dojenească:

- Zi mai bine c-ai greșit! De data asta ai făcut
o faptă rea, KUD!

- Ți-ai găsit! Ia te uită cin' s-a găsit să mă
judece pe mine? îi reteză Kud vorba.

- Păi, chiar așa. Zeul a fost foarte bun cu noi!
nu se lăsă BUA KAM.

- Foaaarte buun! o maimuțări KUD. Bine,
culcă-te, am spus!

- Da' tu ce crezi? O să ne mai apară în somn?

- Treaba Lui. Eu, unul, nu mai am chef să
mai visez pe nimeni.

Între cei doi soți se așternu timpul și se lăsă
tăcerea.

- KUD, se auzi într-un târziu glasul limpede
și atât de drag al BUA KAMEi, care-și mai

chemă o dată bărbatul pe nume. KUD, tu știi ce
se zvonește?... Cică satul nostru ar fi... Locul
ăsta al nostru ar fi tare bun și că ar veni pe aici
să ridice case mari... Și dacă or să ridice case
mari, or să ne dea și apă tot anul!... Dacă va fi
apă multă, va fi și recoltă bună... Și s-ar găsi și
cin' s-o cumpere... Ce mai, KUD, se zvonește că
va fi mai bine... Așa am auzit și eu că tot
sporovăiau astăzi oamenii veniți în bătaura
noastră să vadă minunea Zeilor...

Cum rosti cuvântul. „Zeu“, blânda BUA
KAM se-ntristă din nou și prinse a-l întreba
nedumerită pe bărbatul ei, mai știutor ca ea:

- Da' tu ce crezi, KUD? Vom ajunge noi
destul de vrednici ca să ne mai apară vreun Zeu
în vis? Că doar n-om rămâne tot niște
neisprăviți, care...

- Nu, BUA KAM! o opri el din tânguire. Nu
vom mai visa nici un Zeu. Iar dacă va fi să se-
ntâmplesse ceea ce zici c-ai auzit că vorbeau între ei
azi oamenii, apoi, nu-L vom mai visa deloc, că
va veni El de-a binelea în casa noastră! Își
isprăvi vorba sigur pe sine KUD.

- Ar fi prea bine, KUD! Da' cum să se
poată?!...

- Se va putea! Ascultă-mă tu pe mine, că se
va putea și că vom avea de toate... De toate vom
avea!

- Aș! Vom mai avea vreo oală goală...,
îngăimă BUA KAM.

Plasa de țăntari se zbătea în bătaia vântului.
Cei doi tăceau, dar de data aceasta fiecare se
gândea la altceva. Era prima oară când gândeau
altfel, încât gândurile lui nu se mai loveau cu ale
ei.

- Să-ți spun drept KUD, să-ți spun drept...
eu nu mai cred în El... Și nu mai cred în nimeni
de-acum încolo, îndrăzni BUA KAM să zică
vorbă mare, temătoare și ea că vorba s-ar putea
întoarce împotriva ei.

Ba să crezi! Să crezi în tine și-n noi și-n
oameni și-n viața pe care ne chinuim să ne-o
facem! o corectă el luminat de acest gând.

- Nuuu! Noi așa n-o să mai apucăm să fim
niciodată bine, omule!

- Ba vom fi. Și încă vom fi bine de tot, dacă
n-o să stăm să așteptăm mila Zeilor din Cer.

- Sau, cin' să știe? Poate că într-o bună zi
Zeul se va îndura și de noi! Poate ni se va mai
arăta în vis!... ca atunci!...

- BUA KAM! Ascultă-mă tu bine! Dacă
vrem să-L visăm, putem s-o facem și singuri-
singurei...

- KUD! Cin' să te mai priceapă, că eu una nu
mai pot să te mai pricep oricât de mult m-aș
căzni! își arătă BUA KAM îngrijorarea.

Și se așternu din nou între ei timpul și se lăsă
tăcerea.

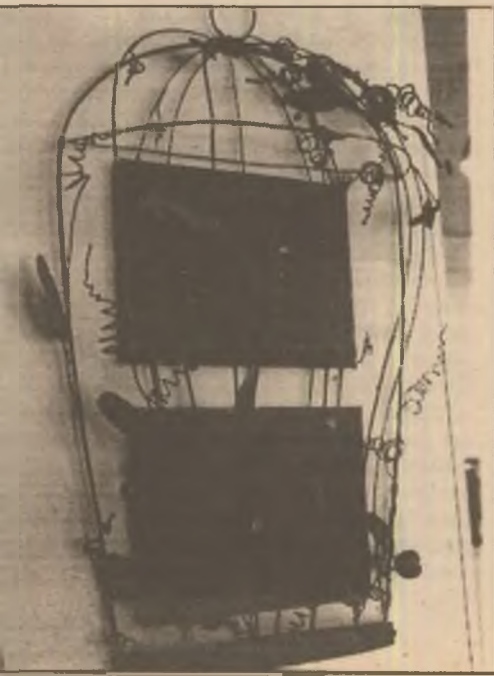
- Ce-i atâta de priceput aicea? Ia gândește-te
și tu! Visele le avem în somn, și când ne
deșteptăm totul se risipește, iar dintr-un vis așa
frumos, nu te mai alegi cu nimic. Eu cred că asta
e vrut să ne învețe pe noi Marele Zeu... Tu știi
ce mi-aș dori eu cel mai mult și mai mult acum?
o întrebă duios KUD, pe draga lui BUA KAM.
Să dorm. Să dorm liniștit, cum n-am mai dormit
de multă vreme... Cam de pe atunci, de pe când
și s-a arătat în vis oala cea goală...

Afară, întunericul încă mai stăpânea firea,
când se trezi KUD, după un somn bun, un somn
regenerator, aducător de liniște și de speranță.
Dinspre pădure, venea zvon de pasări mii. KUD
ieși în bătaură, făcu ochii roată să vadă dacă
erau toate la locul lor așa cum le lăsase și, cu
privirea nedezlipită de stiva de lemne tăiate în
ajun, mulțumi zeilor pentru mâinile lui hamice și
pentru puterea lui de bărbat adevărat.

Prezentare și traducere din limba thai: Leandru-Iosefin Giucă

1) Sos de pește cu gust sărat, pe care tailandezii îl folosesc
în loc de sare.

2) Casele tradiționale tailandeză sunt construite pe piloni,
camerele aflându-se la nivelul superior. Tot aici există un fel
de verandă suspendată, în aer liber.

DRIEU LA ROCHELLE

«Biografie», de Pierre Andrieu și Frederic Grover

Avea o statură impozantă – un metru și nouăzeci și șase –, zvelt, blond – cu o calviție frontală de fiecare dată mai pronunțată –, ochi albaștri din ce în ce mai șterși, dar seducători. Cu puține excepții, nici una dintre numeroasele lui aventuri erotice nu a durat mai mult de șase luni, inclusiv cele două căsătorii. Era fascinant și contradictoriu și de o duritate în aparență implacabilă, dar și de o fragilitate enormă în fond. Și-a dus viața totdeauna ca un bogătaș, dar nu a scăpat niciodată de sărăcie; a fost cea mai strălucită promisiune literară din generația sa și a sfârșit sinucigându-se la cincizeci și doi de ani, după ce colaborase cu forțele germane de ocupație din Franța în timpul celui de-al doilea război mondial. Vorbesc aici de un scriitor până de curând „blestemat“, francezul Pierre Drieu la Rochelle, a cărui biografie monumentală se află acum în librării și pe care am putea-o denumi „canonică“ – un text scris, în colaborare, de francezul Pierre Andrieu, care l-a cunoscut personal pe Drieu, și de nord-americanul Frederic Grover.

Traducătorul spaniol al biografiei, Martín Bermudez, este surprins că opera acestui scriitor, în definitiv fascist și colaboraționist cu naștii, nu a fost tradusă prea mult în Spania în timpul regimului franchist. Explicațiile traducătorului sunt valabile: talentul rebel, destul de licențios, sexualizant chiar și total nereligios al lui Drieu la Rochelle nu făcea casă bună cu ideologia național-catolică a franchismului, în ciuda fascismului și conservatorismului acestui scriitor. Și ceva în plus: cele trei mari figuri literare ale colaboraționismului francez cu naștii – ceilalți doi au fost Louis-Ferdinand Céline și Robert Brasillach –, atât de diferite între ele și cu destine finale atât de deosebite, nu au fost prea mult comentate de cultura franchistă de după război. Nici Drieu, pentru motivele expuse, nici Céline, pentru ferocitatea sa nihilistă, anarhismul său teribil și intraducibilitatea lui, și nici măcar Brasillach – care a

fost cel mai bine tratat de către spanioli – nu au putut satisface prea mult pe ideologii postbelici și nici artele și literatura spaniolă. S-ar putea trage concluzia că literatura franceză, în general, nu le-a căzut prea bine inspiratorilor culturii spaniole oficiale, așa cum foarte limpede o afirmă și cartea lui Fernando Valls despre „Exercițiul literaturii sub franchism“.

Este curios să comparăm aceste „relatări periculoase“ nucleate în jurul lui Drieu, atât la începutul cât și la sfârșitul vieții sale. Céline a fugit până la urmă din Franța și a fost condamnat ca trădător în contumacie, amnistiat apoi, pentru a se înapoia în țară și a muri la începutul anilor șazeci. Contestat încă și azi de mulți, a început totuși să fie recunoscut drept marele scriitor care apare acum în ochii tuturor. Robert Brasillach, aspirantul la clasic și cel mai notoriu colaboraționist dintre cei trei, a fost judecat și executat, una dintre puținele erori pentru care posteritatea nu-l va ierta niciodată pe generalul De Gaulle. Chiar dacă ești în favoarea pedepsei cu moartea – fapt, după părerea mea, mereu discutabil – niciodată nu poate fi omorât cineva pentru ideile sale. Drieu la Rochelle, urmărit de Justiția franceză în primele luni ale eliberării, a sfârșit sinucigându-se la mijlocul lunii martie a anului 1945, după alte încercări, anterioare, eșuate. Ideea sinuciderii, cum este expusă în impresionanta sa „Relatare secretă“, a fost totdeauna vie în el încă din adolescență.

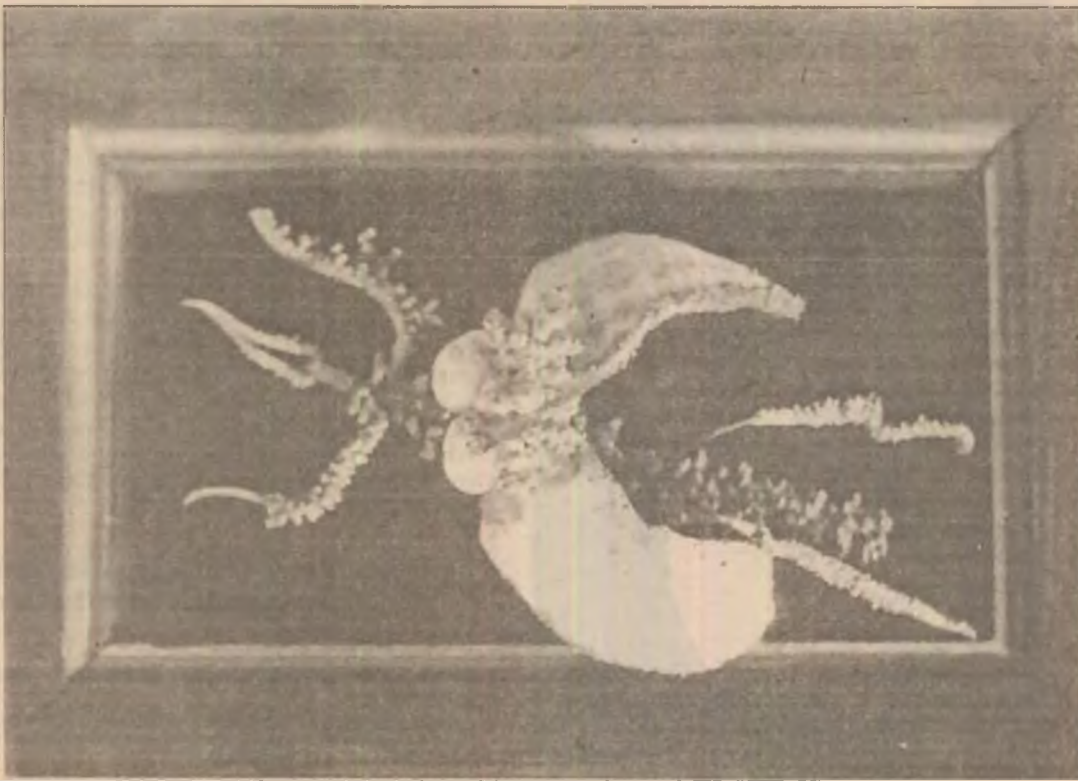
Să ne gândim acum la începuturile carierei sale: tânăr, frumos, bogat și cu mulți bani – străini – în buzunar, ex-combatant aproape eroic în primul război mondial (cu toate că el va nega mereu acest lucru, a fost rănit de trei ori și apoi decorat), iubit de femei, scriitor și gazetar strălucit și de succes, acceptat atât de primii avangardiști – dada și suprarealiști – cât și de seriosul academism al grupului Gide, Gallimard și „La Nouvelle Revue Française“ și chiar cochetând cu conservatorii ultranaționaliști de la Acțiunea Franceză. Fapt curios este că în el se uneau o gândire cu rădăcini destul de

conservatoare cu un temperament personal și chiar artistic rebel și neconformist, și n-era deloc straniu să-l vezi chefuind la Paris alături de suprarealiștii André Breton și Louis Aragon – marele său prieten din epoca aceea – sau cu poetul consumator de droguri și sinuciga Jacques Rigaut, a cărui figură îl va inspira în un din operele sale de excepție și anume „Văpaia“. După câteva poeme de început, o povestire autobiografică din tinerețe, „Stare civilă“, și unul sau două eseuri, primul său roman, deși nerezusă avea să apară: „Bărbatul învelit cu femeii“.

Ruptura lui cu Louis Aragon, în 1925, spectaculoasă și a produs un adevărat scandal în mediile literare. Drieu s-a îndepărtat de avangardiști, mai ales de suprarealiști, când acest din urmă a început să cocheteze cu politica lucrărilor care, în ochii lui, era lipsit de teme. Într-o scrisoare poate că a fost doar o scuză, căci în Drieu, de la început, literatura și politica au fost întotdeauna relaționate, și în disputa lui cu Aragon – așa cum explică Andrieu și Grover – se amesteca totuși gelozia politică, cele literare și chiar cele sexuale. Puțin mai târziu, Drieu va fi fascinat de Louis Malraux, și prietenia lor nu va slăbi niciodată până acolo încât, în timpul ocupației germane, Drieu a salvat din ghearele naziștilor pe tovară de viață a lui Malraux, Josette Clotis, și pe cel dintâi fiu al acestuia, iar celui de al doilea i-a fost naș. Dar ce destine curioase pentru toți aceștia: cel al lui Malraux, care de la stângism s-a convertit la gaullism, transformându-se într-un personaj cucernic și oficial; Louis Aragon, de suprarealism la comunismul cel mai recalcitrat; Drieu la Rochelle, la colaboraționism și sinucidere. Niciodată nu se vor putea scrie despre ei fără să mană de o asemenea densitate intelectuală și vitală.

În timpul când se separa de suprarealiști, Drieu s-a văzut obligat să respingă oferta lansată de Charles Maurras și „Acțiunea Franceză“. Acest om de stânga, conservator, care se credea internaționalist și chiar european, își începuse cariera de scriitor politic și de artist cu frustrare esențială care va da în fascism și în căderea în antisemitismul cel mai fioros, după ce s-căsătorise cu două femei evreice și avea atât prieteni din acel neam. Un așa număr de contradicții îl va duce la moarte ca singur drăculeț final; parodiind al său „iubesc Franța pentru nu-mi place“ – ce rezonanțe! – s-ar putea spune că nici viața nu-i plăcea, deși o iubea atâta! Adevărul, fraza trebuie inversată, nu se iubea ceva pentru că nu ne place, ci din contră, nu ne place – sau ne displace parțial – ceea ce iubim. Drieu a încercat să facă în același timp dragă și război, și ambele lucruri i-au ieșit prost. Nu putea fi altfel. Evident, multora nu ne plăcea Drieu, în ciuda marilor sale calități de scriitor; însă poate că nu există altă soluție decât de a-l cita, pentru că fără el nu ne putem cunoaște profund și niciodată nu vom cunoaște lumea în care trăim sau din care venim.

LITERATURA A MURIT... TRĂIASCĂ LITERATURA!

de ION CREȚU

Chestiunea imaginii României nu este de dată recentă. Cum bine spunea Radu Cosașu, căruia îi împărtășeam zilele trecute oful românului de a fi nevoit să eacă prin lumea largă cu umilință – Eminescu au Caragiale ori Blaga însoțindu-l rareori mai eparte de Otopeni – floarea scriitorimii române între cele două răboaie mondiale acuza cu gală amărăciune ignoranța Occidentului față de țara noastră. Pagina aceea faimoasă în care Gide și mărturisește enorma emoție trăită la lectura altagului nu a fost scrisă, a observat Radu Cosașu, cu necesara trimitere subtextuală spre Giraudoux. Iată o frază care merită pusă drept motto la orice istorie serioasă a culturii noastre.

În urmă cu câțiva ani, după o călătorie în Italia, am avut onoarea să stau de vorbă cu ambasadorul acestei țări în România. La întrebarea mea relativă la numărul mic de turiști alieni care ne vizitează, mic în raport nu cu turiștii din alte țări ci cu numărul foarte mare de alieni care veneau în România în anii 60, răspunsul a venit ca o sentință. În anii 60, Italia nu se afla, din punctul de vedere al civilizației materiale, departe de România. Acum însă, datorită imensului decalaj creat în ultimii zece ani, italianul a devenit pretențios. El știe condiții asemănătoare cu cele pe care le are la el acasă. Explicația mi se pare plină de raționalitate. Atâta vreme cât ospătarul te jupoaie, excepționiștii te privesc cu dispreț, mâncarea este scumpă și șoselele sunt desfundate, gunoariile și noroaiile de pe străzi îți ajung la ochi, câinii vagabonzi vin să-ți mănânce din arfurie – ca să enumăr doar câteva dintre aspectele cele mai dezolante ale peisajului românesc – discuțiile despre imaginea țării în lume sunt premature. La acestea se adaugă pierderea unor amplitudinii de la externe și de interne, care trimiși în străinătate lasă în urma lor, fără să facă nici un efort, o impresie dezagreabilă. La inaugurarea bibliotecii române din Chicago, pentru a da un singur exemplu, solia MAE a găsit de cuvânt să se adreseze audienței în limba română, motivând ca românii prezenți să înțeleagă limba lui Arghezi, și ignorând cu încredință faptul că americanii nu o înțeleg de loc.

Ideea că americanul ar fi neprotocolar este dintre cele mai false. Cel mai adesea, jovialitatea lui este luată drept naivitate ori lipsă de rafinament, fapt cât se poate de eronat. Americanul, de la un nivel în sus, acolo unde relațiile sociale înseamnă foarte mult, te apreciază cu rapiditate și cu o anumită obiectivitate chiar dacă o face cu zâmbetul pe buze. A nu răspunde printr-o notă scrisă de mulțumire a doua zi după ce ai fost invitat la un „dinner party” – pregătit cu mare știință – echivalează cu roșirea oricărui șanse de a mai păși pragul acelei case. Și nu numai al ei, întrucât, potrivit proverbului, „bad news travel fast”.

Unul dintre cele mai anevoioase lucruri este să definești America. Pentru orice călător călăuzit de bun simț devine repede evident că există nu o Americă ci nenumărate, fiecare diferită de celelalte; sudul este diferit de nord, coasta răsăriteană este total diferită de cea apuseană. Sentimentul că treci dintr-o țară în alta este atât de puternic încât ești derutat. Această observație este valabilă și pentru american, atât

Centrul de cultură „Mary Anderson“, Mount St. Francis, Indiana

pe scara socială cât și geografic. Este unul dintre motivele pentru care Luigi Barzini și-a intitulat capitolul despre America, din cartea sa **Europenii**. „The baffling American”, cu alte cuvinte derutantul american.

Este greu să nu te emoționezi când auzi pomenindu-se nume de autori (re)cunoscuți peste hotarele țării prin meritele lor. Într-o seară, aflându-mă în compania unor dascăli universitari de la University of Indiana, unul dintre aceștia s-a interesat dacă-l cunosc pe Marin Sorescu. Din citite, i-am răspuns eu. Suficient pentru ca tânărul american, el însuși poet, să-mi relateze cu lux de amănunte revelația avută la lectura versurilor lui Marin Sorescu în traducere englezească. Din păcate, a continuat el, nu a reușit să cumpere un exemplar din volumul respectiv, fiind „out of print”, și a trebuit să se mulțumească cu o copie xerox. Alice Friman, poetesă de oarecare notorietate, mi-a spus cu nedismulată mândrie că a participat la un concurs de poezie unde a cucerit locul întâi. Cea care i-a înmănat premiul nu a fost altcineva decât Nina Cassian. Despre Andrei Codrescu am auzit vorbindu-se mult și nu numai în cercuri literare. Oricum, el figurează într-o antologie Norton a poeziei post moderniste, editată în anul 1994 (despre care ne vom ocupa într-o cronică viitoare) și asta spune deja destul.

Cultura, după cum am spus, tinde să devină unul dintre hobby-urile principale ale americanilor; ale americancelor mai ales. Acestea, ajunse la vârsta maturității, eliberate de povara grijii copiilor, pleacă la studii sau la casele lor, descoperă că au foarte mult timp, și acesta se cere umplut. O diplomă de literatură, pictură sau muzică, inutilă până atunci, devine dintr-o dată prilej de reevaluare a propriilor posibilități artistice. Piața cărții este plină cu îndreptare de tot soiul: cum să scrii proză scurtă, cum să scrii un roman, cum să pictezi. Tot mai

frecvent, se aude părerea că arta este o chestiune de „now how”. (De altfel asta și pare că sugerează celebra proporție de 1% talent și 99% transpirație care ar asigura reușita în literatură/artă). Un articol de specialitate apărut într-o revistă regională de cultură are ca titlu „Meșteșugul în artă sau meșteșugul ca artă.” Oricum, falsitatea ideii că ar exista o vârstă după care individul nu ar mai fi apt să creeze este dovedită la tot pasul de nenumărați „tineri” poeți și artiști quadragenari. Nici chiar declarația aproape scandalos de directă a lui Kurt Vonnegut, făcută în acel spațiu flou care se întinde între euforia bachică și mahmureală, nu este menită să descurajeze sau să temperze spiritele dornice de frumos. La simpozionul organizat de Mary Anderson Center, simpozion pus sub formula „Working Without a Net” – definitiv pentru condiția artistului – Vonnegut

a decretat nici mai mult nici mai puțin decât că literatura a murit. Nu romanul, teatrul ori poezia, ci pur și simplu literatura. Vinovatul nu este altul decât televiziunea.

Cât de adevărată este această observație este discutabil. Semnele unei viguroase preocupări literare sunt vizibile pretutindeni. Tirajele enorme de care se bucură unele cărți te lasă visător. Un exemplu de ultimă oră este John Berendt, fost ziarist newyorkez care inspirându-se din relațiile sociale și morale (o crimă pasională între un cuplu de homosexuali) dintr-un orașel din Georgia – Savannah – a scris o carte care „a înghețat” de doi ani pe lista bestsellers-urilor, cunoscând nici mai mult nici mai puțin de 174 de tiraje!

În plină campanie electorală, America stă cu ochii pe televizor și urmărește duelurile candidaților. Presa – scrisă, vorbită, video – nu ascunde nimic, nu iartă nimic. Unele lucruri sunt puse pe tonul glumei, altele cât se poate de serios. Țâfna ministerial-prezidențială nu există. Presa este cu adevărat o putere. Președintele Clinton este luat peste picior în toate showrile pentru presupusele lui aventuri ușoare, Hilary este făcută mincinoasă, cu Dole – candidatul republican – se mătură podeaua. Nimeni nu dă declarații îmbufnate, nu cere retractări, nu-i trece prin gând să se răfuiească. Mai ales cu presa. Forbes, multimilionarul, fost candidat republican la președinție, nu se consideră înjosit să găzduiască popularul show Saturday Night Live, în care să recite cu tot aplombul necesar un monolog autoironic („Și eu sunt ca voi, stimați alegători, și eu sufăr – când pierd la o tranzacție câteva milioane, și eu am insomnia – când călătoresc în jetul meu particular etc...”) să stea pe scenă alături de actorul care l-a imitat în showrile precedente într-un dialog plin de savoare. În cele din urmă, multe dintre conflicte se topesc într-o glumă subțire care se așează peste rană ca un pansament.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

1) Pentru prima oară, Ștefan Agopian are în pahar o licoare cu care nu prea e obișnuit. Îl studiază cu uimire Vasile Vlad și o doamnă greu de recunoscut.

2) Iosif Naghiu și Constantin Abăluță presimt că în curând va defila juriul U.S. prin Casa Monteoru.

3) Valeriu Matei, poetul de pe baricadele Basarabiei, se îndreaptă hotărât spre președinția de la Chișinău.

4) La revista „Fețele culturii“ își arată un alt chip Viorel Sâmpetean.

5) Într-o inflație de aplauze: Traian Iancu, C. Țoiu, Ion Hobana, Dan Zamfirescu. În plan secund se zărește Octavian Paler. Pentru ceilalți nu mai răspundem.

